

બુલદ સુરથી બુલદે નામ તાહરે ;
ગમ્મળી મૂકું લોક લોક નામ તાહરે.

આનંદી મધુર પંખી આ આલાપતાં બધાં ;
ઝુકાવું એહ કંઠમાં હું નામ તાહરે.

સુમન પીયૂષ પાપ, ભૂંગ ગુંજતા પીએ ;
એ મરત આનમાં ઝુકાવું નામ તાહરે.

શૈલનાં ચે શૃંગ-શીસની પાંખો પર્વતે ;
આંકું હું લીલી રોશનીમાં નામ તાહરે.

સ્થાન સ્થાન ઇંદિરાના ભોગ વિસ્તાર્યા ;
વસાવું વનસમૃદ્ધિમાં હું નામ તાહરે.

નૃત્ય ધારતા અનિલની ગતિ મંદી
અમોઘ હા ! ડગાવું સદા નામ તાહરે.

ગગનમાં ખીલી રહી અગમ્ય રોશની ;
આંતર એહને ભરે હું નામ તાહરે.

અથાગ અતરિક્ષમાં શ્રમણ કરી કરી
જપાવું અમરને મુખે હું નામ તાહરે.

ભમી ભમી આ ખટકની ખઝારમાં બધે
ચાલે લોકમાં ખપાવું નામ લાલકું.

દિશે દિશે હેડા મંદી અનંત બ્યોમમાં
પ્રતિરવરે ત્રિશુ ગળવે નામ લાલકું.

ઉપોદ્વાત

ગુણાઃ પૂજાસ્થાનં ગુણિણુ, ગુણી જનોના ગુણ ગુણી જન જ ગાય, ને સ્નેહી જનોના સ્નેહને સ્નેહી જન જ સંભારે. એમ દ્વયપતરામે છ. સ. ૧૮૬૭-૬૮માં દ્વારજસાવરહની સ્નેહકથા ગાઇ. તે પછી અનેક ન્હાતા ન્હાતા વિરહ રચાયા, પણ આજ ૪૫ વર્ષ સુધી એ ગુણુગાથા જોડી વગરતી રહી. આપણા ગુજરાત જેવા મુકોમગ હૃદયવાળા દેશમાં લાંબો કાળ એ સ્નેહકીર્તન અદ્વિતીય રહે એવો સંભવ તો હોય જ નહિ. આજે એ વિરહને યે દીપાવે એવું ગુજરાતી સાહિત્યના નવયુગનું આ ખુલ્લુંદેવનિ કાવ્ય પ્રગટ થતાં ક. દ. ડા. ના આત્માને સવિશેષ આનન્દ થશે.

૨, કલાપીસાહિત્ય

સા. સ. મણિસંકર રતનજી ભટ્ટે દશેક વર્ષ પૂર્વે કેકારવમાંનો કાવ્ય-સંગ્રહ પ્રસિદ્ધ કર્યો ત્યહારથી કલાપીસાહિત્યનો જગીચો રાપાચો, ને ધીરે ધીરે હોના પરિમળ પ્રસરવા લાગ્યા. કલાપીના સંવાદો, કાસ્મીરનો પ્રવાસ, સ્વીડનબોર્ગના ધર્મચિંતાર, સાગરનું લખેલું ભાવગ્રાહી વિસ્તૃત અવલોકન, માક્ષા ને મુદ્રિકા નામની નવલકથા, હમીર કાવ્યના ત્રણ સર્ગ : એ અને એવી ન્હાનીન્હોટી વિવિધ લેખાવલિ પ્રગટ થઇ. કાન્તે એ વડલાનું મળ થડ રોપ્યા પછી અનેક વડવાઇઓની ઘસા ફટીને ફરતી પથરાઇ રહી છે, અને એ વિશાળ ઘટથેરાવ નીચે કલાપીના અક્ષય કીર્તિમન્દિર રૂપ આજ આ વિરહ પણ રચાયો. હવે કલાપીના જીવન-ચરિત્રની પરખ એક મંડાવી અધૂરી છે, કે જે વિસામે જગનના યાત્રા-ગુઓ થાક ઉતારે, ને સદ્બોધનાં જળ પી નવચેતના પામે. એ ઉણુપ પૂરવી તે કલાપીના વિશાલ રસીક ને સંસ્કારી નિત્યમંડળનું ધર્મકર્મ છે. કલાપીનું જીવનચરિત્ર કલાપીસાહિત્યમાયાનો ખરનો મણુદો છે, અને

કલાપીના સ્વજનમંડળમાંથી કાઢક સર્જન એની ખોટ પૂરશે એવી ગુજરાતને આશા ને આશ્વા છે.

૨, કલાપી

રાજવીકવિ કલાપીનું ચિરંજીવ નામ ગુજરાતી સાહિત્યના કોઇ અભ્યાસીથી અજ્ઞાત નથી. સંસ્થાન લાદીના સ્વર્ગસ્થ દાકોર માટેજ શ્રી મુરમિદજી, પ્રભાતના શુકની પેડે, થોડું આયુષ્ય ભોગવી બરપાવનમાં જ વિદેહ થયા, પણ પોતાના એ તપશ્વસને ગુર્જર ગિરાના અગમાં જ મૂકી દઇ એ વાણી જેટલું આયુષ્ય અર્પી ગયા છે. કલાપી આ યુગના ગુજરાતના મજતું હતો, અને એમનાં કાવ્યો પણ મોટે ભાગે વિપ્રજન સૂમારની પરિદેવતાનાં છે. સનમને દેવતાને જ જાણે કેમણે જન્મ લીધો હતો. એ મજતુંની ઇશ્વરભાવના મોહની હતી કે સ્નેહની ? કે પાએ નિમાત્રે જૂકતી મયખાનાની ખાંગ સગી એ કવિતાનું સર્જન થું અને કેટલું ? અથવા સંયોગસૂમારની કાવ્ય જીવનમાં એમતાં એમની કવિતાવેલડી કેવાં રંગમુગંધનાં ફળફુલપત્રે પાંગરત ? કલાપીના સાક્ષરજીવનના કે કાવ્યસંકીર્ણના આવા પ્રશ્નો નિર્ણય કે વિચાર પણ કરવાનું આ સ્થાન નથી. અંહી તો એટલું જ પૂરતું છે કે ગુર્જર સાહિત્યની રસવાદિકામાં એમની જે એક રસદેરી છે, અને એ દેરીમાંના એ રસદેવ છે, અને એ દેવ ને એ દેવની દેરી હિતપ પોતાનાં તેજોબળ ને પ્રતાપપ્રતિભાથી મુપ્રખ્યાત છે.

૪, મસ્ત કવિ

આ વિરહના રચનાર કવિ ત્રિભોવન પ્રેમસંકરનું નામ લોકવર્ગમાં એટલું પ્રચિત નથી. જો કે સાક્ષર વર્ગમાં તો સુચિત્તિ જ છે. "દેવભુવન ને દેવવિહારથી શોભતું, માન સરોવર સરિખડું ન્દાનકરું, સૌન્દર્ય અને રસનાં નીરથી છત્રકાતું, મીઠી મીઠી પણ લાંગી લહરીઓએ લહેરાતું, વિભાવરીસ્વપ્ન નામનું એમનું કાવ્ય પ્રમિદ થયું ત્હારથી ગુર્જર કાવ્યના રસિકોમાં સન્કારાયું છે. ઘણે અંશે કવિતા તો કવિનો જીવનપ્રવાહ

છે, અને એ પ્રવાહની બહેણુદિશા બદલાતાં એનાં જળનાં રંગે બદલાય છે. આરસના આરાઓમાં થઇને વહેતી નર્મદાની શોભા અને કરનાળીના ઉંચા તીર્થધારાની ડાયા હૈયામાં ધારી વહેતી ઊંડાં ઘેરાં નીરની ગંભીરતા બિન્ન જ હોય. ત્રિભુવન કવિની કવિતાનો ' ઇતિહાસે એવો છે. સ્નેહની ચન્દ્રિકા એમના જીવનમાં હળી હતી તે આયમી 'ગદ્ય, અને જીવનની એ જ્યોત્સ્ના ખરેખર રાત્રિનું સ્વપ્ન' જ 'થઇ ગયું. પછી નવું ચોપડિયું બેઠું, નવો દિવસ ઉઘ્યો, નવીન મિત્રમંડળી આશપાશ આકર્ષા-
 ઇ આવી, અને કવિતાએ પણ નવો સ્વરંગ ધારણ કર્યો. સ્વરૂપપુષ્પાંજલિ નામનો રહસ્યબર્ષો ભજનસંગ્રહ છપાયા પછી આ 'હેમનો' ત્રીજો અને આત્માનાં પૂરથી ઉભરાતો ગ્રન્થ છે. કવિ પોતે સંસારી સાધુ જેવા છે, અને જીવનભર કાચ્યમસ્તીમાં જ ઉન્મત્ત રહ્યા છે. યોગ માર્ગનાં એ કવિ પ્રવાસી છે, પણ સમાધિનાં અગાધજલ શાન્તિતીર્થ હજી એમને લાધ્યાં નથી. અનન્તતાના આકાશમાં ઉચે-ધણે ઉચે વલખાં ખારતા એ ગરડરાજ છે. પગની પાનીને અડકે એવો લાંબો અંચળો, વિશાળ ને ઉપસેલા મકના માતંગના જેવા કુંભસ્થળ, તેજની જ્વાલાઓ ઝબકતાં હેમનાં લોહવિલોહ નેત્રવિંળ, મેઘગર્જના સમોવડ ઘેરો શબ્દ-
 ટંકાર, સસ કાળેના રણસંચામમાં રહડાવેલા પિનામ્બુગલ સમા શ્રુકુંટિયાપ, ખાંધી દડીનો કઠૂણ ને સ્નાયુબદ્ધ ખડક સમોવડો દેહદુર્ગઃ એ સહુ 'સંરીર-
 સમૃદ્ધિ તે મસ્ત કવિની આત્મવિશ્લેષિઓ ગણાવતા મંત્રો જ છે. આજ તો એ કેસરીને કાળજે યે વજ્રખાણ વાગ્યું છે, ને કહાડનાર કોઇ નથી. એ હ્રદયવેધી શલ્ય હ્રદયમાં નિસદીન સંઘરીને જ બવાટવિમાંનું અવશેષ ભ્રમણ એમને બમવાનું છે.

૫, કવિકલાપીની મૈત્રી

દુનિયાના ઇતિહાસમાં સ્નેહસૌભાગ્યવન્તાં આદર્શ દંપતી દુર્લભ છે, તેમ ત્રિસ્નેહની યે મૂર્ત બેલડી સુવ્રત નથી. ઉચ્ચનાનાં શિખરો તો વિરલ જ હોય. કેકાવલિ લલકારતા રાજવીકવિ અને મર્મવેધી આ વિરહ પોષા-

સા' મરત કવિ રસનાં શિખરો છે, અને એમની રનેહકથા એ વિરલ જ હતી.

ભારત યુદ્ધનો બાર હું-પાથરનો જે ઉપર

સારથી સરજનહાર સુર વિણ સૂનો કવિ.

એ કરુણ પણ મરદાની રાજદમનમાં ગત કાલનું પોતાનું જીવનઅવ-
લંબન અને સ્તનકારભરી વર્તમાનદશા વિરહકારે વર્ણવી છે. ગાડીવ-
ધન્યા અર્જુનના એ કુરક્ષેત્રમાં સપ્તામનેતા થી કૃષ્ણ હતા, તેમ આ
વિકટ સંસારસપ્તામમાં પોતાના જીવનઆધાર રૂપ કવિ કલાપીને
જણાવે છે. 'હું-પાર્થનું એ જ્ઞાન સુર ઓ! કૃષ્ણ-નું જાતાં મયું.' થી
કૃષ્ણની ઉત્તરક્રિયા કરી ઇન્દ્રપ્રસ્થ વળતા કાળાઓમા જેવી સવ્યસાચીની
બાણવિધા ઓસરી ગઇ, કલાપી જતા રહેવું જ જ્ઞાનવિરમરણ કવિને
ધડીબર લાગે છે પુત્ર પિતા મિત્ર રાજવી સહયુદ્ધસ્થ કવિ ચિન્તકઃ એમ,
એક મણિના અનેક પહેલ જેવાં, કલાપીના એ ધણાં દર્શન છે, ને એ
સહુમાંથી આ કાવ્યમાં માત્ર મિત્રદર્શનનું જ પ્રગટીકરણ છે. કવિકલા-
પીની મૈત્રી અદ્ભુત હતી. કલાપી પ્રત્યેના કવિના બાવનું તો આ વિરહ
ભાગવત જ છે. અને કલાપીનો રનેહભાવે ઓટલો જ ભરપૂર હતો. એ
મિત્રયુગલ કૃષ્ણસુદામાના અઘૌઠિક મિત્રયુગલને સ્મરારે છે. શ્રી દ્વારિકા-
ધીશની પટરાણીઓએ સુદામાજીનાં રોજ ને સેવા ઉભય કીધાં હતાં, તેમ
મરત કવિને એ ઓછાંવધતાં બન્ને મળ્યાં છે. દુનિયાના ધનમાં રંક પણ
આત્મિક ધનમાં મહાશ્રીમન્ત કવિ બાણી કલાપીના રાજકુટુંબની મમતા
હતી. મૈત્રી એ પરસ્પરના ગુણો પ્રત્યેનો પૂજ્ય ભાવ છે, ને એ બન્ને
ગુણીજનો એકબીજના ગુણોથી આકર્ષાઈ રહ્યા હતા. દર વર્ષે એચાર
માસ કવિકલાપી સત્સંગમાં ગાજતા. દલપતરામે બાપ્પું કે દારબસની
ઠપ્પરનો હું મુખવર છું ; મરત કવિ બાંગ પુકારે છે કે 'હું દુહાગી ફકાર
ચહેનસાહ સુરસિંહનો.' કલાપીના અવસાન પછી કલાપીના મિત્રો કવિને સા-
દાપ્પ. આપતા રહ્યા છે, અને ગોહેલકુલબૃપણ બાવનગરના નરેશે તથા

વડિયાના દગ્ગા માટેમે કવિને નોધાગ ન ગેરે. વર્ષાશન
 દીધા છે મન્ત કવિ:સમા અરધન અને કલાપી સમા
 યોગ એ ધન્ય પગની જ પ્રસાદી હતી કવિની પ્રકૃતિ સુગમ
 સુશીલ નહિ પણ તેજસ્વી છે, અને એના ઉપમાજનાગ્રીની નિભાની
 લેરામા કલાપીની મહાનુભાવિતા હતી કવિની વાગીશ્વરી પણ ત્રિશૂળ-
 ધારિણી છે, અને તેન તીખા ત્રિકુળા ગાણુ પણ કલાપી હસતે મુખડે
 હૈયામા મરગતા રાજદરબારની સુધડ સમ્કારિતામા કુદરતની ભાત હોય
 તેમ કવિની અમન્ત્રાન્તિને કનાપી વધાવી લેતા જડભન્તના વશજ
 સમા કવિ ગોગ મનાય કે ઓપડનાયના એના જેવા છે છતા રાજરમ-
 ણીઓમા પૂજ્ય ને નથ હતા કવિની નિઃસ્પૃહા ને વ્યવસ્થાત્મક ઉત્તમ
 છે, પણ એ ગુણો થે અગુણ ગણાવ એટલી એમની જાણા
 કદી કરી દાખવતા, છતા કુદરતના રસિયા કલાપીને તો એ કુદર-
 તનુ બાવક દેવ જેવું જ લાગતું ઉભય કવિએલી આત્મપ્રભા ચન્દ્રિય ને સૂર
 તેજ જેટલી વિભિન્ન છતા મહાટ્ઠોના પાંડાઓની પેડે એમના કિરણવન્દ
 ગૂંથાઈ ગ્રવનજળી ગ્યાઈ હતી માગીના થગ નીચેના રત્નો સમોપદા
 આ રત્નોની છાનકયાનો સતપ્રભાશ વધારે જણાશે તેમ વધારે સતપ્રભાશે.
 કૃષ્ણમુખામાના પુરાણપ્રસિદ્ધ રોહયુગનને જૂનકાનમા રમરી રમરી ગુજ-
 નને માયન્ધુ, દતપત્તકાળમની મિત્રએવડીને વર્તમાનમા પરખી ને વધા
 વી, તેમ કનાપી ને મન્ત કવિની પ્રીતિનાતા થે ભવિષ્યમા ભાવથી ભણુરો
 ને સભાગે

૬, રૂપરેખા

શ્રદ્ધાડબ્યાપી અને જલ્દાડય પરશ્વજના ભેડવાડમા મથતુ આ મહામન-
 હેમાના વિપવ જેટલું અટપટું નથી મગળાયરણુમા 'ગજનન પુત્ર ગવરીના'નું
 સ્તનન કરતા કરતા જ, માગનીગી ાડીમાથી કે નૌકા એકાએક મહા
 સાગરના મહાજલમા ઝૂમવી દે એમ, કવિ શ્રદ્ધાવાર્તાનું મહાણુ માડે છે, ગણુ

પતિનું પાંગણિક નરપ વાનના એ 'શગી-વિરાગી મૂંત'ને 'હુમા ને
 શક્તિ' રે શક્તિપાત્ર મેદના, પન્માત્માની પેટે, વ્યાપેના દરિ નિન્ને
 છે, ને 'પ્રાણ મુના પોતે' તરો પૂરી જીવનના' એમ પન્માત્મા
 ને મૂંતિપ્રતિના વાના દરિ ગરુપતિ વાળુ ૧૪ છે

સુન્મિદ જાના સૂત ૧૭ વ્યાપે છે અને એ સૂતના અનુભવના વિગત
 ની ઉમિ ઉડે છે, ને એમ કા પતી ગરુઆત ચાય છે મદુને રેનેદીની
 ચિતા સન્મુખ જન્મે છે તેની આ વિગતની માન પતેની ને આઠોતરી
 ઉર્ગિ જ છે પૂરું અઠો અ ૧ થતા જગીચો ને જગીચા મહીનો જોવ
 સાબરે છે, ને હરિ પોમગી ઉડે છે —

પૂરા હજી મખથી ના તર ના પ દર્યા,

તેહા નો અરે ૧ જીવન એ તુજ નાલી ઠપા

ઉડી જતા મિત્રઆત્માન મગમી ની વ્યાર્પણુમા જ તે હોમાયો, ને એમ
 હોમાવુ એ પન્પૂરનો ક્ષત્રિયધર્મ છે એમ ન્દી પાલ કરિ વિગત
 વાર્તામા ઉતરે છે પન્મિત્રમા છવ જોડ, જગત આ જગતના મયનો
 માત્ર દરપના છે, વિધ એટલે તો માન નદમ્પદનો જ ગ્યારો છે, માટે
 માનેક સાથે લગતી લગાડો, એ ભક્તિ હાત દેવભક્તનું અઠેત મધારો
 આમ છતાં ચે

ઓ શુર ! તુજ સમ નથી ચરો, તેન તુજ માનવી

કરિ કહે છે કે તો હુ ખડગો છુ, મ્દારી દત્તિઓ નો એકધારી તુજમા
 જ છે, હસ તો સદા મોતી જ ચરે લોકિક મુગટ ઉતારી તેં કીયો અનૈકિક
 મુગટ વાગણુ કર્યો છે તે મ્દને કહે, એટલી એધાણી આપ, એટલે તેને
 દહ ને એ ગણુ' એમ પોમગતા દરિ નિરહની અશ્રુવારોઆમા પ્રવેશે છે

ખીજ ભાગમા કરિ અશ્રુના પૂ છુગ મૂં છે સુકદ-સ્નેહજામ પૂરી જવાથી
 સૂતા નગમમા હજનાગો પડી, ને બર્યા વજાડમા પોતે એ ૧૩ી દોય એમ
 બાસ્તુ રીસામજે મ્દહેલા મિનને અનૈકિક સામગ્રી સમર્પી કરિ મનાવવા
 મથે છે, ને માટી હરો પોકારે છે કે

અમે ૨ ત્રિયોગી યોગીઓ, બેઠા ધુણી ધખાની

પૂર્વ સ્મરણો ખણ થઈ મન્તાપે છે, પખીઓની કુદરતકેવિ ગમતી નથી, અવશેષ ન્દે ॥ સ્નેહીનામધારીઓના સોહ અહર જેના લાગે છે, તે કપિને બાન થાન છે કે 'હંમવાતા જેના અમારા યે હાય' જગતના એહને પોતાનો ચારો માનતા નથી, ને મમારનો ફૂટપટ ની ચોપાટમા દેન નહિ, મનુષ્યો નહિ, પણ કપિને બૂનડા જ ખેવતા બાસે છે સસારીઓના હૃદયજલ જિ'નગજલ જેના દેખાય છે, પૃથ્વીના મ્હ વ્હ મહેલો ખાટકીખાના જેવા લાગે છે, દુ ખની મન્ધિકામા સર્વત્ર ઝાખુ દર્શન વગતા કપિ અટકે છે, ને ગીતા સભારી બાખે છે કે અરણુ થતા યે માનવી તો નિમિત્ત છે, અને મદારસર્વથા સર્વત્રી શુદ્ધિ કાજે તો પ્રભુની દયા જ વરસે છે, બ્રહ્માડમાની વ્રત્તવ્યારથાનો વાન નથી. વળી ટવામાને શોકની ઉગિ ઉડી, ને દિને લેડુ દુનિયામા નિગ્ગરા લાગ્યો સુહૃદ્દેરને કાજે ધરણીને, ગોપી પેડે, તનમની નિહા ૧, ગાનન મુનિ મમ પહાડના યે ઉરમા અગ્નિજ્વાના બોધ, ને દાહમજ્જના પન્મ દદતુ શુણકીર્તન કીધુ પછી ગજગજ જેની ગબગમણુ થઇ, દ્રોનદી પેડે ધાન નાખ્યા, સુકાની જતા જીરનમેડવી થૂડના લાગી, લો યે જગજીરન જોનો નથી એમ ફરિયાદ પુકારી. વળી ઉર્મિ પવટાઇ, ને ધીગજથી વીનનના માડ્યુ કે

આણુ આણુ પ્રભુ ! નિગિર તણો અન્ત

વગી મનને સદ્મોધથી નંમોધે કે કે વાનાગ પ્રિયે નર પનીએ વડેલા 'વળી એક વાર મિત્રસ્નેહ ને પોતાની સ્નેહપરચના, મિત્રરોધ ને જગતની માફી પ્રત્યક્ષ થાન છે, પણ દિવ એક સાક્ષી પૂગતુ નથી અણુનર્થી વન્મી રહી દોષ એમ ધડીક સચેત થાય છે, રિવેકરિચ્ચા જાગે છે, ને ગાહ પણ જગૃતિના ગનાય છે, પણ તે ધડીક ફરી સદ્ગુણ સામરે છે, ને અનિચ્છિત પ્રસાદ આસુનો છોડી મક્કાન છે નગી રિવેચ્છુદ્ધિ જગૃત થતા પ્રપચનમયાથી છૂટના નિદ્રા કરે છે, માયો મનથ પગિજ્જલનો કપિ માન છે, સુખ તો મોહપ્રમાદ વધાગનાકે જે નિપત્તિના નાદગને તુડી પડના નોતરે છે,

અનંતરની નિર્ણયિતો-ઉન્દાણામા આમા ન્હોતે નેમ-વિપત્તની ઝાગમા
જ કોણે છે, એમ જીવની આસનારામતા કગ્તા કગ્તા ને એ એક
દીનતા મજલસનું અમરણ અમરતા અમરતા થીજીને ભાગ સમાપ્ત થાય
છે

પ્રકાશ નામના ત્રીજા ભાગમા ધીરે ધીરે સનિ મટી દિવ્યતા ડિગ્જો
જનમતા જાય છે. શાકર મિદ્ધાન્તના ડેરાલાદિત વાદનુ સાપ્રદાયિક દર્શન
આમા હજે કે નહિ, પણ તે પ્રાચીન સલના ઉદ્ધાટનમાયે એક અનંતની
તાઝગી તો છે જ. નિન્દમાનુ તત્ત્વજ્ઞાન વેદાન્તઅન્યોમાથી ઉપાડી
લઇ કરિતામા નથી ગૂંથ્યુ, પણ પ્રત્યેક મુમુક્ષુને ન્હાનામ્હોટા અ-
શ્રદ્ધાના ને મંગયોના વનોમા યઇને કીવેલા પ્રયાણને અન્ને અનુભવ ને
વિચારનુ મન્થનનનનીત મળે છે, તે આ વિરહમા છે, ને તેથી જ
પુગણાં છતા આમાના મત્યોના અમૃતજિન્દુ તાઝા જ તાઝા નર જ નર
વરસતા લાગે છે. કર્મભોગ ભોગવવાના છે, મન જાગે, એમ રહમજ-
વતાયે જટીલયોગમા તે ગળતુ નથી પિશાચોને રૂખસત દેના મયે છે,
ને પ્રવૃત્તિની પાઠશાળામા સત્ત્વાસ્ર નથી જડનાં એ ઉપાધિરૂપ પ્રવૃત્તિ-
નો પગજાય કરવાનો વિધિ ગોધતા કાષ્ઠક જડે છે. પ્રવૃત્તિના લાગીને જ
દેવતા દર્શન થાય, તે જ આતમદર્શી છે, તે જ યજ્ઞ માધુ છે એમ રહમ-
જાય છે, પણ હજી ગુરનો પ્રેમપજી કવિને જરામર વાગ્યો નથી, મા-
લિકજનમનો નિશો હજી પૂગે રહડ્યો નથી, ને બ્રહ્માગગતી ઉર્મિઓમા
ડોલાતુ નથી ધૃમ્મસ ઉઘડ્યા પછી સૂર્યકિરણ સ્પષ્ટ થાય તેમ મનની
અમૂંઝણો વિખગતા માર્ગનો પટ કંઈક પ્રગટ થાય છે, દર્ગનના અધિકારીના
લક્ષણની ઝાખી ખૂલે છે, ને બ્રહ્મ તથા બ્રહ્મના બ્રહ્માનાની પનમાં નિશ્ચય
વિરામે છે, ને કવિ શ્રદ્ધાથી પોકારે છે કે

અવખના તાગમા તારો મિલાવી તાહરા તું દે.

જન્મમૃત્યુ તો નરાજૂતા પાદડ જોવા છે, ને મૃત્યુ તો માન અમારપણા-
નું વિનાશક છે. જ્ઞાનમાની યાત્રા અને તરેજો કહેવા અને જન્માન્તર-

નાં તીર્થનું આહ્વાન વર્ણન કરી કવિ કહે છે કે એ સહુ યજ્ઞેશ્વરીને
અન્ધન છે જ નહિ, સાધુ તો જીવનમુક્ત જ છે, એની દેશમાં જ જશે.
એને અર્થે સોહમ સાધો, અન્તરની અનલદ સમૃદ્ધિ બોરો, બ્રહ્માંડલીલા
તો કલ્પિત છે, સર્વ વિશ્વા ને વિશ્વાના ખેલ એક જ જ્યોતિનાં અજ-
વાળિયાં છે. હવે કવિ ખરેખર સાધધાન ને સચેતન થાય છે, એ બ્રાહ્મો
સ્થિતિનું દર્શન યતાં લાવણીના મરદાની પદ ગાયા માટે છે, ને મદમસ્ત
દુકીર અલખ નિરંજનના જૂના અખાડાની ધુનમાં એકધુન થાય છે.
પછી જ્ઞાનસ્મૃતિ લાધતાં સાધુ દિલમાં ડીપક કરતો ભાસે છે, અને અન-
ન્તતાના અંશ અનન્તતામાં ભેળવી, વિરલા કે માણે એ વિધે, મસ્ત કવિ
પોતે અખંડ પ્રકાશની ભોમમાં અખંડ સુરસતસંગ માણુતા થાય છે.

પણ એ સહુથી અગો એધો ભાગ, આનન્દ, આ વિરહમન્દિરનું શિ-
ખર ને ધ્વજ છે. અલ્પઅઉપારીને પ્રેમનો અજર પાશો પીવાના આ-
મંત્રણથી તેનું પગરણ મંડાય છે. પછી રતનની સમાધિમાં વિલીન થઈ,
ઉપાધિની ખાખ ઉડાવી દઈ, પરમ પદની પ્રાપ્તિ અને ખુદાઈ જન્મ પી-
વાની મજા કવિ ગાય છે. અવધૂત પોતાની શહેનશાહીનું સૂચન સૂચવી
રસમસ્તીમાં મરાગૂલ વસે છે. તે પછી એક ખંડપોડશીમાં પરમ મેધ-
વૃદ્ધિનું વિસ્તૃત વર્ણન છે. સહુ સુઘ વાચકને વાંચતાં સ્પષ્ટ જ થાય છે કે
મેધનું તો માત્ર રૂપક છે, અને સૂચન કાંઈક અનૈર્ જ છે. જીવીશમાં
ખંડમાં કવિ સ્પષ્ટતાથી કહે છે કે

બ્રહ્મ વરસ્યો બ્રહ્માંડ, વિશ્વને તૃપ્તિ યદ્ય અંગાંગ ;

ત્રિભુ આત્મતૃપ્ત ઉશા અંદી ;

બ્રહ્મલિલ રે ! શું રહમળવું ?

એ બ્રહ્મવૃદ્ધિ પછી સૃષ્ટિ શાન્તિખોળે સુપ્રુપ્ત થાય છે, અને ખીરે ધીરે
અનેકરૂપલીલા દાખવતો ચન્દ્રરાજ આકાશમાં ઉગે છે. કવિનું કહેવું એવું
છે કે એ અનેકલીલાસ્વરૂપી ચન્દ્રદર્શનનાં વર્ણનોમાં દૃષ્ટિકેશના કેટલાક
મહાત્માઓનાં વર્ણન પોતે યોજેલાં છે, અને એમ કયું હોય તો તે પરમાર્થ

જ છે. અહ્યદિ પછી અમૃતકુંભવન્તા શીતાશુ યોગીરાજોની મુકતદશા-
નાં દર્શન સુલભ અને મુગમ જ થાય. અને ‘અહ્યમભીનો ચન્દ્ર
' ઉગન્તા’ કવિને અદ્ભુત દર્શન થાય છે. રમમસ્તીની જાગૃતિ, આનન્દની
પરમ પ્રતીતિ, અભયમડપમાં રમતા અગરાપુરના મારીના રાસ, પરબ્રહ્મની
સર્વવ્યાપી ને સર્વજ્વલન્ત જ્યોતિમાં દિવજગ્નાં દર્શન, અહ્યના વિરાટ-
દેહનાં અગેઝાંમમાં એ સુદૃઢદેવની સાલો, અને એ દિવ્ય લોચનિયાં ઉચે
અહ્યતાં અહ્યતાં, મન્દિરના શિખર ઉપરના ધ્વજપટમાની મૂર્તિની પેઠે, એ
ઉંચા ઉંચા આભમાં પણ નકલંક-ગિત્રની નિષ્કલંક મૂર્તિનાં દર્શન: વાંચ-
નાર! કવિતા કે તત્ત્વજ્ઞાનને આથી ઉચે કેટલેક ઉડતાં જોવાં છે? સંપ્રદાયનાં સત્યો કરતાં માનવહૃદયમાથી, પ્રેક્ષાની પેઠે, ઉછળતી સત્ય-
ધારાઓ ઓર છે. કવિના આત્મામાથી જે તેજસ્વિતા આ વિરહમાં
ઉડ્યા છે તેના જ યતાપે આ વિરહ દુનિયાના માહિત્યમા જે હ્રમ્ય સ્થાન
ભોગવશે. રહન છે, પણ એ રહને અહ્યાંકના પડદા ફેડવા મથન કીધું
છે, ને અહ્યદર્શનની અદ્ભુત ઝાંખી કીધી છે. મનુષ્યાત્મા એટલે ઉચે
ઉડતો થાય તો જે ઓછી અવધિ નથી.

૭, શુન્દરાતી વિરહો

‘શુન્દરાતી કાંધાના રસિકોમાં કારણસવિરહ સર્વતાત છે, પણ ગોવર્ધન-
'રામભાષની ર્નેહમુદ્રા જે વિરહ છે એ વાર્તા ધણાને નથી જોવી લાગશે. ર્નેહ-
મુદ્રાનું મૂળ સ્વરૂપ સસ્કૃતમાં આદ્યગેલી રૂઢિતા, અને તેમાંના કેટલાક
ભાગનું ભાષ્યસ્વરૂપ તે સરસ્વતીચન્દ્ર. જે કે સરસ્વતીચન્દ્રમાંનાં પાત્રોની પેઠે
ર્નેહમુદ્રામાંનાં જે પાત્રોની અંતિહાસિકતા સ્પષ્ટ નથી, છતાં એટલું તો નિર્વિવા-
દિત છે કે મૃત્યુનું બાણ વાગે જ ર્નેહમુદ્રાની કાવ્યગંગા કવિહૃદયમાંથી પ્રગટી
નીકળેલી છે. એ જે શુન્દર વિરહ અને આ કલાપોના વિરહને કેટલુંક સામ્ય ને
કેટલીક ભિન્નતા જે છે. દલપતરામ અને મસ્ત કવિના નામક લોકમાન્ય છે.
દલપતરામ તેમ જ ગોવર્ધનગમ જાત્રેમાં ર્નેહીના મૃત્યુપ્રસંગમાંથી મંસાર-
'શાસ્ત્ર તારવવાની, લોકહિત અને લોકસેવાનાં નવનીન ઉતારવાની પ્રધાનતા છે,

તે 'દે રોહમુદ્રામાં તત્ત્વજ્ઞાનની ધૂયવણુ ભરી બૂવબૂક્ષામણી જે ઘોડી નથી. ત્રિભુવન કવિનો પ્રથમ અક્ષના બેઠ ઉકેલવાનો છે, સસાર તો તેમને મતે મૃગ-વારિની વાડી છે. દલપતરામે તેમ જ ત્રિભુવન કવિએ જે કરણ રસની હૃદય-વેધી-જગાવટ કરી છે તેના પડધા ગુજરાતભરમાં પડ્યા છે ને પડશે, પણ તે કરણારસ રોહમુદ્રામાં નથી ફારખમનિરહ, એડોનેની પેઠે, પ્રેરણા જ છે, ખીજ છે, સ્વભાવજન્ય સોકોદ્ધાર જ છે, ક્યુંકૂલ્યું વૃક્ષ નથી, તત્ત્વચિન્તનનાં જલર્સીચનથી ઉછેરવામાં આવેલું નથી. રોહમુદ્રા અને કલાપીનો વિરહ ઉભય, પ્રકુલ વૃક્ષરાજ છે, અને વિવેકશુદ્ધિનાં પાણી પાછ તેમને કાળાવેલાં છે. પૂર્વ, પશ્ચિમનાં કિરણો ગૂંચાય છે-ધસાય છે તે વર્તમાન યુગમાં ફારખસવિરહ ઉભય પક્ષે વાંચી વિચારી રહંગજવા જેવો છે; દેસહિતનાં સેવાકથાથૂના મરના વાગિકે રોહમુદ્રામાના આશઅભિમાય જડા અન્તરમાં આતોચવા જેવાં છે; ને મંસારની કાંચળી ઉતારી એક અક્ષજ્યોત નિરખવા મયતા યોગ-માર્ગી અદ્વૈત તીર્થના માત્રાણુ એ આ મસ્ત કવિવિરચિત વિરહ અખાસ કરવા, જેવો છે.

૮, ઇમેજ વિરહો

ઇમેજ ભાષામાંના પણ બે મશરૂની કવિઓના બે વિરહ મુપ્રખ્યાત છે. કીટસ કવિના મૃત્યુપ્રસંગે શેલી કવિએ લખેલો એડોને, અને ઇતિહાસકાર હેલાગના પુત્ર આરથરના દેહઅવસાન પછી રાજકનિ ટેનિસનનો લખેલો ઇન મેમોરિયમ્: એ બન્ને ઇમેજ ભાષામાં ઉત્તમ કાવ્યો છે, અને ઉભયનાં આ વિરહ સાથે સામ્ય તેમ જ ભિન્નતા છે. એડોને તેમ જ કલાપીનો વિરહ ઉભય કાવ્યોના નાયક ને લેખક કોર્તિવન્તા કવિઓ છે. એડોનેમાનો કરણ રસ ફારખસવિરહ સમો જોડો બરખૂ ને લોકપ્રતિધાનિત છે, અને ઇન મેમોરિયમ્માનો, રોહમુદ્રામાંનાની-પેઠે, તત્ત્વજ્ઞાનના થર નીચે દબાઈ ગયેલો છે. આ વિરહમાંનાં રમનાં ભાવનાં અને કલ્પનાનાં ઉડુપન એડોનેમાંનાં જેવાં છે, પણ તત્ત્વચિન્તનની પ્રણાલિકા ઇન મેમોરિયમ્ના જેવી છે. શેલીમાં સમાનતા છતાં ટેનિસનની દ્વિચ્છરી Christ to be-આમાંની

ખ્રીસ્તમાં શ્રદ્ધાવન્તી ખ્રીસ્તી ધર્મની છે, અને ત્રિશુવન કવિનું તત્ત્વજ્ઞાન કેવલાદ્વૈતાના શાંકરવાદનું છે. કવિઓનાં કાવ્યોનાં જીવન તહેમનાં સાંપ્રદાયિક તત્ત્વજ્ઞાન નથી, પણ તેમનામાંની અભ્યર્ચ્યસ્ત્રિની કવિતા છે, અને તેથી જ આમ તત્ત્વજ્ઞાનના સમપ્રદાયભેદ છતાં ટેનિસન તેમ જ મસ્ત કવિ ઉભયમાં કાવ્યો ચિરંજીવ છે. ઉભય કવિઓના કવિતા વિચારતાં યે ઇન મેમોરિયમમાંના ટેનિસનની સૂક્ષ્મ કલા મસ્ત કવિના આ વિરહમાં નથી, તેમ જ આ વિરહમાં ‘અપરાપુરના વાસી’ના જે ‘રાસા હદ-બેહદના’ છે તે ટેનિસનના ઇન મેમોરિયમમાં નથી. શેલીના અને મસ્ત કવિના વિરહ, કાયસ કાયસને કાળે ટહુકે એમ, કવિના કવિને માટેના ટહુકાર છે, પણ એડોનેના સુર ગ્રીણા છે, ને કલાપીના વિરહના સુર ખુલ્લે છે. પદાર્થસાક્ષીની સમકાલીન પ્રગતિમાં ટેનિસન રસ લેતા તે રસ ત્રિશુવન કવિને નથી, પણ વિશ્વવ્યાપી ને વિશ્વપર અનન્તતાનાં ચિરંજીવ સત્યોના મહાસાગરમાં જે ડુબકી ત્રિશુવન કવિ મારવા મથે છે એની નિર્બન્ધ ને નિરવધિ સાહસિકતા ટેનિસનમાં નથી. હૃદયમાંથી નિર્ઝરતું એડોને મધુરૂં ગરણુ છે, વનઉપવનના તીર્થધાટ આગળ થઇ વહેતો ઇન મેમોરિયમ મહાનદ છે, અને કલાપીનો વિરહ ઉછળતો ધૂધવતો મહામસ્તાની મહાસાગર છે.

ત્રણ ગુજરાતી અને બે ઇંગ્લિશ વિરહોની સરખામણી બહુ ખોધક આનન્દ-દાતા અને અણુદીઠાં અનેક જ્ઞાનરસિમ પાડનાર નીવડે, પણ અંહી એને માટે કાળ દે સ્થાન નથી. છતાં અભ્યાસેશ્ચુઓને એક સૂચન કર્યા વિના નથી રહેવાતું કે એ વિરહપંચાયતનની પૂર્ણાદૃતિમાં પાંચે કવિવરોએ નિજ-નિજના કાવ્યના સારરૂપ જે જે દર્શન વર્ણુઓ છે તે દર્શનોનું જ પૃથક્કરણ ને સરખામણી કર્યે કંઈ કંઈ અજવાળાં ઉઘડશે.

૯, આ વિરહમાંના ઢાળ

મસ્ત કવિનું વ્યક્તિત્વ કાવ્યના રસભાવકલ્પનાવિચારના પ્રવાહમાં જેટલું પ્રગટે છે એટલું જ તહેમની હન્દરચનામાં યે સ્પષ્ટ છે. કવિના હન્દ-પ્રબન્ધનો વણાટ દેરાજ છે, અને તહેની વાણાતાણાની ગૂંથણી સુધઃ ને

પોતદાર છતાં ખડખડી છે. વિભાવરીરવન, સ્વરૂપપુષ્પાંજલિ, કે કલાપીના વિરહમાંની છન્દમાત્રા નરસિંહમીરાંથી માંડીને દલપતનર્મદ સુધીના કોઈ પણ કવિવરની છન્દસામગ્રીથી પ્રધાનપણે ઓળખી જ છે. ઘણાં ભજનો, કેટલીક ગઝલો, થોડાક સોરઠા, ને જૂજ વૃત્તોમાં આ વિરહની રચના છે. વૃત્તોની અછતનો અર્થ એવો હશે ખરો કે કવિને કે કવિની આમાંની કવિતાને પિંગળની સુનિત્યદ્દ ગણુબદ્ધતાની નિયમિતતા રચી કર નથી? સોરઠાને સોરાષ્ટ્રમાં ફહા કહે છે, અને કરશુરસની જમાવટની તે સચોટ સામગ્રી છે, એમ દલપતરામે પણ દારબસવિરહમાં સિદ્ધ કર્યું છે. તીખાં રાખ્દ્યાણુ જેવાં તે મર્મવેધી છે, અને સ્ત્રાત્મકતાના તેમ જ વજ્રવેધકતાના અર્ક ત્હેમનાં ક્ષણાંને ચ્હડાવેલા હોય છે. મસ્ત કવિની મસ્તી અને ઉછળાટ ઝીંઝી પ્રગટાવવા માટે ગઝલો અનુત્તમ સાધન છે. દારસી કવિઓએ અને ત્હેમના ગુર્જર અનુયાયીઓએ જે વેગ ધૂધવાટ ને તરંગમયતાનાં પ્રચંડ તોફાન ગઝલોમાં ભર્યાં છે તે કાવ્યરસના ભજોને તો સુવિદિત છે. હરિગીત છન્દની માત્રામેળતા ગઝલના એક રૂપાન્તરને મળતી છે, ને તેથી-અખ્યેઅખવ્યે-તે છન્દની પસંદગી ઘણ હશે. કવિ કહે છે કે ત્હેમની મિત્રમંડળી આ વિરહમાંની ગઝલો બિહાગ અને ભીમપલાશીના પ્રલંબ સુરમાં બહુ હૃદયંગમતાથી ગાય છે. પણ આ કાવ્યમાંની છન્દરચનાનું વિલક્ષણ વ્યક્તિત્વ તો ત્હેમાંનાં ભજનસમુચ્ચયમાં જ છે. એ સંપ્રદાયશૈલીનું પ્રગટીકરણ અન્ય એક પ્રસંગે કરેલું છે, ને ત્હેમાંથી કેટલોક ભાગ અંહી ઉતારવાથી સવિશેષ સ્પષ્ટતા આવશે.

“આ ગ્રંથમાંનાં ભજનોનો રંગ ખીજાં ભક્તિરસનાં ભજનોથી ઓળખી જાતનો જ જણાયો. આ દેશના કે પરદેશના ભજનિકોના ભજનથી આ પૃથા ભૂદી જ છે. નરસિંહમીરાંનાં ભજનોનો શુકવંશી સંપ્રદાય છે, અને દયારામનો વલ્લભવંશી છે, પણ આ સંગ્રહમાંનાં કીર્તનોની પરંપરા તો ગોરખવંશી સંપ્રદાયના જેવી છે. જો કે જીવણ સાહેબ અને મોરાર સાહેબનાં અને ખીજાં કેટલાંક પદો નરસિંહમીરાંનાં પદોની જાતનાં છે, છતાં જેમાં

તેમનું પ્રેરિતપણું ઉભરાય છે તે પદોનો નિરાળો જ રીતનાં છે. આ અળ-
ધૂતેની વાણી અને વિચારનો મરદાની મરોડ ઓર જ છે. એમની પરિભાષા
યોગની છે, એમની કહેણી શૂંચીરની છે. એ સંપ્રદાયનાં બજન 'શબ્દ'
કહેવાય છે, અને સૂત્રોના જેવા હેમના સચોટ શબ્દવેધી પ્રયોગો છે. ધણે
ભાવે તેઓ પોતાના જ અનુભવ ગાય છે. 'ત્રેમે વીંધાણા મારા પ્રાણુ રે,
સદ્ગુરુએ અમને મારેલ શબ્દોનાં બાણુ.' એમનાં બજન તો 'શબ્દોનાં
બાણુ' છે, અને સાંમળનારનાં પ્રાણુ તે ત્રેમથી વીંધે છે. એવા ત્રેમે
વીંધાઈ તેઓ હરિના દર્શને સચરે છે. 'જ્ઞાનગરીળી', ભક્તિ, બજન,
કીર્તન, ચૈરાગ્ય એ એમનાં સાધન છે. જપતપ એમને ગૌણુ છે, યોગ
જ એમને પ્રધાન છે. એ સાધનો વડે 'જ્યાં પરમ ધામ પરમેશા, કોઈ
અમો હમારે દેશા.' એ દેશમાં તેઓ વિચરી અલ્પાન નિરંજનનાં દર્શન
લહે છે. આ અળધૂત યોગીઓને તો એ પરમ દર્શન મોક્ષથી ચે વિશેષ છે.
'સદ્ગુરુ નિરવાણી નિરવાણી, જ્યાં મુક્તિ ભરે છે પાણી'. એ દર્શનની
વેળાએ આત્માપદમાત્માની જે લગની લાગે છે, એક દ્રષ્ટિ થાય છે, તે યોગ;
અને એ યોગની એક દ્રષ્ટિ લાખો કાગ ટકે ત્હેનું નામ સમાધિ. એ યોગ અને એ
સમાધિનાં આ ભક્તજનો પોતાનાં બજનોમાં વર્ણન વર્ણવે છે. તે યોગદશા-
માં 'નિરમેલ જગદ્ગ' જ્યોત અને તે સમાધિદશામાં સુણેલ અતહદ નાદના
અનુભવ તેઓ લોકને જણાવવા મથે છે. એ અલૌકિક અનુભવને લૌકિક
વાણીમાં ઉતારવા મથતાં એમની વાણી કૂટ રહે છે, અને ભાવે કેટલીક
વાર અદ્ધર અટકે છે. અખો જેને જાવનપર ત્રેપનમો કહે છે, ત્હેને જા-
વનમાં ઉતારવો અધરો છે, એ વાતની પ્રતીતિ આ ભક્તોનાં બજનોમાં
પણુ છે. એ પરમ દર્શન અને પરમાનુયોગ ચતાં પરમ અર્થ એમને
પ્રાપ્ત થાય છે. 'આનન્દકો ધર પાયો, અળ ને આનન્દકો ધર પાયો.'
અને વાણી પણ મૂક ચાલી લાગે છે. 'કયા જોલે, અળ કયા જોલે, મન
મગન' 'જાણે, અળ કયા જોલે?' એ સમાધિદશામાં સુણેલા અતહદ
નાદનાં એમનાં અનુભવવંછુનો ચે કવિત્વમય છે. 'જૂવો ને, યગનાં,

હેરી, સાં જાંસરી જાજો ઘેરી.' ' દેખંદા કોઈ આ દિલ માંય,
 જણણ જણણ જણ જાંસરી વાગે. ' ' ગગનમંડળમાં 'ગડ' ગડ' અનહદ
 વાગે રે છ. ' ' અજધુ ! રણ રણ રણ વાગે રે, ગગનમંડળ ધર માંય રે છ. '
 ' વાહ વાહ ! મેરા દિલ મગન બધા ગગનાંશબ્દ સુનકે '. અનહદ નાદનો
 પોતાનો અનુભવ એ અજધૂનોએ એમ આવે છે. ' અધર તખત ઉપર
 ને જાગહળ બધોત ' વિરાજે છે એહનાં દર્શનનો યે અનુભવ આ યોગીઓ-
 એ વર્ણવ્યો છે ' જ સોહાગણ ! જ રે, ગગનમાં બધોત કલત હે, જા. '
 ' ઝરમર વરસે, સદ્ગુરુ વરસે, દરસે ઝરમર વરસે, નિર્મળ નૂર નેતનકે આગે,
 પૂરા નરી વરસે, જગૃત જોગી જહરસજોગી ધ્યાન નિરંતર ધરસે, '
 ' આ સમાધિ ને યોગ સાચાં થવાં છે, અને માત્ર આંખખીંચામણી નથી
 એ પારખવાનો યે આ સપ્રદાયનો એક તાણો છે. " એ જોગી મતવારા,
 તલકે અંતર બધા ઉગરા. ' ' જોગીઆ સોઈ રે ગગનને વાસા, સહજ
 શ્યમ કીયા રે પ્રકાશા. ' જેને અતર ને જાહર પ્રકાશ થયો છે એ જ ખરો
 રાજયોગી. સમાધિરથ એના સાધુજનોને માટે ત્રીકમ સાહેબ કહે છે,
 ' ત્રિવેણીના તીરમાં રે મોતીદાની હાર રે, સાધુજન નિજ હસની હારો, જેને
 હીરાનો છે આહાર રે. ' આ અનધૂતોના સંપ્રદાયનો સારભાગ ભીમ સાહેબે
 જણણ સાહેબને ઉપદેશોક્તા નીચેના બંજનમાં છે.

જણણ ! જીવ જીવ રાખિયે, વાગે અનહદ નૂર રે,

ઝીલમીલ જ્યોત્યું જાગહળે, વરસે નિર્મળ નૂર રે;

જણણ.

પાંચ તત્વ ને ત્રીન ગુણ, પચવીસાં વિચારી રે,

મથન ગોનો ને મૂળનાં તત્વ લેજો તારી રે;

જણણ.

ગંગા યમુના સરસ્વતી, ત્રિવેણીને ઘાટ રે,

સુખમન મુરતા રાખિયે, વળગી રહીએ છ વાટ રે;

જણણ.

અણીઅગર પર એક છે, હેરો રમતા રામા રે,

નિશદીન નિરખો નેનમાં, સત્ પુરૂષ મામા રે;

જણણ.

અધઃ ઝલુકાગ દોઢ ગ્લા, કરળીન વાગ વાગે રે,
 સુરતા ધરીને તમે આભગે, ધૂન ગગનગા ગાગે રે,   અનુ
 નુગતસુગતની સાધના ત્રેગી જન ઝાઝ પાને રે,
 અધાઈ દગે એની આખર્તુ નગ નગરે આને રે   અનુ
 સદેશો સત્ લોકનો, ભીગ માડેમે ભેળ્યો રે,
 પન લખ્યો મુશ્કે ત્રેગનો, અનુ લગનેથી લેતે રે,   અનુ "

યોગવેદાન્તસજનસંહારની પ્રસ્તાવનામાંથી.

આ વિરહમાની વાણી અને હૃદયના એ જોગવન્તા સપ્રદાયની જનસ
 ન્ત પદ્ધત્યનુસાર છે મસ્ત પ્રિતો કશ્ચાગ્સ મગ્દની છે, વૈરાગ્યની ચોટ પણ
 જાડી ઉરવેધણ છે, પ્રકાશનો પ્રચડ જ્યોતિ પણ જગદગ જગદગ જગદગે
 છે, અને આનન્દનો દેશ જગદા ઉડે છે તદ્દા પણ રમમસ્તીનો ઉત્સાહ ને
 ઉત્તામ અનુભ છે એ શાન્તદર્શી જલમા યે અન્નર્મી જાડી ધૂમાધૂમ છે

૧૦, આ વિરહમાંની દ્વિલસુદ્ધી

આ વિરહમાના તત્ત્વચિંતનના મુખ્ય લક્ષણ એ છે ૧ તે દ્વિલસુદ્ધી
 વેદાન્તમન્યોના અન્યાસજન્ય નથી, પણ અન્તરના અનુભવજન્ય છે, ૨
 તે દ્વિલસુદ્ધીનો કવિની પ્રિતા સાથે ગંગાધરના સમે એતપ્રેત સગમ થ
 ચેશેઁઁ છતા કોઈ પણ પદના કેપેરી તાણા ને મોનેરી વાણા ઉભય મિત્ર ભિન્ન
 પારખી શકાય, તેમ કવિની પ્રિતા ને દ્વિલસુદ્ધીના યે નિગનિરાગા દર્શન કરી
 શકાય. દ્વિમાલ્ય એ-નશૂભી નથી, તેમ હિન્દમાની દ્વિલસુદ્ધી પણ અનેક
 શિખરવન્તી છે પદ દર્શન ૧૨, આ બાબ્યમર, અનેક મપ્રદાયપ્રવર્તકો એ
 સદ્ગુના પ્રવાહ, એક અહસાગ બણી વહતા અનેક નદ સમા, એક નદ્ય ને
 એકદંડ છત, જૂજવા છે એ સર્વમાથી મસ્ત કવિ શાકર મતના કેવલાદૈત
 સપ્રદાયના અનુયાયી ગણાય છે અહસરૂપના વિપવમા કવિ Transcon-
 dential-અહસરૂપઅહસાદી છે

જમી રહી એ જ્યોત દુઝા તુમા આભમા,
 પૃથ્વીમા એતપ્રેત, અહ્લાદ પાગ, મેદન બધે

મહાડચારશેઠ બ્રહ્મ વિને મને માત્ર ' ૧૩૧ જ નથી પણ
 'બેહદ' છે સૃષ્ટિના અસ્તિત્વની બાતમા કદાચ નથી જ
 જગત અસલ છે, તેમજ મને, માત્ર મના જ છે ન-સાધુઓ
 વિચાર છે 'એ દુઃખ હોય દુઃખ નથી માત્ર થયુ માયા
 વિશે' જતા જનાત્માના પુનઃજન્મ ન-આત્મની સાતગો વિના ક
 નિત્ય સિદ્ધિ-એ નમસ્ત ભાગ્યશાળી જન્મ દુઃખ મિત્તા-જા સ્થિતિ
 થી વગનારના છે એ યાત્રાને અનુસરત અવધાન આત્માપ માત્ર
 નુ કાન અત માત્ર છે પગાર અને આપણના ભાવનાઓ જે અ
 વિરહમા છે, જતા To have માત્ર—મહાત્માના જીવન એ માત્ર
 ઉપર જોઈએ ભાગ મૂકી છે તેમજ 1 have માત્ર—અપ ૧૫૫
 જાન ઉપર મુકી નથી જાત

મુખે અદ્વૈત ઉચ્ચારી, લઈ મનથી ૩૧ મન !

કરિતા આ જ જાત પુત્ર ૨૧ મન ! ૨૨ મન !

કેવનાંત નાના આપણા મનથી ઉત્પન્ન થઈને જે જીવને ૨૨ જન્મના
 દશાંશ હતી એવી જે મહાત્માના મનથી પડી જાતી ૧૧ મનને મનમંત્રિ
 જનનાપાત્રના સનાતન આચાર્ય મનને મને, અદ્વૈત જે એ ૨૨ મન છે

૨૨, આ વિરહમાની ખામીઓ

આમા ૨૨મ જૂને મોરેથી મનને આખીઆત્રી જેમ નથી
 અમૃતનોત્પત્તિ ન-જન્મના જે લાગત છે ન-નમના અ-પ-જાત મુ
 કનાવિધાયન્તા કનાવિધાનમા મુખ્ય જે જાનો જોઈ જોઈ ૨૨ મનમંત્રિ
 જાતના ૨ એ જાતના ૧૫૫ કદાચ આરેખનકના જેવા કનાવિધાનમા
 ની ૨-૫૫૫ કદાચ હાથની મુની જે જોઈ જોઈ જોઈ જોઈ જોઈ જોઈ
 મોટા મનમા ૨૦૫ છે જે જોઈ જોઈ જોઈ જોઈ જોઈ જોઈ જોઈ
 આખીઆત્રી પેડ આજકે આ જ મનમા ૨૦૫ છે વિચાર
 કનિની કાચરતિમા ખીજ પ્રમા ૧૧ છે જાતના ૧૧૫ જો ૨૦૫
 પૂરને વેગ ઉત્પન્ન જોઈ છે, જાત હાથે કદિ જનિતની કદાચ ૨૦૫ જોઈ

ઝીણવટ છે, પ્રત્યેક ચરણમાંના શબ્દમધ્યેને પહેલ પાડવાનો-ઓપ આપવાનો જે કાવ્યવિવેક છે, તે ત્રિભુવન કવિમાં નથી. એમની દક્ષિતવિદ્યુતના ચમકારને બ્રહ્મડ આરપાર વીંધી માપવા મથવું, કે નિરવધિ બ્રહ્માદિમાં અપલાવવું, સુગમ ને પરિચિત છે ; પણ તે પ્રવૃત્તાત્મનૂ નથી થઈ, ને તેથી જગત્પ્રવૃત્તિમાં ઉતરી જનવામના ખંડખંડને નથી અજવાળતી. મહાકાશમાં વિચરતી ને મહારાગ્નિ આલુઆકાશમાં ઉતરવાની ના પાડી દૂર જ ઉભી રહે છે. મહાકાવ્યની વિરાટભાવના મરત કવિની મરત પ્રતિભાને અગમ્ય નથી, પણ શબ્દશબ્દને, મોતીના દાણાની પેઠે, ઉજ્જવળ કરી કાવ્યપદ્ધિઓમાં પગેવવાની, અર્થેઅર્થના અલુપરમાલુમાનાં અન્તર્વાસી તેજ પ્રગટાવવાની ક્ષાસક્ષમતા ત્રિભુવન કવિમાં નથી. આ કારણથી કવિ પોતાના કવિત્વના તપોબળથી જે રસભવન સરજે છે તે મયોગસુંદર રાજમહેલ જેવું નથી, પણ પ્રમુખઅંગસુંદર ને ભવ્યદર્શન પર્વતશૃંગ જેવું છે. ત્રિભુવન કવિ સ્થપતિ છે, પણ શીર્ષી નથી ; ને તેથી તેજસ્વી આરસની છતાં યે, એમની શબ્દસિલાઓ ખડબચડી રહે છે, અને કાવ્યના ચોક, પ્રભાવન્તા ને મનોહર છતાં યે, કેટલેક સ્થળે ખૂએ છે. કવિની જન્દરમના પણ આવા જ પ્રકારની ખડબચડી છે. કવિના તે કવિના જીવનપ્રકાશનું પરાવર્તન છે, અને અંદી પણ કવિની પ્રકૃતિ જ પ્રગટી વિકાસ પામેલી છે. મૂળ સ્વભાવે મહામૂલ હીરો છતાં સરકૃત કે મરકારના પાસા કવિને જ પડેલા નથી, ને એ અસંસ્કારિતા હોયની પ્રતાપવન્તી કવિતામાં પણ પ્રવેશે છે. કવિમાં અને કવિની કવિતામાં કુદરત છે, પણ કલા નથી.

૧૨, ઉપસંહાર

ગયા શતકમાં દિસાકાલના અન્તર ઘટવાથી, ને ઇંગ્રેજ પ્રજા સાથેનો મનઘ ઘટ થયા પછી આર્યાવર્ત સરોવર મટી ગયું છે, અને અનેક પ્રજાસરિતાથી પોપાતો મનુષ્યજાતિનો જે મહાનદ બ્રહ્માદિ ભણી વહે છે તે

નદના મહાપ્રવાહમાં આવમઆગસગિતાનો એ સંગમ થયો છે જગતના
 ગગ દિન્દને સ્ફુટતા જાય છે, ને દિન્દના ગગછાટણા જગતને એ છટાપ
 છે દિન્દના સાધુઓ અને તત્ત્વજ્ઞાનીઓ, દિન્દના રાજનીતિવેત્તાઓ અને
 પદાર્થવિજ્ઞાનશાસ્ત્રીઓ, તેમ જ ભ્રમકાઝ અને કવિઓની પ્રતિભાની પણ
 પરીક્ષા, દિન્દના હીરામોતીમાણેના પાણીની પેઠે, જગતના ઝવેરીઓ
 સન્મુખ જ હવે થયે મનુષ્યજાતિના જીવનનાપાત્રની એકતાની અગ્ર
 આપણા મસાગની મારી મ્હાઓમ દશાય છે, અને સાહિત્યપ્રદેશમાં એ એ
 સેવડેનાડ શક થઈ ગઈ જ બારાન્તરેથી વિશ્વમાદિત્યની આપાત અને
 મન ગ્રન્થેથી આપણી યત્નચિત્ આત્મમમૃદ્ધિની જગતના વ્યાઘ્રરમાં
 નિકામ થવા માડી છે આ જગતપ્રગતિની ગતિમાં મુન્દરાત પણ વહવા
 માડ્યું છે એની સાક્ષી-જોષ્ટી દ્વને તો-ડના વડના ગાઈના ઝવેગતના
 ગુર્જર વાપારીઓ પૂરેગે ગુર્જગનને કાંડે મોતી પાડે, રહેની જગતના
 ઝવેરીઓ આજ દીંમત આડે છે, તેજ આ વિરહનું એ માત્ર આપણે જ
 મૂન મૂલવવાનું નથી. મહાગા-ઓ કંઈ નિત્ય નિત્ય નથી નીપજતા,
 તેમ આ કાંડે કાષ્ઠક દેવઓરડિયાની ગ્રેગણામાંથી જન્મેયુ છે સકુ
 સપ્રદાશીઓની પેઠે વેદાન્ત મપ્રદામના સપ્રદાશીઓ પણ એમ જ
 માને છે કે જગતનો આધ્યાત્મિક ઉદ્ધાર પોતાના સાપ્રદાયિક
 તત્ત્વજ્ઞાનથી જ છે સાપ્રદાયિક મમાદામત્યોની પેરે એ મતમાં જે સત્યા
 સત્ય હો તે હો, પણ એટલું તો છે જ કે સકુ ભગવાનના પ્રાચીન મત્યો
 ને ત્રિભુવન કનિએ પોતાની તેજસ્વિની કનિતાના ગ્સજ્યોતિથી ફરી
 જ્યોતિરન્તા કીધા છે મસ્ત મ્વેની કનિતામાં જોમ છે, કદપનામાં વેગ
 છે, ભાવના પૂર વિશાળ ને હોંઘ છે, મના મસ્તી અને તોશાનની ઘૂમા-
 ઘૂમમાં એ પરમ શાન્તિની ડગ ને અભિનાસ છે કાંઈ કસડીતે દેવામાં
 બાણ વાગે, ને પછી હૃદયદોષિનથી આપડા આલેખનો નવના વિચરે,
 એમ કનિએ આ વિરહ ઉત્પના રૂષિને અક્ષરે આલેખે છે આત્માને
 નિયોળી નિયોળી એ નિયોળણના અમૃતદા આ વિન્દની અગોષ્વાદિમ

કવિએ સીંચી સીંચી ઉછેરેલી છે. કાગળના ધા જેમને વાગ્યા છે, હંવા-
નાં દર્દ જેમણે દીધાં છે, આત્માની ઉદ્ધારક ગેદનાઓ જેમણે અનુભવી છે,
તે અનુભવરસના રસિકો તો આ વિરહની દાહમળમાં પરમાનન્દ જ
માણુશે, અને, જેમ અગ્નિશિખા હરિપાત્ર દેવભોમમાં લહ જાય તેમ,
એ અગ્નિની શિખાઓ ઉપર ઉડતાં ઉડતાં ચે. કાવતી પેકે, દેવભૂમિનાં
દિવ્ય દરેનની પરમ પ્રાપ્તિ સાધશે. રિલ્લમુશી કરિતા કે ધર્મની સકળ
પ્રવૃત્તિપરંપરાનું એ જ પરમ વિશ્રાન્તિભવન છે, ને સર્વ પ્રપનામન મુમુ-
ક્ષુઓને ત્હેની પ્રાપ્તિ સિદ્ધ થશે.

નિહાનાલાલ દલપતરામ કવિ

અનુક્રમણિકા

મંગળાચરણ	...	...	...	...	પા.	૨
વિરાગ	...	...	...	...	પા.	૩
વિરહ	...	...	...	...	પા.	૨૭
પ્રકાશ	...	...	...	...	પા.	૮૧
આનંદ	...	...	...	...	પા.	૧૨૬
કાવ્યમાંના ખંડોત્તર દાળ	...	...	...	...	પા.	૧૮૦

કલાપીનો વિરહ

મંગળાચરણ

પ્રારંભે તને પૂજું રે, ગજનન ! પુત્ર ગવરીના !
નિર્વિધ્ને પાર ઉતારો રે બેઠ્ઠી મારી સાગરમાં.—ટેક

હરેક મંગળ કાર્યમાં મંગળ તારૂં રૂપ,
અમંગળને મંગળ કરે ગણેશ નામ અનુપ ;
રૂપ તારૂં મંગળ રે તેત્રીશ દાટી દેવોમાં.—પ્રારંભે.

સોભે ઉજ્જવળ અંગ પર વિરાગી સિદ્ધર રંગ,
વિરાગ એ વિભરી રહે રિદ્ધિસિદ્ધિની સંગ ;
પાર વાર ભડકે વારી રે વિરાગી-રાગી મૂરતમાં.—પ્રારંભે.
તે વિરાગે નિજ રૂપમાં રિચર સંભાધિ સાધી,
રિદ્ધિસિદ્ધિ રહી રાગમાં એકમેક સદ બાધી ;
પ્રવર્તે એમ વિશ્વો રે રાગે-વિરાગે નિજ કાર્યોમાં.—પ્રારંભે.

મોદ મોહતું સત્ત્વ તું, સળળ સૂર્યતું ગર,
નિલેંપી નિજ કાર્યમાં હરનિશ છો મશહૂર ;
પ્રાણ સદ્ગુના પોમે રે તત્વો પૂરી જીવનનાં.—પ્રારંભે.

રજ્જેરજ આ પૃથ્વીઓ, કણિકણ વારી માંલ,
અનંત ગતિએ અનિલ આ દહાણું તારાં દહાપ ;
ગગનગોળે ચમકારા રે દ્રવતા જાએ ઉડ્ડગણમાં.—પ્રારંભે.

ધન્ય ! વિરાગી-રાગી તું, અલખ પુરૂષ અવતાર,
ધટધટ માંહી રમી રહો અસંગ તું એકાકાર ;
દુમાં ને બહાડે રે, બહાડપાર બેઢમાં.—પ્રારંભે.

१

विंश ग

ચેતો ચેતો, મારા બહાલિયા બંધુ રે !
 આવો અવસર નહિ આવે રે ;
 કોઇ પગની હવા માનવ મેળો રે,
 વણસી પગમાં એ સહુ જાવે રે ;
 ચેતો ચેતો, મારા બહાલિયા બંધુ રે !

સંધ્યાના રંગ જોયી ખીલવણી આ તો રે,
 અનુપ રંગીત રમ્ય બાસે રે ;
 રજની વિદાસી મુખ હલી જો । સમે રે,
 પગમાંથી હતી-નહોતી મારો રે ;
 ચેતો ચેતો મારા બહાલિયા બંધુ રે !

ગુંજ હ્યો બમરા બોગી । સરેજનાં ફૂલડે રે,
 પીયૂષ પીવાનું પી લેવું રે ;
 વાસર વીત્યે કમળો કુમળાઇ જાશે રે,
 તમારે એ તિમિરે હોમાવું રે ;
 ચેતો ચેતો, મારા બહાલિયા બંધુ રે !

કુદરતનાં બચ્ચાં । નાણુક કુતુમો જો કુંજાં રે ।
 રમજો દાણિક અનિલઝૂલે રે ;
 ચિચિર સપાળી સિરે પટ્ટી પડતાં રે
 પગમાં આપ કરી મેલે રે ;
 ચેતો ચેતો, મારા બહાલિયા બંધુ રે !

વનની મમૃદ્ધિ બધી ! રમી હ્યો રંગે રે,
 એક બીજાને હર બેટો રે ;
 હબું અંધારું તમને લોપવા માટે : રે,
 અકપાછ જાગો, નહિ રહે નેટો રે ;
 એતો એતો, મારા બહાનિયા બધુ રે !

નેડી હ્યો શાસે શાસ, ચક્રવાક પખી રે !
 મેળા હ્યો, બહાણાં ! પાંખ પાંખે રે ;
 ૪ બૂમિની ઓયે છૂપાઇ જતાં રે
 તમને રૂધિર વહેશે આંખે રે ;
 એતો એતો, મારા બહાનિયા બંધુ રે !

૨

હયા મુરે માટી તને મનવા ! પુકારે,
 હાં શત્રુ છોડી તાબે તું થઇ જા દમારે ; '
 હયા હયાં મુરે.

નાદ કણુકણુ બીતર બેદતાં હચારે,
 માઇ જવાની તક આ આવી છે તમારે ; '
 હયા હયા મુરે.

છે પ્રસવના આ વેગ બધાં વાયુ,
 ધં નિમિષમાં તારું ખૂટી જશે આયુ ; '
 હયા હયા મુરે.

૩ મહાગગન આ વદન નિકાસે,
 !-નહોતું થવા આવ મુજ મુખ પાસે ; '
 હયા હયા મુરે.

૩

બગીચા મંદી તું બોધ કરતો, ચેતતો, ચેતાવતો,
 ને હૃદય ગળતે નેત્ર બીનાં મુજ સમીપે લૂછતો ;—
 “આ જીવન ક્ષેત્રતરું બધું આનંદતાને જૂલતું,
 ખીજ પળે, રે દોસ્ત મારા ! કાળમુખડે વહી જતું.

આ બ્રમર ગુંભારવ કરે, આ કુસુમ કુમળાં નાચતાં,
 આ પંખી આયે યાંચ-પાંખે પાંખ ગૂંથી રાચતાં,
 આ દિવંસની સુરખી, કનક રી, સજ્જિને શોભાવતી,
 રે ક્ષણિક શોભા સર્વ, કાળ કાળમુખડે દૂષતી.”

૪

“ ચેતી લે, ચેતી લે તું, બહાલિશ બધું રે !
 પોકાર પાડીને સુણાતું રે ;
 રેતીના ગંજે જેવું મલિનતું બિંદુ રે,
 પાથિય સુખ એના જેવું રે ;
 ચેતી લે, ચેતી લે તું, બહાલિશ બધું રે !

તિમિરને ઉઠરે જેવાં બ્રમણાનાં જૂતો રે
 પામર દિવને ભડકાવે રે,
 પાથિય દુઃખો એવાં અરુ હૃદયને રે
 ચિંતાની ચીસેચીસ પડાવે રે ;
 ચેતી લે, ચેતી લે તું, બહાલિશ બધું રે !

કાળા નિશાનાં ઘેર કાળજ કુડાં રે
 અવોતપાંખને ચમકાવે રે,

અત્રાન દશામાં એમ પાર્થિવ મુખડાં રે

માનવ દિલને બહેકાવે રે ;

ચેતી ભે, ચેતી ભે તું, બહાસિડા બંધુ રે !

પીપીસિકાની જીવી ઉર્ધ્વ પર રેખા રે

પવનના પાપમાં અવટાની રે,

શ્રુત્યુનાં પગલાં માંહી માનુષી ફીડા રે

પીસાઈ પળમાં એમ જાતી રે ;

ચેતી ભે, ચેતી ભે તું, બહાસિડા બંધુ રે !

વાયુના વેગે જીવી જલધિના જળની રે

મુંદર ગૂંચાય કાંઈ જાળી રે,

સમીરસપાટે પાછી ચૂંચાય પળમાં રે,

એવી જગમોહની દેવાળી રે ;

ચેતી ભે, ચેતી ભે તું, બહાસિડા બંધુ રે !

વીજનો ઝબાકો કાળા મેઘ મંદીથી રે

ઉડી અણુધાર્યો આવે જોવો રે,

આબો-ન આબો એમ અસોપ ચાપે રે,

ત્રિભુ! સદિનો મનંધ એવો રે ;

ચેતી ભે, ચેતી ભે તું, બહાસિડા બંધુ રે !

૫

પૂરો દગ્ધ મુખથી ના તવ વાંચ જૂઠ્યાં,

ત્યાં તો અરે ! જીવન એ તુજ આવી ઉડ્યાં ;

પીછાં પ્રસારી, દૂગ ઉર્ધ્વ ધરી, સદાની

છેઃથી સલામ જગને કરી પ્રાણ ઉડ્યા,

મમતાને મેલી મન ! તમે કરી લ્યો નિમેળા ;
 સલામી કરે છે જૂઓ ! શ્વાસ આ ધખેલા ;
 મમતાને મેલી, મન !

ચંદ્ર ને સૂરજની ઢોળા નાંખી જ્યોતિ
 સલામી કરે છે આંખો જૂઓ રોતી રોતી ;
 મમતાને મેલી, મન !

ભાગી ભરત, મુખડાની કાંતિ ઉડતી ;
 શીતળ નાડી છેલ્લી આ સલામી વદંતી ;
 મમતાને મેલી, મન !

મસ્ત ફકીર ! કિલ્લો તારો ડગમગ ડાલે ;
 સલામી કરી લે, જો એ પકું પકું ખોલે ;
 મમતાને મેલી, મન !

૬

કર્યો હરિચંદ્રે હોમ, કુટુંબને રાજ્યસુખનો હોમ,
 સસંવંતે સસ નવ છોડિયાં ;
 બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

સરણાગતને કાજ શિબિએ કાપી જમાણાં અંગ,
 અલખના જમા આઢિયા ;
 બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

રાજ્યધર્મવીર રામ પ્રાણને પ્રિય કરવાને કામ
 નિજ જીવન-સીતાજી હોમિયાં ;
 બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

મધુરધ્વજ મહોપાગ દીધાં એણે અર્ધ દેહનાં દાન,
સિર સુતરીએ કરવત મેલિયાં ;

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

યુવાવસ્થાનું દાન દિજને કણે દીધું, નિજ દાપ
વૃદ્ધપણને બહોરિયાં ;

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

પરમ પદ પર પાવ દીધે ને દેહ દહે પર કાળ
દાઇ અમર ભોમના ઓસિયા ;

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

સાવ મંદિર શન્ય થાય, બહાલિયા ! સાવ મંદિર શન્ય થાય,
ત્રિભુ દરસે નિર્દજન નિર્ભળા ;

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

૭

છે ક્ષત્રી સ્વાર્પણની સીમા, એ ધર્મસ્થંભ, ન આર્યતો,
નિજનું બધું ય પ્રજાળાને એ સત્ય તત્ત્વે વહી જતો.

અગણિત છે દ્રષ્ટાંત એવાં આર્ય અન્યોની મંદી,
નિજ રૂધિર દેતાં દેવને ધન્યભાગ્ય માને જીવગી.

આ આર્ય ભૂમિના દેવ એ, ને ધર્મ કેરા જ્યોતિ એ,
ને સદિ કારણ પ્રજાવલી આસુર દળ બહોળુ હણે.

એ પરમ શાન્તિ પ્રેમ નીતિ ભક્તિ ચક્રવિચિત્ર વિસ્તરી,
નિજ અંગને દોષી હુતાશે, જાય મહાતત્ત્વે ભળા.

એનાં જ નામો એક ચિત્તે સંત જન આરાધતા,
એના જ સ્થાપી પાણિયા પૃથ્વીપતિ થે પૂજતા.

એના જ યશના ગ્રન્થ કવિઓ પંડિતો કુંઘ ગૂંચતા,
એ નામ પર નિજ પાદચાહી પાદચાહ આવારતા.

એ વીરનો મુદ્ધિમા અનળ છે ભક્ત વિરલા બાણુશે,
સર્વસ્વ અર્પા-સમર્પા હરિને નિજ ગરીબી માણુશે.

૮

સગની સગાડો મારા લાલ સંગાયે રે,
ચિત્તનાં ચિતવન ચૂકો રે ;
બૂલવણીની એ સહુ ભ્રમણા ચો ટાળો રે,
સ્વમગ્નને નવ ચૂકો રે ;
સગની સગાડો મારા લાલ સંગાયે રે.

જોવો આ બ્યોમે દાળો વાલળંગોટો રે
આપે અકસ્માત ઉડી રે

પવનના વહેમાં પાછો વિખરાય પળમાં રે,
ચોબ્યો ન રહે, વાત જૂઠી રે ;

સગની સગાડો મારા લાલ સંગાયે રે.

બ્રાંતિની ભ્રમણા એ સહુ મુંઝવણ માનો રે,
ટીકું વે નવો એનાં વારી રે ;

તો થે હરણિયાં એને લલચાય લેવા રે,
ન ગદાય, મરતાં ધસતાં હારી રે ;

સગની સગાડો મારા લાલ સંગાયે રે.

ગાંધર્વ નગર આ તો ખેલ ખલકનો રે,
 દેખાય દટિએ યહુ જૂઠું રે ;
 હવાઇ હવેલી એમાં માનવ હવાનાં રે,
 મારડી વિધાએ સહુ હાથું રે ;
 લગની લગાડો મારા લાલ સંગાયે રે.

નહો દિન રાત્રી, આ તો બેઢુનાયી જૂઠું રે,
 સંધ્યાનું નૂર રહ્યું છાઇ રે,
 વ્યોમ પૃથ્વી બધે રસબસ રેહ્યું રે,
 મૂળ જુઓ તો નથી કાંઈ રે ;
 લગની લગાડો મારા લાલ સંગાયે રે.

સ્વખાની સદિ બહાલા ! સંસાર સારો રે,
 અર્ધ નિદ્રાએ જાગ્યો આપે રે,
 જાગ્યો કે ત્રિભુ નથી જોવાનો એને રે,
 રખે દુખાતો એના તાપે રે ;
 લગની લગાડો મારા લાલ સંગાયે રે.

૯

ચિત્તનાં ચિંતવન છોડ, બહાલિડા ! હવે પરિવ્રજ્ય શું જોડ ;
 આલ્યો અવસર નવ ચૂકિયે,
 બહાલિડા રે ! શું સમજવું ?

મનુષ્યજન્મ અવતાર બહાલિડા ! મોઘો હીરો લખ હાથ,
 અગ્નિઅસિએ નવ ફૂકિયે,
 બહાલિડા રે ! શું સમજવું ?

સકળ જોયો સંસાર, અરે હા ! મૃગવારીની હાર ;
એને મનથી આધો મૂકિયે,
જહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

સમ તત્ત્વની લેહ જહાલિડા ! કદી ન તજીએ તેહ ;
પરિબ્રહ્મ શું અંતર જોડિયે,
જહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

યેજા બ્રમર હોષ જાય, આપોપું તજા બ્રમર હોષ જાય ;
ત્રિબુ નિજનું સત્યમાં હોમિયે,
જહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

૧૦

રે જહાલિડા ! ત્રય ગુણનો અધ્યાસ મનથી કર પરા,
એ સૃષ્ટિના યોગે થયો તુજ ઝેરમય જીવનઝરા.

છે કલ્પના કંઈ કારમી, તુજ નયન જે સૃષ્ટિ દિસે,
એ દૃશ્ય તારી દૃષ્ટિનું નથી માન્ય થયું સાચાં વિશે.

એ કલ્પના ફૂડી થકી બિજત્વ અલ્લે બાસતું,
એ કલ્પનાના ત્રિવિધ તાપે જગત સર્વે ત્રાસતું.

એ કલ્પનાના પોષણે કંઈ અજાજ જન્મ જગાડિયા,
એ કલ્પનાની રમતથી સંબંધ સૃષ્ટિના થયા.

એ કલ્પનાનાં બિન્દુ આ જો ! આજમાં ઉડુગણ વહે,
દય દિશમાં દિનનિશ બમે, સ્થિરતા ન ઉર લેશે લેહે.

એ દેવનાની ચંદની ઘણાંડશિર છવાઇ છે,
આ બોમરૂપે વિસ્તરી, દો અજબ રંગ સુદાવી તે.

આ અનિલની ઘટ્ટરી, અને આ કાળની ભરતી, અને
આ ઉદયિના ઉછળાટ-એ સદુ દેવનાના ઉર્મિ છે.

આ પૂરની કેરા પાટ, ને પોલાણુ આ અતરિક્ષના,
આ સ્વર્ગ દેવોઃ સર્વ અદ્ભુત દેવનાની બાજુ, હા !

એ દેવનાની કારમી જવાબા જલે, ને ઝળદળે,
એ જવાળને કહી જગત, જોમાં આત્મને કંઈ કંઈ દહે.

એ દેવનાની જવાળની, ઉડતી શિખાની ઉપરે
હું યે ચઢી બેઠો, સખા ! તુજ નામને રટતો ઉરે

૧૧

આ ઝાળ વિશ્વની અહમ્પદથી ઉઠેલી,
ને દ્રવ્યના ઇશનથી વધુ એ વધેલી ;
જગ્યો પ્રચડ ભડકો દિલમાં-જગતમાં,
તુરાગના ધ્રુવ તણી પડી માઢિ હેવી.

જળતો અગારો આ તો સૃષ્ટિની રોબા રે,
અમુલ્ય ગણી ન માનો, અધા રે !
અડતાં એહ અગે બ્યાકુળતા વાવે રે,
જલ્લી ઉઠે અમ તારાં સધા રે,
જળતો અગારો આ તો

બોળા પતંગ ! અંહીથી છડી જ આવે રે,
 ભગકતી જ્યોત આ છે એવી રે,
 અડકતાં વેત તારાં નાણુક અગે રે
 બાળા દીયે ચેહના જેવી રે ;
 બળતો અંગારો આ તો.

રખે ! ઇસાતો ધારી ફૂલડાંની માળા રે,
 છ એ મણિધર-કાળ કાળો રે ;
 જો ને ! વરસે એના મુખમાંથી જ્વાળા રે,
 એ ડંખે જીવનનો ચાપ ટાળો રે ;
 બળતો અંગારો આ તો.

વીણાના સુરે ઝોરાં આવે નહીં, હરણાં રે !
 કાળના સુર એ તમારા રે,
 કિરાત ફૂટે તમને વીધવા કાળે રે
 પાપના પાસલા પસારો રે ;
 બળતો અંગારો આ તો.

છછુદર કાળરૂપે ખોરોક તારો રે,
 રખે ! તુંબાજ એને શાસે રે,
 ઉદરમાં જતાં વેત તને એહ મારે રે,
 છોડયે જીવન અંધ કરી દેશે રે ;
 બળતો અંગારો આ તો.

પુરાણો પ્યાલો બહાલા ! સંસાર સોનાનો રે,
 મમતાઝહર માંહી ભાસે રે,

ભૂલે ન લેતો એને 'કનક' જરોસે રે,
 દોડે અડચે ત્રિભુ જીવન જાસે રે;
 બળતો અંગારો આ તો.

૧૨

ઊડાં અંતરમાંનાં અગ્નિઓ જોતાં રે
 ત્રાસ ત્રાસ બધે બ્યાપે રે;
 કેમ ઉદ્ધરે એની કળા નથી જડતી રે,
 તપી રહ્યો છું ત્રિવિધ તાપે રે,
 ઊડાં અંતરમાંનાં અગ્નિઓ જોતાં રે.

શ્વાનનું વિષ જોઈું રમેરગ સાલે રે,
 અંગેઅંગ દુઃસહ દૂભાવે રે,
 તૃષ્ણાની ઝેરજવાલા એવી અતીશે રે
 રૂધિર ક્ષૌકણુ રૂંધાવે રે;
 ઊડાં અંતરમાંનાં અગ્નિઓ જોતાં રે.

સંકેસાં પાન જેવાં વાયુના વેગે રે
 મૃત્તિએ પડતાં ઉડી જાતાં રે,
 હલકા હવાસ હમાસ પ્રપંચપવને રે
 અચડાધ બોભે અવટાતાં રે;
 ઊડાં અંતરમાંનાં અગ્નિઓ જોતાં રે.

નાવિક વિનાનાં જેવાં નાવકાં ડોલે રે,
 પવન વહે તે દિશ વહેતાં રે,

વિપયવાયુએ એવા અગ્નિ અમારા રે,
 દીનપણાએ દોરવાતા રે,
 હાડા અતરમાના અગ્નિઓ જોતા રે

ત્રિદોષ રોગ જેવો બાપતા અગે રે,
 હિન્માદમોને બધું ઉછળાવું રે,
 અધોર ઇન્દ્રિયાઓ એવી ઉન્મત્ત બનાવે રે,
 હું કાચુ બાન એ બૂવાવું રે,
 હાડા અતરમાના અગ્નિઓ જોતા રે

વીછીનો ડખ થાતા અગ્નિઅગારો રે,
 મૂકયો, તન દાહ તેવો લાગે રે,
 એધા યે કાઠિયા દાહિ દહતા રે,
 ત્રિશુ કામનાના ડખ વાગે રે,
 હાડા અતરમાના અગ્નિઓ જોતા રે

૭૩

કરો અલખ આરાધ, બહાવિડા ! કરો અલખ આરાધ ;
 સ્ત્રીધ્વા સાધ આરાધેથી,
 બહાવિડા રે ! શુ સમજાવુ ?

મન ઈદ્રિય કરો હાથ, બહાવિડા ! રાગેણ કરો લાગ,
 અતમી આપોયુ પરદરોડ,
 બહાવિડા રે ! શુ સમજાવુ ?

તારી મમતા મૂળથી, માર, બહાવિડા ! મમતા મૂળથી માર ;
 લોન લાલચને, જોર કરો,
 બહાવિડા રે ! શુ સમજાવુ ?

વેધી વાસનાઝળ, જગતની વેધી વાસનાઝળ,
આંતરને કરજો ઉજ્જવળાં ;

બહાલિય રે ! શું સગળતું ?

સાવ મંદિર શૂન્ય થાય, બહાલિય ! સાવ મંદિર શૂન્ય થાય,
ત્રિલુ દરસે નિર્જન નિર્મેળા ;

બહાલિય રે ! શું સગળતું ?

૧૯

સિરને સાટે દેવ મદં કાઈ માણી ચકે ;
પાર્થિવ જંતુ જેહ, પામર એ તો અભાગિયાં.

એને નિમિષ મળે ન આરામ રે,
નયને નિદ્રા ન આવે નામ રે,

બહાલિય ! સંત એ પ્યાસા દેવના એ છ.

ટાળાવિહોણું દરણિયું રે એમ અંગ સ્થિરતા ન હોય,
દ્રષ્ટિ એની દીન દામણી, અહુદિશે એ વિધ્ન જોય રે ;
બહાલિય ! સંત એ પ્યાસા દેવના એ છ.

જેવાં જૂઝ્યાં વલંવલે રે જનનીવિહોયાં નાનાં બાળ,
અંગ સિધિલ આશજતાં, રડતાં રડતાં કૂટે દેહનાં ડાળરે ;
બહાલિય ! સંત એ પ્યાસા દેવના એ છ.

કમળ જેવાં સરોવરે રે મધ્ય રજનીની માંલ
દીન મુખે ડોક ઢાળતાં, એવાં જીવનસતાં જણાય રે ;
બહાલિય ! સંત એ પ્યાસા દેવના એ છ.

રોગરોમ દહે દુઃખમાં રે, જરીએ રહું નવ જાય, ૧
જળ વિણુ જેવું માછડું જીવત તરડડું સીઝાય રે ;
બહાલિડા ! સંત એ ખામા દેવના એ : ૭૪

ખરતાં સૂકાં પાંદડાં રે ઉડતાં વાયુ માંહિ હોય,
તન ગમે સાં જઈ પડે, ત્રિભુ એની એને ગમ નહાય રે ;
બહાલિડા ! સંત એ ખાસા દેવના એ : ૭૫

૧૫

લગની લગાડો હવે ખાલેક સાથે રે,
ચિંતાના ચિંતવન મૂકે રે ;
જલવણીની એ સદુ જમણા ઘો ટાળા રે,
સ્વમજાળે નવ ચૂકો રે ;
લગની લગાડો હવે ખાલેક સાથે રે.

આધ અંતે સૃષ્ટિ ન હોતી—ન હોશે રે,
મધ્યે યે મહાજન નવ માને રે ;
અંગેઅંગ એનાં ઊંડાં અવલોકી રે
સમલાનાં શુંગ સમ જાણે રે ;
લગની લગાડો હવે ખાલેક સાથે રે.

વંધ્યાનો પુત્ર જીને ! વિસ્તાર પામ્યો રે
હું-તુબેદના સદુ ભાવે રે,
પળમાં ઉડી ઉડી લવ યાય પળમાં રે,
સાથે ત્રય લોકને નચાવે રે ;
લગની લગાડો હવે ખાલેક સાથે રે.

લીતનાં ચિત્તે આતો પુષ્પનાં મુખજો રે, ॥ ૧૦૨ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥

હોય સ્ત્રીઓ લાગે એવાં રે, ॥ ૧૦૩ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥

મધુરમધુર અંભાં નુવાસ' ન હોયે રે, ॥ ૧૦૪ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥

ભોળા પ્રેમરૂ ન જાતું લેવા રે ; ॥ ૧૦૫ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥

લગની લગાડો હવે મારેક સાથે રે, ॥ ૧૦૬ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥

સરોવરને આતો અંકુશનાં બિહુ રે, ॥ ૧૦૭ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥

સાચાં મોતી એ નવ માતો રે,

સૂરજહરણે બધાં શોધાઈ જતાં રે ;

શોધો ન જડશે એક દણો રે ;

લગની લગાડો હવે મારેક સાથે રે, ॥ ૧૦૮ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥

મુદિત મોહ સર્વે પિશાચી ખીડા રે, ॥ ૧૦૯ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥

કલ્પિત શ્રમ એ બમાવે રે ; ॥ ૧૧૦ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥

સૂરજહરણે ત્રિષ્ણુ અલોપ અંધારાં રે, ॥ ૧૧૧ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥

પાછાં તજરે તને નાવે રે ;

લગની લગાડો હવે મારેક સાથે રે, ॥ ૧૧૨ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥

Vallabhi Jee Pranjee

એ ભક્તિનો પરિપાકે ચોતાં સ્થૂલ ઉપોધિ છૂંટતી,

ને દેવ ભક્તો જૂજવા એ ભાવના ઉડી જતી ; ॥ ૧૧૩ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥

એ ભાવના ઉડી જતાં આ ઉર્વિ સ્થાવર જંગમે

અંતરિક્ષ સ્વર્ગે એકદો એ ભક્ત આત્મા બની રહે, ॥ ૧૧૪ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥ ૧ ॥

એ આત્મ આ શીલો અરુણી શીલેમંગાધીઆ સંભા,

આં દરિયુ ને સિંહની સિંહુ તજ વેર સાથે લોડતાં ;

શ્રી કુબ્જના મુગટ સમા કેથી કળા ન્યાં પૂરતા, : : : :
 ને દેલડીની સાથ નૃત્યે પ્રેમતાર જમાવતા : : : :

એ આત્મ છે આ વિટપનો વિસ્તાર વિસ્તરતો અધે,
 નિર્દોષ ભાવે અદ્વૈતને જોઈ દિશદિશ ઉછળે ;
 એને હોડે ઉર જોઈ માળે પંખીઓનાં પારખાં,
 ન્યાં હોંસતો નાણુક અંગે નયન એ સમકોવતાં.

એ આત્મ છે આ ચીત મુનિ સંમે પદોડ મોડો જે
 આઠાં પયોદ શી ભસ્મ, એણે ધારી લીધી બાલમાં ;
 ને રામરાજ સખી ઘેરી વૃક્ષરાજ કોલતી,
 ગાંભીર્યમાં લીલા અલ્પજની એક સુંદર રોમતી.

એ આત્મ છે આ સંહિત સરવરે બધાં નીર નિર્મળાં,
 પ્રતિબિંબ કંઈ જણે તથાં તટવિહંગનાં ઉર ધારતાં ;
 જ્યોત્સ્ના આવી માગી સોતેની તૃપા સહુ જુએ,
 સમવિષમ એને ઉર નહીં, એમ તૃપિનું લ્હાણું કરે.

એ આત્મ છે આ અનિલ જે ભૂગોળે વેણી પડયો,
 ને સ્થાનસ્થાને ચંક શીતળ મધુર રૂપ જે ઉડતો ;
 ને ક્યાંક ઘનપટ માંહિ વિઘુતવદને સમકાવતો,
 ને નિજ ઉરે સમકાર એક સમેટી લધને ધારતો ;

ને ક્યાંક ઉદધિને ઉછાળા ઘોર ફરી મૂકી ગર્જના,
 એ ગર્જનાને ઉર ધારી દિગંતે પડયા જતા ;
 ને ક્યાંક પહોંપહોં ડોળેડોળ તરેતર ગૂંચતો,
 ને ક્યાંક કુમળી લતાડુંજ ફૂલફૂલને ચૂમતો ;—

રે ! શું કહું ! આ સૃષ્ટિ કણકણ જીવજંતુ તમાગમાં .
 એ આસ રૂપે જો ! સ્કુરે, ધરી સક્ષમ દેહો જૂઝવા ;
 માનવ પશુ વિહંગ વિટપો—વિશ્વરાજ સર્વમાં
 એ આસહૃદયવાસે રમે, જ્યાં જોઈ ત્યાં સગરસસીમા .

એ આત્મ આ સહુ દેવ, હાર્ગવજ્યોત જો જગ જળહળે,
 એ જીવન ત્રણ, એ ચૈદ લોક, બ્રહ્માંડનાં પડપડ બધે ;
 એ વિષ્ણુ ને શિવ, એ જ તેત્રીસ ઠાટી દેવની મંડળી,
 બ્રહ્માધી માંડી રેખ તૃણની આત્મની કૂલમંડળી .

નહિ કાળ કે નહિ દિશા એને એક કણ લોપી શકે,
 સહુ કાળ ને સહુ દિશા એમાં જતુ ઝીણાવત વસે ;
 ન મપાય મનબુદ્ધિ યદી, એવું અનુપમ વિસ્તરું,
 જ્યાં જોઈ ત્યાં સમ સ્થિર બીતર બહાર અદ્ભુત એ રહું .

અદ્ભુત છે એ આત્મ, ને એથી અનંત અગાધ શો,
 અવિનાશી અવિગત અચળ સમરસ અલ્પ અનુપમ વિસ્તર્યો ;
 જ્યાં વાણ ચારે ગુણુત્રય નહિ, કાર્યકારણ કંઈ નહીં,
 નહિ દદિદર્શન, એક આત્મા વિના બીજું કંઈ નહીં .

એ છે હતો નિત્યે દશે, ને શન્યશિખરે જ્યોતિ એ
 જો ! એકશિષ્ય ને અડોલ ને એક જ પ્રભાએ જળહળે ;
 એ દેવનો મહાદેવ છે, ને ઇન્દ્રમેવાદિતીયમ્ એ,
 એ બ્રહ્મનો પરિબ્રહ્મ છે, ને આત્મનો પરમાત્મ એ .

૧૭

એ રીત સાંજ સવાર કંઈ કંઈ ગાનગોઠડી માંડતા,
 ને આપણે વિધવિધ પ્રદેસે વાતમાં જૂઝાવતા ;

નહિ શુદ્ધિશુદ્ધિ, ન જ્ઞાન ભૂખતંપા તણું લેશે થતું,
સ્થિર આસ થંભી જાય, એવું એકરસ દિલ યધ જતું.

યધ જતું હતું આ સદિતું એકલ તું-હુંઉરમાં,
જાણે સકલ જ્ઞાનમાં માંહી આત્મ નિજ વિલસી રહ્યા ;
નિજ આત્મ એ ઉદધિ સમા અગણિત લહરે મહાક્ષતા
નિજ ઉર્મિમાં કંઈ નાવડાને પ્રેમથી મૂકાવતા.

હું-પાર્યંતુ એ જ્ઞાન મુર આ ! કૃષ્ણ-તું જાતાં મધું,
ને' ઘોર ઘોર તિમિર જીતે પહાર આ રેલી રહ્યું ;
પૌરુષ રહ્યું નથી નામ, જનન રૂમતું સતકારમાં,
ને ઉર આ અટવાય, અંગેઅંગ દહતા દાહમાં.

એ માર્ગ તુજ સમ શરો, નિજતું બધું ચે હોમતું,
ને દેવધમ્ધામાં વહી નિજ ઉરને સતોખતું ;
આકાશપૃથ્વી સમેટી લેધ, સમેટી દિલની મૃદિ આ,
જે જ્ઞાનની જ્વાળા મહી દિલમન ફકીર જલાવના.

ઓ મુર ! તુજ સમ નથી શરો, દેવ તું-હું માનવી,
સમજાયું જ્ઞાને વતને, પણ દુઃખમાં જઈ છું દખી ;
ગિરિ કાંઈ સિર વૂટી પડે તો હું દખાઉ ન એટલો,
ઓ વીર ! તારા વિરહના દુઃખે દખાયો જટલો.

મુજ કલ્પનાની સદિઓ પ્રિય ! તું પળેતાં ગઈ પળા,
ને સ્નેહલીલી મુજ કવિતા શોકજાંખી યધ રહી ;
મુજ દુઃખદાવાનજ તણી જાણે જગત સંધુ જળે,
જ્યાં જ્યાં મૂકું હું દટિ, સાં સાં વિરહ તુજ જો ! ઉછળે.

૧૮

હોય હસેની જાત, અમૃતા મોતી ચૂગે દિનરાત ;

જગણાઓ એને અડે નહીં,

બહાલિયા રે ! શુ સમજાવું ?

હોય ક્ષત્રીની જાત, ધર્મના યુદ્ધે કરે દેહપાત ;

હીજડાઓ રણે ચડે નહીં,

બહાલિયા રે ! શુ સમજાવું ?

હોય શ્રમરની જાત, કમળના કુળની લે તે બહાર

એ કાલવદ્ધીટ સમજે નહીં,

બહાલિયા રે ! શુ સમજાવું ?

મનગોપીની લહેર, બહાલિયા ! સ્થૂલપારની લહેર,

એનું સ્વપ્ન તુમરી સહે નહીં,

બહાલિયા રે ! શુ સમજાવું ?

કર્મુ ગીતાનું પાન, પારથે કૃષ્ણહૃદયનું પાન ;

એ રસ બીલકાને જરે નહીં,

બહાલિયા રે ! શુ સમજાવું ?

અહારસ બીના બેદ, અહારના અહાર મહીના બેદ

ત્રિષુ સંતે સુભાગી સમજશે,

બહાલિયા રે ! શુ સમજાવું ?

૧૯

બહાલિયા ! સાચા શૂરા રે, જેની અચળ વૃત્તિ એકધા
મિથિ મૂકા કરે રે એ ખેલે બેહદની બહારી. ૨૬

અનળ પેદી સમ આશમા ભરે અહર્નિશ શાશ્વત S.
 સ્થૂળ પૃથ્વી પર ના કદી રે ધરે પરમ નિર્ગુણ ;
 સુરતા સત્યે સમાયે રે, ઉતરે નહિ પ્રી ઉતારી
 માયુ મૂકી કોરે રે.

મલીન આસુરી મેઘનો અંતરમા ધ્વનિ જાય,
 શિર પછાડી કેમરી રે તલ્લણુ છાડે કાય ;
 કાયા નિજની રાખે રે કેસરી નહિ, અન્ય વનચારી ;
 માયુ મૂકી કોરે રે.

બ્રહ્મભોરલીનાદમાં મણિધર ડોલે વ્યાળ,
 કરંડિયે ઝીંઘી કાઢતાં રે સાવ જની મુઠલજ
 નિજપણુને ત્યાગી રે વીણાની પીતા ખુમારી ;
 માયુ મૂકી કોરે રે.

ખરાં પ્રેમીલાં પોયંણાં પીએ ચંદ્રનું વર,
 શિર અન્ન તૂટી પડે, કે દુઃખના વરસે પૂર,
 મરેમૂરા ઉર ચામે રે, શ્રુકે નહિ તો વ ચંદ્ર જરી ;
 માયુ મૂકી કોરે રે.

મહીમય જીવન ગાગતાં મદૂક આડે માસ,
 માનપટા નમ જાગતાં રે કરતા જીવન પ્રકાશ ;
 સજીવન પૃથ્વી યાત્રી રે, ને ગાત ગાયે લલકારી ;
 માયુ મૂકી કોરે રે.

સમજીત ચક્રાર સુહાગિયાં બસે તેજઅંગાર,
 જીરવે અગત તેગ અગમાં રે અનહદ છૂટે બહાર ;
 અગ્નિ અમૃત એને રે, જે દીયે જીવન ઉદારી ;
 માયુ મૂકી કોરે રે.

અધરથી ઝડપે-ચાતકાં, કરે અક્ષરસપાન,
પૃથ્વિપટ્ટ્યા રસ ઉપરે રે મૂકે ન દૃષ્ટિ નામ :
જેને લગની લાગી રે ત્રિશુ રસની માણે બલિહારી;
માયુ મટી દેરે રે.

૨૦

હળાહળ વિપની જાળ, ધૂનંદિ કંઠે ધરે વિપજ્વળ,
નવ અમર અન્ય છરવી શકે :
બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

સોમવશ્કીનું પાન બહાલિયા ! શુદ્ધ આલણે ચાપ,
એ અન્ય ઉદરે ના ટકી શકે :
બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

સિહણુ કેરાં દૂધ ઝીલવા હોય મુવર્ણનાં પાન,
ના પીતળ પીળાં અહીં શકે :
બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

બક્તહંદયના ભાવ છરવશે દિવ્ય દેશનાં બાળ,
નહિ પાર્થિવ દિલ ધારી શકે :
બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

અધર સોમ છે એક પંખીની, મનવાણીની પાર,
ત્રિશુ પંશુ જન ના જઈ શકે :
બહાલિયા રે શું સમજાવું ?

પશુ પારાવાર મળી મનુષ્યની મેદની ;
પશુ અમર સંતઅવતાર વિરલ દશે કા વિશ્વમાં.
એ દર્શનીય દેવ ! શે મુગટે ઝોળાણું ? સખા !
કંઈ સમર્થની સેવ, આપ અધાણી દષ મને.

२

वि २६

મુહુદ-સ્નેહજ્વલ માહરો કુટી ગયો ;
રસ અમૂલ માંદિનો અગ્રોપ થઇ ગયો.

નામ , માત્ર છે રત્નું બહાંડ સૂનું આ,
એહનું ચે હીર મધુર એ હરી ગયો.

વિભ્રમે ચઢેલું આ દિગંત દેખું છું,
એની પરમ શાન્તિ-પ્રસન્નતા હરી ગયો.

જોઉં શૈલવદન કળમલસ્થામતા ભર્યા,
ઉજ્જવળ-અંતર એહને એ દાહ દઇ

ટળવળી પડે-દળે આ સ્નેહના ઝરા,
એહને ચે મ્હાન નીરના કરી ગયો.

રોમરોમ દીનતા ભરી હરિમાળી આ,
બાલિશ રમ્ય હાસ્ય એહનું હરી ગયો.

હરી ગયો તમામ પ્રભા બ્યોમ માંદિની
નિઃશ્વત્ય તારલાની જડળી કરી ગયો.

પળપળે દળે ગરીબ ઉર્મિએ દધિ,
એની ગબીર મસ્ત ગતિ એ દરી ગયો

હરી ગયો શું દુઃસ્વપ્ન-સ્વર્ગની હવા
વેરાનમાં ચે વર્ણિતું વદન કરી ગયો.

સમસ્ત વિશ્વ માંદિથી આત્મા સમેટીને
આ જીવનજંત્ર ત્રિબુનો ૫ તે કૂટી ૨

૨

હમે દીન દુ ખિયાન છ રે

નુજ પિગ્ધઅમનમા વમતા ટેલ.

જયી હિરે હે જનવન જનાગે અગોઅન દમાનાં,

ગુરુ ભાગ ! અગોઅગ દમારા ;

તુજ દર્શનતા ખગલુ ખામા, મમર્થ સગજનહાનાં

હમે દીન દુ ખિયાન છ રે

ગડતા ગડના આસુ ખુરે, વરમ ગોલિતધાન,

ગુરુ માન ! વરમે ગોલિતધાન ,

ક્ષીણ થદને અટસાઇ ગા આ આખડવીના તાગ ,

હમે દીન દુ ખિયાન છ રે

જાતુ શુ દીએ ? અન થડી આ, વદાનમ ! આવો વહેયા,

, ગુરુ માન ! વહાયમ ! આવો વહેયા ;

સ્થિતમ દર્શન દીએ દિજને, મુખ ! ડગી હો મેજા ;

હમે દીન દુ ખિયાન છ રે.

મજજડ મધાવા છન આપલા, છટમે નદિ છટાને,

ગુરુ મારા ! છટમે નદિ છટાને ;

માગસ જોડી જૂજવી થતામા જૂને જૂને મની જાપે ;

હમે દીન દુ ખિયાન છ રે

હુતું ગુરુ અમેદ એમ જ સિદ્ધ વચન એ તમાન,

ગુરુ મારા ! મિદ્ધ વચન એ તમાન ,

પ્રત્યક્ષમા મને અપેગી ગણી ગયો તું પોયાન

હમે દીન દુ ખિયાન છ રે

શેષ રહેલું જીવન બાકી, એ હોમાવાનું હાથે,
 ગુરજ ગારા ! હોમાવાનું હાથે ;
 આવ, આવ, એ ભાવિક મીઠા ! કેમ ત્રિભુવનને તાવે ?
 હમે દીન કુઞ્જિવારાં છ રે.

૩

જેવો ગ્રીષ્મ કરાગ ઘોર બડકા દિગંતમાં છોડતો,
 તે જ્યાં દાર ભૂમિ મંહી પ્રલયના વદ્ધિ રહે વર્ષનો,
 ત્યાં કે આતક મેઘગિદ્દુ રટતું ભૂંજાય પારેવડું,
 જલપે એમ સખા ! સીઝે જ વિલપે વિયોગી આ દિલડું.

શેરી-શેરીએ સાદ પાડું-પુકાઈ તુજને ;
 ઉત્તર તે એકાદ સામે ન દીધો, મુગ્ધિહ !
 વનવન પ્રલેપક વિલાપથી ગજવી વળ્યો ;
 મુદ્દાગી મુરતી ચક્ષુ મળી ન જોતાં મેદની.
 લહરે લહર સમીર મુરખલુકારે બડકાયતી ;
 આ અંતર બની અધીર મળવા દોડે મિત્ર મુજ.
 એ રીત મહાંજ સવાર વક્ષમાં માર્વા વાયુમાં ;
 પડધાએ પળવાર મન ધીરજ ધરે ન મુર વિષુ.

૪

મૃતાં નગરને બહાણા ! પડી હડતાયું રે,
 હાટેહાટ તાળાંઓ દેવાણું રે ;
 કોણ ઉધારે હવે અમને અંહી આપે રે
 ફિરતાર નામનાં કરિયાણું રે ?
 મૃતાં નગરને બહાણા ! પડી હડતાયું રે.

મમૃદ્ધિએ બની તારી સાહેબા ! વખારો રે,
 અતન્દ્રિષ્ટ દેવોના હીરામોતી રે,
 આરેરે ! એના યે બધા બધ દગ્ગામ રે,
 અસોપ મધ મધ કયા લ્યોતિ રે ?
 સના નગરને બહાવા ! પડી હડતાણુ રે.

ઝાગી લાઇને હુ તો વરોડા બીજુ રે,
 ઘાઇ અને દુ-હો ન આપે રે,
 દોષના નેણાગા મારો મારેણ ન દેખુ રે,
 બવે વેગન ઘોડ લાગે રે,
 સના નગરને બહાવા ! પડી હડતાણુ રે.

દિલ દિવાનુ માઁ મસ્તાનુ ઘૂમે રે,
 એલ્યહુ એ, અંત-નગી રે !
 રિઆમ વેરાનુ એને મળે ના દેકાપુ રે,
 જના જોડે ત્યા તાળાખીની મારી રે ;
 સના નગરને બહાવા ! પડી હડતાણુ રે.

સૂની સૂની હાટડીઓ ને સૂની સૂની ગેરીઓ રે,
 સૂનો પડ્યો મહેન, સૂની દગ્ગાની રે ;
 મના તખત તારા હીરાએ જડેલા રે,
 તુગ રિનાની ત્રિભુ મૂતી ગાદચાહી રે ;
 સના નગરને બહાવા ! પડી હડતાણુ રે.

મુરસિદની સાથ બધ હનગારી મધ ;
 કિડસાની વાત હાથ ગ્હી એ દેનુને,

૫

બર્ષાં પહાંડ માલિ જાણે હોઈ એકલો,
પેરાન આસપાસ, કાંઈ દેખતો નથી.

હુમત્સ્ય સ્વાદમોહથી નિધાયો તુંગસે,
છોડી શકું ન એહ, સ્વાદ છૂટતો નથી.

દૃષ્ટિની સીમા બધી બધાઈ કંટકે,
ભવાટનિતો માર્ગ વિપમ ખૂંટતો નથી.

હુંબધેયો મેઘ રાતદિન રતતું તને,
મળે ન યુંદ એક, તાર તૂટતો નથી.

શોધું-હુંદું હું ક્યાં એ પરમ પ્રેમનો પ્રભુ ?
આ શૂન્ય શૂન સાવ, માર્ગ સૂજતો નથી.

આધાર અવનકમળનો રૂનિ-તું આધમ્યો,
ખૂટે ન રાત્રિ, તેમ અગર ફૂટતું નથી.

સુભાગ્ય માહરું તું સગમાં ગયું ઉડી,
વિધાત્રી ભાગી, પણ લજ્જાટ ભાગતું નથી.

હું કુમુદ ચંદ્ર તું, વિયોગ નિસનો થયો,
અખંડ વિરહઅગ્નિ, કુમુદ બળી નાતું નથી.

તે જંગ વાછ પામસે પૂરું કુરંગને,
સદાનો પાશ એહ, કાળ છોડતો નથી.

ભમી ભમી વેનનમાં, જપી જપી તને,
ઝૂરી ઝૂરી જલાતું દેહ, દિવે ગીજીતું નથી.

૬

નયણાં બરી દિનરાત એ મુખને નિરખ્યાં કરે,
અંતરનો અભિજ્ઞાપ આઘ અગારો એટલો.

મુજ હૈડાના દાર'લગનીદોરે મૂચીને
મુરનો બનું સણગાર, મળે શાન્તિ તો મુજને.

વધેરી દેહી ને દેહ નેવેઘ ધરિયે નાથને,
અધુરી તો યે એહ મુરની પૂજા માનયું.

હું દુહાગી હકીર શહેનસાહ મુરમિહનો ;
રેહું રોજ રૂધિર બાંગેબોમ પૂકારતો.

ગમે સહુને ગામ, ગસાણુ અમારે ગન વશ્યું,
આ અતરનો આરામ મળે ખાખી જો ખાખમાં.

કારી રનેહના ધાય હયામાં જીલ્લા હશે,
દાદમજનની માંલ એ ધીર મદ કો માણશે.

અંતરના અભિજ્ઞાપ પૂરા ન થાયે પગ હેવે ;
મૂરજ દેશે સાખ, કે જૂરતાં કાઢયું છાંડી.

૭

આદરપઆંગળે ઉભો છુ, દગ જૂરે નહીં,
આ નયન રાંક માહડું કયું કરે નહીં.

બણકાર તાહન ભમે અનિજમાં બધે,
મુજવાને એહ શ્રવણ તો કયું કરે નહીં.

વણુનિમિષ આંખડી જૂવે છે મહને,
મટકુ એક મારવા કહ્યું કરે નહોં.

અગમ્ય વાસ તાહરા હું શોધવા મથુ,
ઉપરું પાવ, પણ હવે કહ્યું કરે નહોં.

પોકાઈ તને નિશ્ચ વાંધી, બાંગ આદરૂં,
રૂંધાય કેંઠ માહરો, કહ્યું કરે નહોં.

અતરિક્ષમાં ઉડી તને મળું હું હોય સાં,
પેણુ સ્થૂંધ અંગ માહરા, કહ્યું કરે નહોં.

આ પૃથ્વી ચીરી માંડી હૃદય તને કડ,
કઠોરદિલ પૃથ્વી પણ કહ્યું કરે નહોં.

અગદી નાખો શેલ આ અભાગી અગને,
પણ પત્યરોના એ પ્રભુ કહ્યું કરે નહોં.

દિશાઓ ડોલતી અનંતતા મહી વહે,
મને ન લેછ જાણ, દો કહ્યું કરે નહોં.

અડોલ એક બ્રહ્મ ઉમા, નિરખતા વધું,
ત્રિભુ ત્રિનવલે જાણ, બ્રહ્મે કહ્યું કરે નહોં.

૮

મારા પર મુક મુંઝાવી, માગ દાતા ! કેવો તે પ્રલય સ્વામ્યો રે જી !

હાડ માંસ રૂધિરને બાળી નિશ્ચે વટોગ ઉડામ્યો,

મારા દાતા ! કેવો તે પ્રલય સ્વામ્યો રે જી !

સૂક્ષ્મ અદૃશ્ય બેડો રહે, ને શિવસમાધિ થે છૂટી રે છ ;

જ્યાં રે જોઈ સાં અગન વરસે, પ્રલયદૃષ્ટિ એવી મૂકી,

મારા દાતા ! કેવો તે પ્રલય રચાવ્યો રે છ !

પૃથ્વી પાણી-પાંચે તત્ત્વ ને હિમાંશુ સૂરજ તારા રે છ,

સર્વ ખાખ ઉડીને સમી જતા અદૃશ્ય જોતજોતામાં,

મારા દાતા ! કેવો તે પ્રલય રચાવ્યો રે છ !

અસુરસુર સહુ રમરથુ બની ગયા, હતા-નહતા જવા રે છ ;

ખાખ કે અસ્તિ એનાં નજરે ન આવે, અજોપ ઉડી ગયાં એવાં,

મારા દાતા ! કેવો તે પ્રલય રચાવ્યો રે છ !

આમળ પાછળ બીતર બાહર ઝાળ વિષુ નજરે નાવે રે છ ;

વિશ્વપુરાણ આ પ્રલય વિશેષી ત્રિભુ નિજ ખાખે ઉડાવે,

મારા દાતા ! કેવો તે પ્રલય રચાવ્યો રે છ !

૯

જાડે ઉરે વિપ્રમ વજ્રનું બાણુ જતાં

જેવું પડે રથ મેંદી કુમળું કુરંગ,

ને ઘેરતાં અધમે દિસક પ્રાણી એને,

એવું થયું જીવન આ મૃગનું હવે તો.

માફ દિલ દુઃખિયાફ છ રે

તુજબોણું દશે દિશ ડોલે. ટેક.

ભવેદધિના વગળે વગળે અનેક ગજકાં ખાતું,

ગુરજ મારા ! અનેક ગજકાં ખાતું,

કુટુંબ ખાડે અથડા અથડા ચૂરેચૂરા થઈ જાતું ;

માફ દિલ દુઃખિયાફ છ રે !

પ્રૌઢ પહાડ પર પાપાણુશિખરે ઘડી ઘડી ચઢી પડતું,

ગુરુ ભારા ! ઘડી ઘડી ચઢી પડતું ;

બની જઈ બેશુદ્ધ બાગડું રૂધિર મહી તરફડતું ;

મારું દિલ દુઃખિયાઈ છ રે.

શોણિતના ઝરણે સરી પાછું નીચે નીચે એ ઉતરતું,

ગુરુ ભારા ! નીચે નીચે એ ઉતરતું ;

પૃથ્વીની પાર્થિવતા માંડી પાર્થિવ ચમ અથડાતું ;

મારું દિલ દુઃખિયાઈ રે.

હાળા બ્યોમમાં અગ્રે અગ્રે ભૂતડાં પેઠ ભરાતું ;

ગુરુ ભારા ! ભૂતડાં પેઠ ભરાતું ;

સૂર્યરશ્મિને ભૂંગી નાંખી અંધકાર કરી દેતું ;

મારું દિલ દુઃખિયાઈ છ રે !

ચંડેશા વટોગો માંડી જમણુ બહાર કંરતું,

ગુરુ ભારા ! જમણુ બહાર કંરતું ;

નાશુક વેધી વૃક્ષ બાળુડાં મૂળ ઉખેડી ભટકતું ;

મારું દિલ દુઃખિયાઈ છ રે

ગયે સુકાની કૂવો તરયે ફૂલતું નાવડું જોતું,

ગુરુ ભારા ! ફૂલતું નાવડું જોતું,

તારા વિયોગે ત્રિભુજન પણ ફૂળતું જાય છે તેકું ;

મારું દિલ દુઃખિયાઈ છ રે.

૧૦

દષ્ટિ જમાતું ચિગમ, હતાઈ સુગની આરતી ;

અંતર ભજૂકે આગ, હોગ હવન એના કંદે.

હું તો અબજ લઈ જમાવું,
મારા હમલાને હું હુવાવું,
મિત્ર મનાવું ૮૨

ચંદ્ર સૂર્યના જે ગોળાને પકડુ, હાર લગાવું,
ગુરુ માગા! પકડુ, હાથ લંબાવું,
પૂર્વપશ્ચિમ જે હાથેળી આવી યતન નાચ તમાવું,
મિત્ર મનાવું ૮૩.

અમરત ઋષિની અઋષિ લઈને માયગને પી જાવું,
ગુરુ માગા! મારને પી જાવું;
અમુલ્ય મોતી એમાથી ગોતી ગોતી પીને વધાવું,
મિત્ર મનાવું ૮૪.

માન સરોવરના કમળો લઈ પાથરો પથરાવું,
ગુરુ માગા! પાથરો પથરાવું;
નિઝનને નેકી પૂકારી પાથરિયા લા જાવું,
મિત્ર મનાવું ૮૫.

સ્વર્ગમંત્રિના વારી માથે તીથે બધા ચે લાવું,
ગુરુ માગા! તીથે બધા ચે લાવું;
વેદવિધિએ પચામૃતથી અભિષેક હું કરાવું,
મિત્ર મનાવું ૮૬.

હિંદુગણુમાળ હીંગલ અમવા તેજમુગટમા જડાવું,
ગુરુ માગા! તેજમુગટમા જડાવું;
પહેરાવું એ માન પ્રેમગુરુને, મજાળ નેણે નરગણું,
મિત્ર મનાવું ૮૭.

પગ પાણુ ઠંધનુનુ ગમેગી બનાવું,
 ગુરુ માન! ગમેગી બનાવું ;
 આર, આર, મહામગળ ગા ! ત્રિભુ જૈનસિયે જૂનાવું,
 મિત્ર મનાવું છ.

૧૧

ખુદ દિનોપી ફટકા આન માહરું ફરે,
 આખડ એકધાડ તુહી તુહી ઉચ્ચરે
 ખાતરી થતી નથી તુ દેવ સજ્જનો,
 અનાચ્ય ગ્યાન કેમ મુજ પુઝાર પોચનો ?
 પ્રકાશી સૂર્ય ચંદ્ર તને પોચતા નથી,
 તો કેમ પોચે તાન્વા ?-મુજ તિમિગના ખનિ ?
 ગરુડ-શ્રુતિવેદ જાહા પોચતા નથી,
 મહુડ મમી કાળ મારી, એની શી મતિ ?
 કામથી નેન વ્યથ માન માહરું,
 ને કામવી પડે અતુપ રૂપ તાહરું.
 અજ્ઞાન-જ્ઞાનના મગધ દોર શુ જરી ?
 તદ્દિ ગઠન તાહરું ન બગતો નથી
 મનન ક્રુતિ જીને પુનની સમો,
 માજી એકદટ, બને ન પુન લેખનો
 સુમન પાખથી હમેવ પખી ઉત્તુ.
 એ જ્ઞાન અતુમવેથી હવે વ્યથ ભામતું.
 હુંપખી એક પાખથી જા ઉડતો રડે,
 આખડ એક ત્રિભુ તુહી તુહી ઉચ્ચરે.

હેદી હાડ ને ચામ અંગોઅંગે નિરખજો, .
મુનસિદ્ધનું નામ રૂધિર કલુકલુ આ જપે.

૧૨

હમારો સમજો ભેદ ભાવિક ભેદ પ્રેમના ;
ચીજો ઉર નિર્વેદ, પ્રેમજ્વાળ સાં પેખશે.

અમે રે વિયોગી યોગીઓ, બેઠા ધુણી ધખાવી,
રેમેરોગ તારા નાગની અગન અગન જલાવી ;
અમે રે વિયોગી યોગીઓ.

એ રે અગન ઉડી ઉર્વિએ, પડેપડ દીધું છેદી,
મળ સુદા થે જલાવીને ગદી આપાઅંધી છેદી ;
અમે રે વિયોગી યોગીઓ.

એ રે અગન ઉડી સાગરે, બડોળા રસ એ બધાને
સોપી લઇને નિરસ કર્યા સરવર સરિત ઝરાને ;
અમે રે વિયોગી યોગીઓ.

ઉડી એ પાછી અનિલની અનંત ગતિમાં સદાળી,
માહેની મધુરતા બાળીને દીધી ખાખ ઉડાવી ;
અમે રે વિયોગી યોગીઓ.

બોગ વિશાળે એ પરવરી, ચમક્યા વીજ ચમકારા,
મગનને લીધુ એરો ગોદમાં, બળતા નવસખ તારા ;
અમે રે વિયોગી-યોગીઓ.

આખ અનિલ ને ઉર્વિ આ, ઉડુંગણુ ઉદધિ મંધે
ત્રિભુલ તુજ અગન સળગી રહી, બળે છાંસાંડનાં અંગે
અમે રે વિયોગી યોગીઓ.

સાધી યોગ અંગાંગ પ્રયોગ કીધા પ્રેમના ;
 હવે ધારી ભગવો સ્વાંગ ભજ્યાં એ સ્મરણો, સખા .

સ્વર્ગિય સુખમા સ્નેહનાં મ્હાલ્યો, મનવા હમાર !
 'સ્વપ્નાં સમાં ઉડી તે ગયાં મૂકી દુઃખજાગારા ;
 સ્વર્ગિય સુખમાં સ્નેહનાં.

ઝળહળતી સૃષ્ટિ તે સમે પ્રેમના ખાત્રા પીતી'તી,
 એ સૃષ્ટિ આજે ઝહરના જામ ભરી ભરી પાતી ;
 સ્વર્ગિય સુખમાં સ્નેહનાં.

પદ ભરતાં તો પૃથ્વી ને આનંદ ઓઘે દ્રવંતી, '
 એ પૃથ્વી મે આ પળે પિશાયભાવે ભેદતી ;
 સ્વર્ગિય સુખમાં સ્નેહનાં.

શોભા ગઘે મુરસ્થામીની પગલે પગલે સ્ફુરતી,
 એ શોભા આથમી ગદ, આમુરી ખાખો ઉડતી ;
 સ્વર્ગિય સુખમા સ્નેહનાં.

નયનનયનમાં નેહનાં અમૃતઉર્મિ ઉછળતાં,
 હળાહળ ઝહર લાથી છટે, સુરા ! ન્નેયાં નથી જતાં ;
 સ્વર્ગિય સુખમાં સ્નેહનાં.

૧૯

મંત્રો જગાવી મસાણુ એકાસન આરાધિયાં,
 સુરવદનની રહાણુ મળી ન જ્નેતાં મેદની.

અનંત ગતિએ રે લધને હડયો આભમાં એ છ,
 લેવરાવી રવિમંડળની લહેર,
 હવે તું શું, જૂઝ રે ! જેકે અમને ધૂળમાં એ છ ?
 નમેરા ! તું કયા ભવની વાળે વેર ?
 અનંત ગતિએ રે.

શાને માટે મુગ રે ! તે પ્યાસો દીધો પ્રેમનો એ છ ?
 ખુમારી જ્યાં જતગી ધટડાની માંલ,
 પૂરો ન જ્યાં પીધો રે ત્યાં ઝડપી મૂંડી લીધસો એ છ,
 હવે હોં અંગડાની માંહી વહાયે વહાય ;
 અનંત ગતિએ રે.

અમૃત ભરેલાં રે ભાવનાના ફૂલડે એ છ
 રમાડ્યો તે દિવસ ને માઝમ રાત ;
 આતસને અગારે રે અમને પાછાં ફેંકતાં એ છ
 લગીરે શું મુરા ! ન આવે લાજ ?
 અનંત ગતિએ રે.

આમ દરવાનું રે જો કુટિલ ! હનું દાળજો એ છ,
 તો શાને માટે દરિયું હમાફ હીર ?
 એપ ચઢાવ્યો રે શાને આ મુજ આંખને એ છ ?
 હાવાં એમાં તિમ શું બેઠકે તીર ?
 અનંત ગતિએ રે.

વિરહો બ્યાકુળાં રે વધનું—ઓછું વેતરે એ છ,
 મહાજનન ! રખે દૂભાતા લગાર ;
 ચરણમાં રાખો રે, ત્રિભુ છોડ્યો નહોં એ છ,
 તમે માઈ જીવન-દેવાના હાર ;
 અનંત ગતિએ રે.

૧૫

મુંદર સદૃશિધામ અંતરને નેહ ઉદ્ધાસતું,
જાતાં તું મુજ રામ ઓજ એનાં આથમી ગયાં.

સંભારી આગલું ભાવિ મળ 'ઉડાવવી મારે,
અને આ ચાલતું ભાવિ વધાવી વેડું મારે.

ગંધા પંખી ફડાં ઉડી, થયું છે આ ચમત ખાલી ;
પડા વેરાનમાં વસીને હવે તો જીવતું મારે.

ખજાના ફૂલડાંઓના થયા છે ખાખના ઢગલા ;
હવે એ ખાખની સેને સુવાતું છે લખ્યું મારે.

અરેરે ! વૃક્ષ ને વેલી-બધાં યે મુડાં જેવાં ;
અને મુડાંની મેડાંમાં મળા ઉડાવવી મારે.

અરે ! હા ! કેવનાં હહેરાં, હતી જ્યાં રોશની દૈવી,
હવે સાં ઘોર અંધારાં હમેશાંનાં રલાં મારે.

અરેરે ! કામધેતુનું અમી પીતો હું ને જગમાં,
મહા વિપધારી સંગે સાં બળી વિષ પી જવું મારે.

ફૂવારા સ્નેહના ફૂટતા, ઉડંની ગ્રેમની ધારા,
હવે સાં અગ્નિઅંગારા ધખે, તે માણવા મારે.

રમંતાં કીર ને મેના, ઉચરતાં બ્રહ્મની ગાથા,
હવે પિરાચની વાયા રહી સુણવાની સાં મારે.

ભરીને જામ અમૃતના અગરની સાથ પીતો વ્યાં,
હવે શયતાનના જામે સુખે વિષ પી જવાં મારે.

૧૬

જનમ જનમ રહ એહ, સુરચરણને સેવવાં ;
પડી જાવ છો દેહ, દિલથી દેશું વંદના.

ભલે ભૂલે એ બ્રાત અંતરિક્ષમહેલે ચઢી,
છો ને સૂતો નિરાંત, અમારો શુદ્ધ એ આતમા.

હમારાં રોમે રોમ દિલનાં દર્દ ન દાખરો ;
ભાગી પડજો ભોમ, ઉડો ધૂળ છો અંગની.

ભલે ભૂત્રાવા રાહ વાતાવરણ હંધા વહે,
ચંદ્રચક્રોરીચાહ છૂટે ન કો દી છોડ્યા.

હરણાં વીણાસુર પારાધીને વચ પડે,
મરવાનું મશ્તુર રાખે સતિયા સ્નેહના.

સુરના મૃદુ વાહન તલસું સુણવા કારણે ;
તનડાનો આ તંત્ર ઘટે શીટ કે છો ફૂટે.

પહોડાચો પ્રહ્લાદ, મહાવિતક વરસ્યાં શિરે,
છબથી બીજો જવાબ દીધો ન એણે દૈસને.

પરવચ જેના પ્રાણ, સુરતા સત્યે ચેતી રહી,
મહેલ બનજો મસાણ, આનંદ એને અંતરે.

દિવાનાનાં દિલ આડે પહોર ઉન્માદમાં ;
અનંતતાની અપીલ, સુરવિષ્ણુ સૂતો કવિ.

૧૭

કિલકિલાટ પંખીઓ ! કરો નહીં જરી ;
આ ઉર શાન્તિ ઘોની પામવા કૃપા કરી.

ચક્રચક્રિત ગેશની ભર્યાં બલા ગ્રહો !
દીન દૃષ્ટિ માહરી ચલિત, ના કરો.

કામળ કર પ્રસારી મૃદિને સુહાવતી
મુંદર અધિકા ! અદીક આ તું આંખથી.

હલમલાવી નાખનારી અનિલની ગતિ !
ધડીક થભી જાઓ હું અનાથની વતી.

લીલાંબરોને ધારનારી સૈલમંડલિ !
લ્યો છુતિ સમેટી આ અભાગી દૃષ્ટિથી.

આ વન ગજવી મૂકનાર અદૃહાસથી
ઓ ઝરણુ ! શાંત થાવ હવે જલવિલાસથી.

રસપ્રવાહની સરિતા ! થભજો હવે,
શાંતિ કંઈક દગ્ધ દિલ જો અનુભવે !

મધુર હરિણખાલ ! લોચ લોચને હસી
ફલંગ મા બરો, હમોને દુઃખ એદથી.

દૂધ નિર્ઝરતાં વૃંદ અહો ! ગૌરી ગાયનાં !
હમારી દૃષ્ટિએથી દૂર થાવની બલા !

આ અનંત વ્યોમ-ભોમની લીલા શમે હવે,
આખડ બ્રહ્મશાંતિ જો આ છવ અનુભવે !

૧૮

પ્રપંચી પ્રેમનાં પોથાં બરેલાં ઝહરના હરે;
જશે સ્વાતાં જલ્દી હાથો, રખે ઓ મસ્ત તું સ્વાતો.

જળંતાં જોઈ મૃગવારી બધાં આ ક્ષાગ્રના પટમાં,
જૂલાવે ખાઈ વારીનો રખેઃ પીવા તું પ્રિય ! જાતો.

નથી એ કાગની કુંજો, છોડાં એમાં અતજ વારી ;
બરેંસે કાચને, ભોળા ! રખે તું ફૂળવા જાતો.

બધી એ દીપની માળા, રખે વ્યક્તિભ્યોતિ તું માને ;
ન અંજા એહમાં પડવા, ન જહાલા ! ફૂડું થાતો.

વીણાધારી તણી વીણા નથી આ વાગતી દેવી ;
કિરાતી ધંત્ર છે છૂટયું, હરિણ એવું તું મા થાતો.

ખડી સાધુ તણે સ્વાંગે બદી-શયતાનની માયા ;
જૂલાવે સત ભાગીને રખે એકો થવા જાતો.

બધી એ હરેર રશ્મતની, ઉપરના આપ એ સર્વે !
મુસાફર ! મોહમાયાનો રખે તું ભોગ ચઢ જાતો.

નથી એ પ્રેમની વાચા, નથી તેને અમી-લેશે ;
અરે ! દિલ એ નથી દ્રવતું, ન દિલ દેવા તું ત્યાં જાતો.

બધાં એ ભોવ બૂગ છે, બધા દાવો દગાનાં છે ;
બધાં એ લોભના લદાવા, રખે ! આ જોગી ! લોભાવો.

તપાસી જામ તું પીજે, બરેલા ઝહરના ઝાલિમ ;
પડે તંત્ર એ નથી પરવા, રખે આત્મા મરી જાતો.

લંધનને વેહી રે પીઝ પોતે પાડતાં રે છ,
હંસલાના જેવા હમારા હાલ ;
માનસરનાં મોતી રે.

લક્ષ એક રાખી રે ડોલે નટવા દોરડે રે છ,
સુરતા એની જીજે નહીં બદલાય ;
ચૂક્યે છવ-જયે રે, મોજ એને મળે નહીં રે છ
લક્ષ માફે તું વિષુ હવે વહી જાય ;
માનસરનાં મોતી રે.

દીપકસગ સાથે રે છવન જોનાં જામિયાં રે છ,
એ તો એમાં અગનો કરતાં હોમ ;
દીપ વિષુ અંધારાં રે એને તો અળખામણું રે છ,
પતંગના જેવી અમારી કામ ;
માનમરનાં મોતી રે.

વારી વિષુ મોઢિયાં રે તું કહેને છવે કેમ કરી રે છ
જોનાં છવન વસેલાં જલ્દાધની માંભ,
લક્ષ એક વિષ્ણુનાં રે વીગ ! એ ના વેહી શકે રે છ
મારો છવ તું-જળ વિષુ એમ જાય ;
માનમરનાં મોતી રે.

પારે પારે વેધુ રે પૂરારે શું પાડતું રે છ ૧
અજણ્યો આ હરનો નથી તું લગાર ;
દયાળુ બનીને રે દર્શન દેજે દિનને રે છ,
ત્રિભુ હવે રખે લગાડે તું વાર ;
માનસરનાં મોતી રે.

મધુર રસ પીતા ભુંગ ક્રમજે કાયા અર્પતા,
અંધારાનાં અંગ મુદ્દલ મન માણે નહીં.

ચતુર ચાતક સુધીર લગની વર્ષામાં લહે,
સરિત-સરવરનીર નાવે તેના નેણુમાં.

અંદ્રમણીનું ચિત્ત ચદ્ર ઉગ્યે ઝરવું સદા ;
પત્થરમાં યે પ્રીત મધુરી ને ને, માનવી !

સાંધું દિલનો સાફ, કીજો મુધ-વા સમે,
તાતા તેણે આપ સુરે ન્હાતો રાતદિન.

પ્રેમામૃતનું પાન પાતો-પીતો સર્વદા,
મીઠો એ મીઠમાન સ્વર્ગ ગયે સતો કવિ.

વિદેહી જનની વાત શાણે જે શોધી કથી,
એવું પરમ વૃત્તાંત નિર્લેખી મુજ નાથનું.

દુઃખમાં નહિ દિલગીર, સુખની યે સ્પૃહા નહીં,
અચ્યુત એ આહિર-સુર વિણ સૂનું જગત.

ભારત યુદ્ધનો બાર હું-પારથનો જે ઉપરે,
સારથી સરજનહાર સુર વિણ સતો કવિ.

વીજ ચમકે રે કાળાં અલ્લોની માંહ ;
એ ચમકારે રે કંઈક સદિમાન થાય.   ટેક.

કાળાં આભલાંનાં અંગ, કૂડા માનવી પ્રસંગ,
પલક માંહી શીટી જાય, રેડી અંતરમાં દહાય,

‘ મળે મુખ નહીં લેશ, યાવ વરવે સહ વેશ ;
અગત વરસે રે વડાં વારિદોની માંછ ;
વીજ ચમકે રે.

કાળાં આભલાંની હાર, કૂડાં લોકના વિહાર,
બ્યોમ પૃથ્વીની મધ્ય વાધે આપથી અવધ્ય,
ધેરા સ્વાર્થથી ધસાય, એના ધોર ધ્વનિ યાય ;
મારે અંગે રે તારો વિરહ ના સમાય ;
વીજ ચમકે રે.

ભરાય જૂનડાંનું ટોળું, છવાય બ્યોમ શું બહોળું !
દિશા ઝાંખી થઇ છેક, તારો તખ્તે નહિ એક ;
બૂધ્યો વિવેક-વિચાર, જામે ઉરે અધકાર ;
ઉરઅંધારે રે તારો વિરહ ધુધવાય ;
વીજ ચમકે રે.

કંપે ઉર્વિનું યોગાન, કંપે જ્ઞકાડાળી પાન,
કંપે કૂત્ર વેલી જૂગ, કંપે માળામાં વિહંગ ;
ઉર કંપે આ એમ, સૂકાં પાંદડાંની વેગ,
કંપી કંપી રે મારી જીવનજ્યોત જાપ ;
વીજ ચમકે રે.

પ્રલપ કાળ સમો વાત ઉડ્યો કરતો ઉત્પાત,
પરો પહાડોનાં શૃંગ પડે કડકડી અમંખ્ય ;
અંગે અંગે ઉત્પાત, હાલ કંકડે અહોરાત,
પ્રાણપંખી રે ઉડું ઉડું એમ યાય ;
વીજ ચમકે રે.

ભાગે ખડકોનાં અંગ, ભાગે ઉદધિ અનંત,
 ઉર્મિ ઉર્મિ અથડાય, નાવે નાવડાં બોળાય ;
 ડૂબે ઇંદ્રિયોના સંધ, દેહે દેવતા ઉડંત,
 તુલિયોગે રે દિલનો દરિયો ડહોળાય ;
 વીજ ચમકે રે.

શિરે કેસરી અપટાય, ઢળે પૃથ્વીની માંલ,
 પાંખ પંખીની પીંજાય, મરડ પવનમાં વીંસાય ;
 એવું આત્માનું પંખી મરે તને અંખી અંખી,
 હસ ઉડવા રે મયે મુહુર વમે જ્યાંય ;
 વીજ ચમકે રે.

૨૨

છિલ્લરજળ નુગરાં છીછરાં, હસલા ! હેત છોડી રે,
 મનનાં એ સ્વાર્થી મેલડાં, કૂડિયાં બગલાં પડી રહે ;
 છિલ્લરજળ નુગરાં છીછરાં.

ભાદરવે ભરપૂર એ, જળ તો હલકાઈ જતાં,
 અદ્ય બુદ્ધિનાં માંછલાં એની લહેરે લોભાતાં ;
 છિલ્લરજળ નુગરાં છીછરાં.

કાળ વીત્યે નીર ઓસરે, સૂરજ અગન જલાવે,
 સંકોરી અંગ છિલ્લર આપણું મનના તનનો તપાવે ;
 છિલ્લરજળ નુગરાં છીછરાં.

કાંદાના ઘાસમાં છૂપતાં, સ્વાર્થી હલ્લહલારાં,
 આવે એ બગલાં ઉપકંડમાં, જેવા જમડાના મારા ;
 છિલ્લરજળ નુગરાં છીછરાં.

હિલર છાયા લઇ લીધે, બગલાં અગ્નિ વરસાવે,
સરવર વિણ ક્યાં આસરો ? બીજે મચ્છ ક્યાં જાવે ?

હિલરજળ તુગરાં છીછરાં.

ઉરમાં લઇ, ને ઉઠેરીને, હિલર મચ્છ મરાવે,
બગલાં મોટી ચાંચે ચૂગી મનભર મોલું ઉડાવે ;

હિલરજળ તુગરાં છીછરાં.

નથી અમૃત, જગતુ રિપ આ, ભોળા મચ્છ મરાવા
હિલર છે સહ ઉપજ્યાં, ત્રિભુવંસ ! ઉભ નહિ જોવા ;

હિલરજળ તુગરાં છીછરાં.

૨૩

મહેલો પૃથ્વિના કંઇ કંઇ અરે ! છે ખાટકીખાંનાં ;
રંકોને રેસનારાંનાં ; સુદૃઢ ! ના નિર્ભયા જાતો.

પુનિત કંઇ પૃથ્વિના પાણી દિવાલોમાં નથી એની ;
ચણેલા છવતા બંધુ ; સુદૃઢ ! જોવા ન તું જાતો.

હણેલા બુદ્ધમની તેજે પડેલા હાડપિંજરથી
કરામત કાટની કાંધી ; દિસજ જોવા ન તે જાતો.

સફેદી તે ન ચૂનાની, બધું યે સત્ત્વ બંધુનું
ભરીને બફીને શોધી ; સુદૃઢ ! ના મોહી ત્યાં જાતો.

અમરનાં ચિત્ર આપતાં દિવાયં, એ નથી અમરો ;
મરાયેલા ગરીબોની મંહી છે છાય, મા જોનો.

મનુષ્યો છવતાઓની ખૂની ખોળો ઉતારેલી ;
જડી તે ચંદની બાંધી ; રજો રમવા નીચે જાતો.

અને નીચે ગલીઆઓ ગિંછાવેલા જૂરાઈના,
 ઉડે પડછદ પાપોના ; મુદ્દ ! મા બેસવા જતો.
 અરે ! એ શાગ દુશાલા, મુનેરી ભરતનાં શેલાં,
 લૂંટ્યાં મડદાં મશાણોમાં ; ન લૂંટો ન્યાળવા જતો.
 નથી દીપમાળ એ ધીની, બધી તે જરાળ બંધુની,
 જગાવી માતુષી રક્તે ; અરે ! જોવા ન એ જતો.
 નથી એ ભોગ અમૃતના, પિશાચી એહ પકવાનો,
 અમુરને રાધણે રાધ્યાં ; ન એ આરોગવા જતો.

૨૪

ખામોશ કર, ખામોશ કર એ અધમ જનની ઉપરે ;
 પ્રભુ સર્વસાક્ષી સર્વમાં છે, નથી અભણું તુંથી તે.
 સિતમગર સિતમ મુજરે, તેમ ગરદન પર ધરે,
 ગભરા નહીં ગભર ! જરા, પ્રભુરદમ એ તારી પરે.
 પ્રભુરદમનાં ખંજર બંધાં કાતિલ મનુષ્યને લાગતાં ;
 પણ છેદી અતરંગી એ પ્રભુપ્રેમ માંહી લાઈ જતાં.
 એ અંધી કે આસક્તિ કહેા, જીવ તત્ત્વની એ જડ બલા ;
 જે દિવ્ય જ્યોત જૂઝાવીને ઘટ તિમિરજલથી પૂરતાં.
 એ તિમિર તારા રૂધિરમાં રંગ રંગ મંહી માનવ ! બધું,
 ને પંચ તત્ત્વનું રૂપ ધારી વિશ્વમાં ચે વિસ્તર્યું.
 મિત્રત્વ જે કંઈ બાસતું, તે તિમિરના અંજન લીધે ;
 તું ત્રાહિ ત્રાહિ પુકારે તો તે તિમિરના અંજન લીધે.

એ તિમિરપડળ ઉતારવા પ્રભુ તીર નયને બોક્તા,
એ તિમિરશોણિત કાઢનાં તુજ કાળજે જખમો મતા.

વીંધાઈ જાતાં દાન એવી ચીસ તુજ શ્રવણે પડે,
એ તિમિરના મળ કાઢવા પ્રભુ કર્ણવેધી સુર, દે.

/ મહાઅગ્નિ બરી ઝાલિમ રાગડીઓ દશે દિશમાં ઝળહળે,
એ વ્યર્થ નથી પ્રભુએ કરી, તુજ શુદ્ધિ એ સહુથી યશે.

છે નિમિત્ત માનવી, દુઃખસુખમાં છે જાડી પ્રભુની દયા,
તો સહેરમાં રહે મસ્ત! તુજ વિટંબનાના ઓઘમાં.

૨૫

અંતરનો આરામ, અમૃત મારી દહિતો,
હું રંકડાનો રામ, સુર વિણ સંતો કવિ.

ફેટેને રોઈ કેમ હું આંસુ થે આવે નહીં ;
અંતરનાં સુખ એમ મળે ન મુજને મિત્ર વિણ.

નરપગિયાંની રીત રહેતાં સાથે સુખદુઃખમાં ;
ખંડિત થતાં ખચીત ખીજ લાધી ન બેસડી.

સાચો સારસરનેહ, એક મરતાં ખીજું મરે ;
કમળખપ્ત આ દેહ-પૂટયો ન મળનો માળખો.

હૃદયે છીડી રાખ, બેળું થે બૂંસઈ મૂકું,
વીંધાઈ ગઈ વાક, સુર વિણ સર્ત્ર બધું.

સદ્વિદ્યા સન્માન પામ્યો જેના પ્રેમમાં,
ગાંડો ગજવી મસાણુ પોકારું એ પ્રેમીને.

અસલ ધર્મનું અંગ વ્યાગે ભાખ્યું ભારતે,
મુરસિંહની મંગ એ આર્યપણું ગયું આથમી.

દિલડાનો દરિયાવ, પથી પ્રેમના પથનો,
આંખે અમૃતસ્રાવ, એ મુર વિષ્ણુ સર્વ જગત.

બરેલ બરપૂર ભાવ નિર્ભળ ભવમનસાઇના,
નમહું નેહનું નાવ ભરદરિયે ભાગી પડ્યું.

૨૬

જો ને મુદ્દદેવને કાળે આજ તલમે છે શી ધરણી !
જોને અગોઅગે અગ્નિ, રાજ ! વિષમ, ન જાયે વરણી.

બહાલિડા ! લીલી લીલમની સાડી દેહે,

થઇ ખાખ એ દિલના દાહે ;

આજ તલમે છે શી ધરણી !

બહાલિડા ! પુલ્કાં ઉરશૂગ, સાવ દીમે કાળાં,

શી લાગી વિરહની જ્વાળા !

આજ તલમે છે શી ધરણી !

બહાલિડા ! એના વાળની વેલીઓ વિખરાઇ,

કુટિલ કાળે કરમાવી ;

આજ તલમે છે શી ધરણી !

બહાલિડા ! રામે રામ તું જોને રજૂડા,

લાંથી ઉઠે અગ્નિબજૂડા ;

આજ તલમે છે શી ધરણી !

બહાસિડા ! નદી ચે નદીઓનાં નીર સકાયાં,
રસ-હોણી વરવી કાયા ;

આજ તસસે છે શી ધરણી !

બહાસિડા ! એનાં અસ્વસ્થ શ્વાસવાયુ આત્રે,
ત્યાં વિરહઅનલ શો મ્હાત્રે !

આજ તસસે છે શી ધરણી !

બહાસિડા ! દિવ્ય દૃષ્ટિ ચે વિરહે હોત્રાઈ,
પડી વિવર ઉઠી શી માઢી !

આજ તસસે છે શી ધરણી !

બહાસિડા ! સગમે અગોઅગે દુઃખઝાડે,
પળા ફાટે અનળથી પહાડે ;

આજ તસસે છે શી ધરણી !

બહાસિડા ! સુદૃઢવિરહમાં ઉર્ધ્વ આ હોમાઈ,
મયું ઝાળે સર્વ સમોષ ;

આજ તસસે છે શી ધરણી !

૨૭

આ શાંત મુનિ સમ પ્હાડ પેલા, તેહના ચે ઉરમાં
કંઈ અગન ઉડી, એ લહાયગી કાજળ સમાં મુખડાં જનાં.
વનગથ નામુક લીલડી જે નવવધુ સમ રાજતી,
તે શુષ્ક તારા વિરહમાં ઝરી ખાખ આજ ઉડાવતી
તે પખીના આત્રાપ નિજ આનદમીઠપ મૂડીને
તારા વિના તીણી ચીમે જે હૃદય નાખે ભેદીને.

જો ઉદયિ ચે મહાધોર એના અંગને ઉછાળતો,
ને નાવડાંનાં એક પગમાં ચૂરેચૂરા કરી જતો.

જો ! શીતલ મનહર અનિલની લહરે લહર અગ્નિ ઝરે,
તુજ નિશ્ચુ સ્થાને સ્થાન પ્રગટી શગડીઓ શી આ પજે !

આ ભાનુની ચે જ્યોતમાં એ ધુમ્ર વજાગ્યા અગ્નિના,
ધીમે ધીમે પશ્ચિમ દિશે રવિ ઝખવીને ઢાળતા.

આકાશનો મંડપ બધો નિજ સ્વચ્છતા મૂકી પરી
દારણુ દુ.ખે ઉદર ઊંડાં જાય એનાં શમશમી.

રે ભક્તવત્સલ ! આવ, સાગી અમરભૂમિ તું આવ, ને
તામ વિન્દમાં જળતી સૃષ્ટિ અમર ઓ ! ઉગારને.

૨૮

સુદૃઢવિરહથી સૃષ્ટિ-આકુળા કૃષ્ણવિરહની ગોપી,
શી દાવાનળમાં તડકડે !

દેશીડા રે ! શું સમજાવું ?

દશ દિશ તીલ્લી ચીસ ભારતાં, વિદંગ વિરહની ચીસ,
શાં સ્થાને સ્થાને રડવડે !

દેશીડા રે શું સમજાવું ?

પાર યિનાનાં વૃંદ, પશુ ને માનવ રંકનાં વૃંદ
શાં સીઝાતાં એ સડવડે !

દેશીડા રે શું સમજાવું ?

અંગે અંગે પીડ, દેશીડા ! પીડ તણે ચે ન પાર ;
અંગના દેવતાઓ ઉપડે ;

દેશીડા રે ! શું સમજાવું ?

ગરુ છાંડે આમ, દેશીડા ! પૃથ્વી છાંડે નામ ;
ચાલંતા સિદ્ધ આખલી પડે !

દેશીડા રે ! શું સમજાવું ?

બડભડ વન ને કુંજ, દેશીડા ! સજાગી હાથાં આલાંડ ;
ત્રિભુ દાવાનળમાં ઉભો બળે ;

દેશીડા રે શું સમજાવું ?

૨૯

દાહમજાએ બ્યોમ નવલખ તારા ચળકતા,
દાહમજાએ બોમ ચપળા અમકારા કરે.

દાહમજામાં શેષ પૃથ્વીબાર ધરી રહ્યા ;
દાહમજામાં મહેશ મસાણુ ગળવે શંખથી.

દાહમજાની મરતી યુગે યુગે વેદ બાખતા ;
દાહમજાની શક્તિ મળી ન દેવદત્તજને.

દાહમજાનું દર્દ પીગળાવી દધ ખ્વાડને,
ઝોગાળી દેવવર્ગ, અદ્ભુત તાન મચાવતું.

દાહમજાને દર્દ શુક ગર્ભમાં મહાસતા,
જનુનીઉદરે મર્દ વર્ષ બાર હોંશે વસ્મા.

દાહમજાની બહાર દ્રાશ્યુન ફૂલડે નિરખતો ;
દાહમજાના તાર મધ્ય રાત્રિએ જામતા.

દાહમજાને દર્દ પાપાણી પીર થઇ જતા ;
દાહમજાનો વર્ગ મુનિ અડયાસી, મિત્ર મુજા !

દાહમગ્નની બહાર નહિ નહિ વાણી વદી સકે ;
સ્વર્ગ-મૃત્યુની પાર ધાયલ નર કે ધૃમતા.

દાહમગ્નને ધ્યાન વૃંદાવનની ગોપિકા
ભૂલી જઈ નિજ જ્ઞાન કુળેકુળ ત્રિભુ બની.

૩૦

નાખે દ્રૌપદી ધાન દુર્યોધનદરબારમાં,
એવા શોણિતશ્રાવ હમાન ને અહ્યાડના.

કઈ વાગનો પુકાડે, નાથ ! હજી કેમ સુણે નહીં ?
દિવસ થયો પૂરો, ને, મધ્યાહ્ન ભૂલી મળજ થઈ. ટેક.

ધીરે ધીરે સૂર્યોત્તેજ સહુ ઉર્મિ આહિ સમાય ;
ઝાડ પાન સૂકા અગ્નિએ રક્ત વર્ણ પથરાય ;
પથ બધા પૂગણા રે, પાથ હું ક્યા મૂક જઈ ?
દિવસ થયો પૂરો રે.

અવની-આબના છેડલા મળતા ચંદુદિશ જ્યાંય,
રૂધિર લા રેલાય શા ! દષ્ટિ મૂકી નવ જાય ;
નષ્ટિ સહુ ઉકડી રે, વાત આજે વણુગી ગઈ ;
દિવસ થયો પૂરો રે.

• ઉદધિની યે અનત ઉર્મિ, કરી ગર્જના ઘોર,
રૂધિરપથરણે ઢળી ગઈ, ને મચ્છે શોર-બદ્ધાર ;
હીર ગયું સહુ ઉડી રે, જોતા જોતાં નિર્જીવ થઈ ;
દિવસ થયો પૂરો રે.

અનિલમા ઉત્પાત થયો ગો ? મધ્યાહ્ને વરોણ !
ખરક બધી ખગલગાવીને ચઢાવી શી ચમડોળ !

શિખર કડકડતાં રે પડતાં પૃથિ, દષ્ટી મહી ;

દિવસ ગયો, પૂરો રે

અનતે બ્રહ્માંડો આ રહે એવું વ્યોમ વિશાળ,

એના ઊંડા અંતર મહી નંદાની સોહીજાળ !

બહાર કરોને વહેલી રે, હું માનવની ત્યા ગતિ થે કહ ?

દિવસ ગયો પૂરો રે.

ચકરી આવે ને, દ્રગે ન સૂટે, ભેળું આધિજી ભીત ;

અંતર માંહી વિપત્તિ વેદના, રોમેરોમ દ્રવંત ,

ત્રિભુવન જીવનમા રે શોણિતની તો સંધ્યા પડી ;

દિવસ ગયો પૂરો રે.

૩ ?

ગભરાયો ગજગજ મૂડે ગાલો ને ધડી,

એવાં પુકારિયે આજ હું અને બ્રહ્માંડ આ.

હવે વસમી વેળાએ રે સિવન તને ઘટે નહીં ;

મધ્યાએ ગોણિત ચૂસ્યુ રે, રજની રાખે રંગી રહી ! ટેક.

અડો ! નિશા બની ગલમી, ધારી ચંડ અડપ,

જેતા જેતા મુજ દ્રષ્ટિ આ બની અધ કુરૂપ ,

કાળજી જેવી પળમા રે વૂઠીણી યદ્ય એ મધ ;

મધ્યાએ ગોણિત ચૂસ્યુ રે.

દસો દિશા મુજ પરંતો, ગમન ચૂમતા નેહ,

ધીમે ધીમે સહુ રત્નિએ આવે.૫ કન્યા એહ ,

સ્થળે સ્થળ નયણે ન્યાણુ રે, કાળજી નિહા કાઠ પેપું નહીં ;

મધ્યાએ શોણિત ચૂસ્યુ રે.

લીલાંછમ મુજ ખેતરો, નયન ઠારતાં જોડ,
કાજળમાં ફૂળી જમ શમ્યાં તિમિરમાં તેડ ;
અંતર માફ સાથે રે ફૂળ્યું, ગોત્યું જડે નહીં ;
સંધ્યાએ શોણિત ચૂસ્યું રે.

નાજુક વેલી વાટિકા, નાજુક ફૂલનાં વૃંદ,
કોડીલાં કુમળાં વનો આયમ્યાં અંગેઅંગ ;
શમશમ્યાં સહુ પંખી રે, સુર તો એકે મુલ્યું નહીં ;
સંધ્યાએ શોણિત ચૂસ્યું રે.

સતો કાજળસાથરે મસ્તી મહી સમીર ;
છેલ્લી વેળાના શ્વાસ એ લેતો હાથા અધીર ;
ધીરજ મારી છૂટે રે, મુરા ! રહ્યું જાયે નહીં ;
સંધ્યાએ શોણિત ચૂસ્યું રે.

વિશાળ વ્યોમ કાજળ બધું, એને જોડે ઉર
અગ્નિમયીં બ્રહ્માંડ દંધ હાલી ઉઠ્યાં ભરપૂર ;
ઉર્ધ્વઆબ સંગે રે ત્રિભુવનની ય રાત્રિ પડી ;
સંધ્યાએ શોણિત ચૂસ્યું રે.

૩૨

પડ્યાં હૃદય અંછર મુરસિંહનાં સ્મરણનાં ;
તોડ્યાં ન વડે, વીર અર્ધાં પાશ એ વળ્લના.

હૃદ વળી ગમ્મ હાથાં રે, જગજીવન ! કેમ જૂલે નહીં ?
જીવન માફ આજે રે તોફાનએધે જાયે વહી. ટેક.

હાડ વિંખાયે માહરાં, અંગ સિયિલ સહુ થાય ;
તથાપ ધાટા તિમિરમાં, સ્થાનસ્થાન અવટાય ;

શબ્દ મસાણુને માંડવ રે હું-રોહિદાસનું જાણે વહી ;
હદ વળી ગમ્મ હાવાં રે.

પાંચ પાંડવના મહેલમાં લાગી ભયંકર લ્હાય,
અહુદિશે વીંટી વળી, ક્યાંય રહ્યું નવ જાણ ;
ખાખ યાશું પગમાં રે, જારી નાથ ! ખેલો કંઈ ;
હદ વળી ગમ્મ હાવાં રે.

હાપાશ્વ સીતા ચયાં, લોપાવાં બાણી માત્ર,
અરોહ વનમાં એકલાં ; તેમ ગળતાં મહારા માત્ર ;
મુદ્રિકા તો નાંખો રે હનુમાન કે આવી અંહી ;
હદ વળી ગમ્મ હાવાં રે.

કિયામતે મુઠાં હોં તિમિર તણું પટ ચીરી,
ખુદાઇ દ્રષ્ટિ વર્ષતાં સ્વર્ગસ્થાન દે પૂરી ;
કુરાન દિતાબે રે સુણ્યું, એવું કરોતે અંહી ;
હદ વળી ગમ્મ હાવાં રે.

નધી ભોમ્મું સ્વર્ગ કે નહિ વૈકુંઠ બ્રહ્મલોક,
તિમિર તણું પટ ચીરીને દેદાર દે દહ લોક ;
બવોભવ તુજ ચરણે રે ત્રિભુવન તો જાણે વહી ;
હદ વળી ગમ્મ હાવાં રે.

૩૩

મારો સિદ્ધ મુકાની ગયો,
હું નામ માત્ર છું રહ્યો,
ખેડલી આ બૂડી-આ બૂડી.   ૨૬.

તોફાન તોફાન, કાઠો નહિ ક્યાઈ, નહીં વ્યોમ કે તારા,
 ગુરુ ભારા ! નહીં વ્યોમ કે તારા ;
 દેખાય નહિ દિશા એ એકે, એવાં ઉડ્યાં અધિપારાં,
 જોડલી આ બૂડી-આ બૂડી.

આગળ પાછળ ઘેર તરંગે ઉદધિ હાથ ઉછાળે,
 ગુરુ ભારા ! ઉદધિ હાથ ઉછાળે ;
 ચૂલુ ચૂલુ પળમાં થઈ જશે તારણ હોડી અકાળે,
 જોડલી આ બૂડી-આ બૂડી.

વગી આંચિયાના રાક્ષસી રાખ્દો પેલી દિશેથી આવે,
 ગુરુ ભારા ! પેલી દિશેથી આવે ;
 પથી નાવને મુણનાં ધેત જ રવેદમર્ચના લાવે,
 જોડલી આ બૂડી-આ બૂડી.

પવંતમુખ શો મુખ શરીરે ઉભો મચ્છ આ સામે,
 ગુરુ ભારા ! ઉભો મચ્છ આ સામે ;
 ધરધર કપે જીવન, આરા હા ! હવે રહી નહિ નામે,
 જોડલી આ બૂડી-આ બૂડી.

અહા ! અહાહા ! વાયુવંટોળો આર્થિતાનો આવ્યો,
 ગુરુ ભારા ! આર્થિતાનો આવ્યો ;
 વીજકડાકો વજ્રમાણનો જમઝખાકો લાગ્યો,
 જોડલી આ બૂડી-આ બૂડી.

આ પડ્યો શઠ, પાંખ વિખાઈ, હા ! અથડાયું આ શું !
 ગુરુ ભારા ! હા ! અથડાયું આ શું !
 દોર ખડકે એ સું ત્રિમયું ! ત્રિભુ શિવ ! શિવ ! મયું શું !
 જોડલી આ બૂડી-આ બૂડી.

૩૪

અમરચનનો કીર મધુરે ગાને ગજલો,
મુણુતાં રાખ્દ રૂચીર આસુર દળ અળગાં ચતાં.

ઉદારતાએ આભ, શીતળતાએ ચંદ્રગા,
વસંતકૂચની બહાર મુખડે એ મુજ મિત્રને.

સાગર સમ નંબીર લહરો જેના અમમાં,
સ્વાતી સમે સધીર મોતી વરસે મિજ મુજ.

એના પદ ઝીલવા જ ઉર્ધ્વે યે અંગ પ્રાથરે,
દર્શન કરવા કાજ સૂર્યચંદ્ર ઉગે સદા.

પરમ દ્રષ્ટિ પડતાં જ કુદરત એ કોલિ કરે,
મુરતારી ચતાં જ હસકી લહરે હોચતી.

૩૫

આણુ આણુ પ્રભુ ! તિમિર તણો અંત,
જગત જગત જગતજ્યોતિનો તું મંત્ર ;
ફરી ઉદયકળા મૃદિ કેરી જાગે,
મુદ્દ સચવ ફરી જોઈ મારી આગે.

આશમાંથી ગભીર દુહાભિ સમાન
સુર છટે મહા, ગરજ ઉડે જહાન ;
સમશે નિમિરસખ્દ, સૃષ્ટિ મજબ થાશે,
ધાર ધીરજ, પ્રભુપ્રેમ નબ છવાશે.

ધીમે ધીમે આછાં આછાં અગ્ર યાએ,
તારકમાળ ઝાંખી ઝાંખી જો જણાયે ;

વિદ્યુતવેગ બ્યોમઉદરમા સમાયે,
થયો શાત વાયુ, તુફાન સમી જાયે.

એકાએક ચંદ્રજ્યોતની મમાન
યધ ઉજ્જવળી નબ વાદળીની કાપ ,
પ્રભા વરસે ભરી સૃષ્ટિને અનત,
તિમિર ગાઢ તેજરૂપ જો! હસન.

ભાસે સૃષ્ટિ ગભીર બાનથી ભરેલી,
ઉપર ચંદ્રિકાએ ચઢી ધરેલી ,
કરી ચંદ્ર કેરૂ તપ્ત, તેજકાપ
ઉભો અમર, દર્શ થાય-ને નન થાય

વડા બાલમા પ્રતાપ બળ્ય ભાસે,
અગોઅગમા સુભાગ્યપ્રભા હામે ,
તથા પૃથ્વીતાજ દેવનો ધરેલો,
અમર અમરભોમઆંગણે ઉભેયો.

યાતા રવિઅવસાન પ્રતિપદાએ પશ્ચિમે
શશીલેખાની સમાન દેખાય-ના દેખાય તે.

૩૬

વારવાર નિદેશે નન જાનિયે વડેલા ,
આધ નિરજનના તમે મન ! ચેલા ;
વારવાર નિદેશે

અહપણુની ધુનમા બન્યા છો છ પાપી,
પ્રભુત્વ તમારૂં તમથી દૂર ગયુ આપી;
વારવાર નિદેશે.

ચોટ એ સાગી તમને, પડયા એમા ચૂકે,
 અચળ મેરુ અતોપ થયો એક ચૂકે,
 વાગવા નિદેશે

એહ ફૂકના વટોળે જો ! ઉટે છે ગમૂકા,
 એ રજમા લોટી મનના ! થયા છે દિવાના,
 વાગનાર નિદેશે.

૩૭

સુપરત કરી છે જાન આ માલિખને અમે,
 માનિકા ખોધ દેહની બેઠા હવે અમે.

હમારી જીંદગાનીનો સટો થઇ ગયો,
 માનિકના દેહાર વિષુ મૂના પડયા અમે
 આ આખની યે રોશની સુરચરમમાં હતી,
 ઉડી ગયેથી અધ થઇ ગયા હવે અમે

હમારો સ્નેહસર્વ-સુર આથમી ગયો,
 આ દીન ચક્રવાક હવે ઝૂરિયે અમે

ઉડી ગયો ઉગાડી પાખ એહ હસથો,
 પડી રહ્યા આ ખાલી પાંજરા સમા અમે.

સુરચંદ્રની હોનાઇ ગઇ સુગન્ધ આદની,
 કુમુદ બીલા નદન ઝંખવી રહ્યા અમે

સુરનેહના નિમિષના કટાક્ષ કાતિને
 ઝમે થઇ ચોગાનમા મૂના પડયા અમે

હૃદયન અમારા હાડના નસાણુમા મૂકી
 સુરની અગન કપીને મહી વોટતા અમે.

આલી રહ્યા આ દમગદમે જાપ રોહીના,
સાગીર્દ રોહમૈત્રના સલાયના અમે.

૩૮

લાગી રહી છે ધૂન, તાર ના તૂટે જરી ;
પ્રાપ્તિ ન તારી થાય, તેમ જાઉં ના મરી.

દેશ પૃથ્વીએ રહેલી ખાખ તાહરી,
લગાવું લેઈ, ઉર શાંતિ તો ય ના જરી.

હોય શ્વાસ તાહરા અનિદ્ર મંહી જો,
આલીંગું એહ, સાંધી શાંતિ જો મળે જરી.

હોયે કદાપિ ઉર તારૂં તારસે જડ્યું,
નયન ધારૂં, તો ય શાંતિ તો નહીં જરી.

અમૃતભરી દૃષ્ટિ હોય મીઠી ચાંદની,
સે નહાઉં તેમાં, શાંતિ તો ય ના મને જરી.

તારા સુગંધી બાવ કદી પૂલડે ભર્યાં,
ધારી ફરું હું અમન, તો ય તૃપ્તિ ના જરી.

જો અંતરિક્ષ માંહિ અંતર તાહરૂં રમે,
તો ધ્યાનયોગ માંહું, તો ય શાંતિ ના જરી.

દદાપિ હોય ઉદધિલહરમાં તું ડોલતો,
તો મચ્છ એમાં ફૂડું, શાંતિ ના મળે જરી.

આ વ્યોમધુમ્ભટે કદી તું વિસ્તર્યો વિશુ,
શમી હું જોઉં રન્ય, તો ય તૃપ્તિ ના જરી.

ચું કંઈ ? હું હું તને ક્યાં ? શા રૂપમાં ?
વલખાં હું ત્રિશૂળ માફે, કાર લાગે ના જરી.

૩૯

સ્થળે સ્થળે સહુ સર્વ તારી સાખ પૂરતા ;
નહિ દેહ હોય, તો ય શુણ્ણી સાખ પૂરતા.

વિહંગના કલ્પોદ્ભવ શુર ! તું સુણતો સદા ;
આ હલક બર્ષા બોલ તારી સાખ પૂરતા.

આ બેહદ ઉદ્ધિને હમેશ તું ઉછાળતો,
એ બરતીઓટથી અતુપ સાખ પૂરતો.

તારાં પરિત્ર પાવ ભૂમિ ઝીલતી હતી,
લીલાંબગે ગધુરથી એ સાખ પૂરતી.

રક્તથી ડ્રવતું સરતું વહતું ગીત ગમ્ભવતું
આ ઝરણુ સ્નેહ તાહરાની સાખ પૂરતું.

આ કુંજ કુમ્ભથી : બરી, લાં વાપ્ર તાહરો ;
પંદાગ પ્રણયવંત તારી સાખ પૂરતો

તાં સ્વરૂપ ઉર ધરીને શેવમૃગ આ
સ્થિર સમાધિ સાધીને ને ! સાખ પૂરતા.

વિટપ વિટપ મંજરી, ને ડાગી ડાગી ચે,
સુકુમાર ભાવ તાહરાની સાખ ને ! પૂરે.

કંઈ માનવીનાં દિલ, ને કંઈ કંઈ વિહંગડાં,
એ બંધુભાવ તાહરાની સાખ પૂરતા.

પૂરે સંહુ ય સાખ, આ દુહાગી દિલહું
રટે સંદા તને, ન તો ય સાખ પૂરતું.

૫૦

કાં રડે તું ? તારાં આંસુ હવે હોહાઈ નાંખ ;
સહુ દુઃખ ભ્રમણા, એક સ્વલ હૃદય દદ રાખ. ટેક.

ના જાણે જગત્રપત્ય તારા મનડાની મરિયાદ,
એવા અનુની આગળ ગડવી ફાગટ થી ફરિયાદ !
કાં રડે તું ?

હૃદય પોષવા કાજ રડે' શું ? એ છે જૂડના બધ ;
જન્મોજન્મ તને મંજવી માર્યો, એ પર નવ યા અંધ ;
કાં રડે તું ?

સ્નેહરહોડમાં સ્વપ્ના કાળે કદી વલખતો હોય,
કોટપાનકોટી કલ્પ વીતતાં પૂરી તૃપ્તિ લાં નહોય ;
કાં રડે તું ?

નથી સુણી કદી મૃગવારીથી તૃપ્તા જૂઝાવી કંપાંધ ;
ઉકેલ અનુભવ, ગયો વલખતાં અનંત કાળ વિસાધ ;
કાં રડે તું ?

હરિષ્ચંદ્ર પર વહેતું મૂઢી દે હવનતું જડ અંગ ;
ભજવ પછી તું ભાવ ધરીને નિર્ભજ નૂતન રંગ ;
કાં રડે તું ?

સમજ સમજ, હવે હર ઉધાડી જો ! પીડિતજ્ઞાંડને જૂવ,
પરિચ્છેદમાં પોષાઈ જા, ને યદ જા અનંત આતુલ ;
કાં રડે તું ?

૯૧

ક્યાં સુધી વિરહાગ્નિ સુર ! આમ ફૂંકશે ?
 ક્યાં સુધી તું હૃદયપુષ્પ ખાળી મૂકશે ?
 ક્યાં સુધી તું કડકડ ચતા તેજની મંદી
 આ જીવનકમળ માહરાને બંધુ ! તાવશે ?
 શિતાંશુ એ જ શ્રેષ્ઠ લક્ષ માહરું, સખા !
 ક્યાં સુધી આ પ્રસવચાગન ત્યાં ભમૂકશે ?
 સત્ત્વ તો હડી ગર્ધુ તુંરદની સહે,
 નિઃમત્ત્વ માંસ માદરું ક્યાં સુધી ભુંગશે ?
 આ દેહ હવે માત્ર અસ્તિનો છે માળખો,
 ક્યાં સુધી જગાએ ચડાવીને તું નિર્ભશે ?
 આ નયનમાંથી રૂધિરઝરણુ બંધુ જો ! વહે,
 ક્યાં સુધી એ તીક્ષ્ણ તારું તીર બોકશે ?
 નેડીમાંનું એક કૈાચ કામડે વીંધી
 અકલું કૈાચ આમ ક્યાં સુધી જીવાશે ?
 ક્યાં સુધી આ પાખ તોડી પંખી દીનને
 અભાગીને ઝગાવી ત્રિભુ તું રીખાવશે ?

૯૨

ક્યાંથી આવ્યો ? ફેરું તું પૂર્વ જન્મની પેર ;
 લેવા લાવો-આ મૃત્યુભુવનની લ્હેર. ૨૬.
 એ સહેરે કંઈ નૃત્ય કરતા વિશાળ નજમાં તાગ,
 તે તારલાનું અતન્ય તું દગ કાણુકાણુ કરે ચમકારા ;
 ક્યાંથી આવ્યો ?

અનિત્ત અનંત એ લદરે લદરે દિગદિગંતની માંદ
તારા શ્વામને હૃદયે ધારી રથગરથગ પીયુષ દહાય ;
ક્યાંથી આવ્યો ?

તારી ચંદ્રશૂરજ રપશં યનામાં હવિં યે બદલાય ;
કણકણ રથસતા ત્યાગી મમરમ આનંદધન વરતાય ;
ક્યાંથી આવ્યો ?

નથી જન્મ કંઈ તારો પ્રભુ ! આ, જન્મ્યો સુંદર રંગ ,
જન્મ્યોં તેને તજ પૃથ્વી યે ધરશે નૃપન વાંગ ;
ક્યાંથી આવ્યો ?

કાક રમાશા દેવદેવીઓ સ્વર્ગમન્દિરમાં, બહાસા !
કાળજાગમાં સૂતાડી મંધાં મહાપ્રલયમાં મહાશ્વા ;
ક્યાંથી આવ્યો ?

નથી પાર કંઈ, શું મબાઈ ? થઈ ગયો ગૂંગ હાવે ;
તું નદિ-હું નદિ, બધું એકરસ ત્રિલુ માન સમજાવે ;
ક્યાંથી આવ્યો ?

૯૩

મારા હવનો હવ, આત્મા તે સુજ આત્મનો,
મમતાવનનો સિંચ, મુર વિષુ મનુ જગત.

ધરતો બ્રહ્મનુ ધ્યાન મનદંદ્રિય મૂછી પરી,
વિશેષરનુ વાન સાચે ગાયો મુઃમિદ.

પમારી પરમ વિચાર અનેક જન હિદારિયા,
એ અશા અવનાર મુર વિષુ મનુ જગત.

સુખદુઃખ છવસ્વભાવ, પરમાત્મા તેથી પરો ;
ભાસે ન ભાવાભાવ મુદ્દલ એ મુજ મિત્રમાં.

સનકાદિક સમાન વિત્તવૃત્તિ ચેતી રહી ;
રહી ન મમતા નામ, અતર નિજ આનંદમાં.

ગરવું વશિષ્ઠગ્રાન અગે અંગે રમી રહું,
એ રઘુવંશી રામ મુર વિષ્ણુ સૂનું જગત.

પરમ હૃદય પ્રેમ, સહજ સમાધિમાં રહે,
જડભરતની જેમ મનથી છૂટા મિત્ર મુજ.

સુરતાના એ શ્વાસ જામેલ છૂલો જોગીના,
ખસેલ એને ખાસ આયાપડો માંલસો.

૪૪

મારો સદૃશુરુ હજી ન આપ્યો.

અતીત ના આપ્યો-ના આપ્યો. ૨૬૧

અનંત યુગના જેવી વિલપતાં એક એક પળ જાતી,
ગુરુ મારા ! એક એક પળ જાતી ;
સૂર્યચંદ્રની ય વિરહ વેડતાં સીજી ગઇ સહુ જ્યોતિ ;
અતીત ના આપ્યો-ના આપ્યો.

સીજી ગયા આ નવલખ તારા વાટ જોઇને, બદાલા !
ગુરુ મારા ! વાટ જોઇને, બદાલા !
સીજ્યો ઉઘડિ અનંત વિચિએ, સીજી મે'ની પ્રાપ્ત ;
અતીત ના આપ્યો-ના આપ્યો.

સીછ ગદ આ ધર્મસ્વરૂપા ધીંગી ધરતી માતા,
 ગુરૂછ મારા ! ધીંગી ધરતી માતા,
 જાડ પાન ને વનવન સંધાં ઠરી ગયાં જ્ઞેતાંમાં ;
 અતીત ના આબ્યો-ના આબ્યો.

અનંત અનિદ્રે અનંત લહેરો, અદ્વિગિત માયા એવી,
 ગુરૂછ મારા ! અદ્વિગિત માયા એવી ;
 જ્ઞેતજ્ઞેતાંમાં સીછ લહરીઓ, બની નહોતા જ્ઞેવી ;
 અતીત ના આબ્યો-ના આબ્યો.

હૃદબેહદ આ ગગન ગભીરું એક પલકની માંહી,
 ગુરૂછ મારા ! એક પલકની માંહી,
 સીછ ગયું, ઓ અલખ ! અસરી વાટડી જ્ઞેતાં તારી ;
 અતીત ના આબ્યો-ના આબ્યો.

તનમન માઈ બધું સીછ ગયું, સીજે નામરૂપ હાવે,
 ગુરૂછ મારા ! સીજે નામરૂપ હાવે ;
 ત્રિશુ વાટ એમ જ્ઞેતાં વિરહી સીછ ગયાં મૂર્છું માવે ;
 અતીત ના આબ્યો-ના આબ્યો.

૪૫

માલમી હમારો રે હંસલા ! તું હાલી ગયો એ છ,
 માનસરમાં મમી રહી મધરાત ;
 વાત વણસાડી રે અધારાંના આબમાં એ છ,
 કુંળાં કુંળાં કમજોનો ચઢ ગયો ઘાત ;
 માલમી હમારો રે.

અણુવીધ્યાં મોતી રે સાચાં મારાં ઉરમાં એ છ,
 ચૂગતોતો દુલસિત વદને તું રોજ ;

પાંખડલી પસારી રે લહરે લહરે પ્રેમની એ છ
 માણીગર ! ઉજળવળ માણતો'તો મોજ ;
 માણમી હમારો રે.

જેવતાનાં ટોળાં રે આજમાથી ઉતરી એ છ
 નિરખતાં'તાં તારા નૃસની જહાર,
 અપ્સરાઓ યંભે રે અંગદ તુજ આંખમાં એ છ,
 બહાસમ ! એવો કરતો હતો તું વિહાર ;
 માણમી હમારો રે.

નવ નાથ, સિધ્ધો રે ચોપાંશી એ સામય એ છ
 આવંતા ઢંધ ઉમિયાછના કય ;
 આગળની ઓળખાણુ રે તને નમણું કરે એ છ
 સોહાગી સદુ સાધુસંતો સમર્થ ;
 માણમી હમારો રે.

અમૃતશબ્દો એના રે પડતાં અમે પી જતાં એ છ,
 જનમતી'તી એથી પરમ અગને ધુન :
 અકથ્ય ગાથા એની રે કથે ન કોઇ, ના કળી શકે એ છ,
 ત્રિજુ સમજે સાચા સધા હરિનંન ;
 માણમી હમારો રે.

૯૬

અવિહિન્ન પ્રવાહ અંમુનો નાલો દવે,
 હન્ડી હલ્લની આડ દોઢ મને-સહ્યાને.

પરમ સ્નેહનો માર દેશીડા ! જતો હૃદયની પાર ;
એ પર હમણાં જીવે નહીં ;

દેશીડા રે ! શું સમજાવું ?

ચાતક અમારા ઉર, દેશીડા ! સાત સાવરનાં પૂર
એ પૃથ્વીવચ્ચા પીએ નહીં ,

દેશીડા રે ! શું સમજાવું ?

અનળ પક્ષીની હાર દેશીડા ! ચઢી ગમન મોઝાર,
હવે ચઢી ઉતરે નહીં ,

દેશીડા રે ! શું સમજાવું ?

હારલ પકડ્યો દડ, દેશીડા ! પગ સ્નેહનો દડ,
એ મરતાં મુખી મૂકે નહીં ,

દેશીડા રે ! શું સમજાવું ?

સતી ચમ તૈયાર પતિ મગ મચર્યા એક વાર,
વાળી પાછી વળે નહીં ;

દેશીડા રે ! શું સમજાવું ?

શુદ્ધ દ્વનિયના બાળ ભગ્તા પ્રળા અન્નિય દાળ,
પગ પાછો ઠદી કરે નહીં ;

દેશીડા રે ! શું સમજાવું ?

ચઢી સાગરની લહેર, દેશીડા ! મુગ્ધસ્નેહની લહેર,
ત્રિભુ આટ પ્રહર ઉતરે નહીં ,

દેશીડા રે ! શું સમજાવું ?

૪૭

ચલ ઉઠ, જીવ ! પ્રપંચપાસલાથી દૂર થા ;
મંસારીઓના સ્નેહ તે તમામ પાસલા.

જો ને ! રૂધિરઝરણુ રામરામથી ઝર્યા,
તપાસ પોથી પાછલી, એ પૂર આસર્યા.

રડી રડીને નીર જોડ નયન ફેડિયાં,
એ સ્નેહી સ્નેહદેશથી શું દૂર ના ગયાં ?

તપાસ દૂર દૂર, જો અનંતતા મહી,
ખાખ સ્નેહ, સ્નેહ ખાખ, કંઈ ખીલું નહીં.

નિહાળ પૂર્ણગ્રેમ કૃષ્ણચંદ્ર, એ પ્રભુ
અખંડ વિરહમાં વહાવી ગોપિકા સહ.

ચોળ સ્નેહખાખ રાદાસિવના સમી.
નિજ સ્વરૂપ માંદિ ત્રિભુ ! જા હવે સમી.

૪૮

સાચો મંબંધ પરિવ્રજનો માનો, મનવા હમારા !
અન્ય સંબંધે દુઃખ છે, બ્યર્થ જન્મશુભરા ;

સાચો સંબંધ પરિવ્રજનો.

મુળનો બેઘી સસાર આ ઘણું તુજ પાસ નાચ્યો,
ગચ્યો બહુ એના રૂપમાં, બ્યારે હતો મોહપાસો ;
સાચો મંબંધ પરિવ્રજનો.

પરમ સ્નેહનો માર દેશીડા ! જતો હૃદયની પાર ;
એ પર હૃદયમાં ઝીંચે નહીં ;

દેશીડા રે ! શું સમજાવું ?

ચાતક અમારાં ઉર, દેશીડા ! સાત સાવરનાં પૂર
એ પૃથ્વીવરસાં પીએ નહીં ;

દેશીડા રે ! શું સમજાવું ?

અનળ પક્ષીની હાર દેશીડા ! ચઢી ગમન મોઝાર,
ઉંચે ચઢી ઉતરે નહીં ;

દેશીડા રે ! શું સમજાવું ?

હારણ પકડ્યો દડ, દેશીડા ! પરમ સ્નેહનો દંડ,
એ મરતાં સુધી મૂકે નહીં ;

દેશીડા રે ! શું સમજાવું ?

સતી યધ તમાર પતિ સમ સંચરવા એક વાર,
વાળી પાછી વળે નહીં ;

દેશીડા ! રે શું સમજાવું ?

શુદ્ધ ક્ષત્રિયનાં બાળ ભરંતા પ્રજાળ અદિદળ કાળ,
પગ પાડો ટદી કરે નહીં ;

દેશીડા રે ! શું સમજાવું ?

ચઢી સાગરની લહેર, દેશીડા ! સુતસ્નેહની લહેર,
ત્રિભુ આટ પ્રહર ઉતરે નહીં ;

દેશીડા રે ! શું સમજાવું ?

૪૭

અલ ઉઠ, જીવ ! પ્રપંચપાસલાથી દૂર ચા ;
સંસારીઓના સ્નેહ તે તમામ પાસલા.

જો ને ! રૂધિરઝરણુ રોમરોમથી ઝર્યો,
તપાસ પોથી પાછલી, એ પૂર ઓસર્યા.

રડી રડીને નીર જોડ નયન ફેલિયાં,
એ સ્નેહી સ્નેહદેસથી શું દૂર નાં ગયાં ?

તપાસ દૂર દૂર, જો અનંતતા મંહી,
ખાખ સ્નેહ, સ્નેહ ખાખ, દંધ ખીજું નહીં.

નિહાળ પૂર્ણમેઘ કૃષ્ણચંદ્ર, એ પ્રભુ
અખંડ વિરહમાં વહાવી ગોપિકા સહુ.

ચોળ સ્નેહખાખ સદાસિવના સમી,
નિજ સ્વરૂપ માંહિ ત્રિભુ ! જા હવે સમી.

૪૮

સાચો સંબંધ પરિશ્રદ્ધનો માનો, મનવા હમારા !
અન્ય સંબંધે દુઃખ છે, વ્યર્થ જન્મગુમ્ફરા ;

સાચો સંબંધ પરિશ્રદ્ધનો.

મુખનો ખેલી સંસાર આ ઘણું તુજ પાસ નાચ્યો,
ગૂચ્યો જાડુ એના રૂપમાં, બ્યારે હતો મોહપાસો ;
માચો સંબંધ પરિશ્રદ્ધનો.

બાહ બધી બગડી ગઇ, આથમી સર્વે આશા,
રોજાઇ રમતે રાખમાં, મુખના પડ્યા તને સાંસા ;
માયો સંબંધ પરિવ્રજનો.

દુઃખના દહોય દોહલા, દોષ બેલી ન, બંધુ !
સાચ આકેરો તું હવે, વણુસી ગયું વિશ્વ સંધું ;
સાચો સબંધ પરિવ્રજનો.

આબો'તો જગતમા શું લઇ ? ભારો શું લેઇ સંગે ?
અધવચ ઉઠ્યું પડી રહે, ઉતારો ઝોનો રાગે ;
માયો સંબંધ પરિવ્રજનો.

મુખદુઃખ ફરતી હાપડી, મીઠું-કડવો એ મેવો ;
પ્રભુદાસ ત્રિશુ ને મળે પ્રેમે પ્રાપ્તી તે લેવો ;
માયો મંબંધ પરિવ્રજનો.

૪૯

મુખમયોગ મોહપ્રમાદને વધારતો,
જીવનને જાડવની સંગે જોડાવતો.

જો તપાની આસપાસ, કુલ્લક જીવ આ
મુખના સંયોગ થકી જ્ઞેકતા બધા.

મદ મરૂરી માન અભિમાનના બર્ષા
નિજ સમાન અન્ય દીનને ન લેખતા.

ન લેખતા ઉવેખતા ને રંજતા સદા,
દિલ ગરીબને ઊંડળે આગન મૂકતા.

ગરૂરીને હા ! સુખજાણુ નિજ કરે લઘ
નિજ નયનમાં ભોકતીશું તે દીકી નથી ?

દીકા નથી શું ધર્મ-સલ-સ્નેહપંખીણં
સુખકરવતથી પાંખ કાપી પંચુ થઇ જતાં ?

આપતા વ્યાધામ હાથને પરાયે જે,
સુખથી હાથહીન બન્યા શું દીકા ન તે ?

આત્મરૂધિર દિવ્યનામાં જે વહેતું'તું,
સુખથી સ્વામ ને પિયાચી ના બની જતું ?

વિધિની. ભાગરેખ ઉત્તમતાની દુ.ખની
સુખનાં તિમિરથી ભૂમાતી શું દીકી નથી ?

હરામી સુખથી ધાત એમ નિજનો જે કરે,
એ સુખલોક તજ ત્રિભુ રહે દુઃખના દવે.

૫૦

આહો વિપત્તિચાત્ર ! વિરહીશિર પડે વધુ ;
કર વિશુદ્ધ થાય એથી આ વધુ વધુ.

દુઃખની પરંપરા મંદી નિરહી જે તપે,
એક અચળ આર્દ્રતાની શુદ્ધ મેળવે.

આ દેહને જે દુઃખચગન દાદ લાગતાં,
એ વ્દાજ સદા આત્મ કેગં કુંદન તાવનાં.

મહાન ઉદ્વિગ્ધમનથી જે દમ સધાય છે,
મહજમાં તે દમ નિરહે સિદ્ધ થાય છે.

અવિચ્છિન્ન યત્ન યોગી યોગ માંહી આદરે,
કંપક કાળે વૃત્તિવેગ એહનો શમે ;

એ જ શમન વૃત્તિઓનું નિલ સદજમાં
થાય છે વિપત્તિના આધાનમાં, સખા !

ભૂખ હંડ તાપ શરીરમાં ન લેખાવે,
તિતિક્ષાની કોષ્ટ વિરલ ભૂગિ એ ચરે.

અર્ધમિલિત દ્રષ્ટિએ સ્વરૂપમાં રિચતિ
જન્મજન્મ યત્ન પછી થાય યોગીની ;

એક દયાન રાત્રિદિન વિરલયોગીનાં,
અનિમિષ નયન એકદૃષ્ટ રનેહીનાં.

બ્રહ્માંડમાં મે દુઃખના જે દવ વડા જશે,
પાપઅંધકાર બાળી આત્મ કિન્નવજે,

૫૧

અંતરની વિભૂતિ રિપતિની સદે વસી ;
મરહની મરદાઇ આશ્વતની સદે વસી.

દુઃખ તો સદા ય જન્મપત્રીમાં લખ્યું,
કાણુ એહ જેનું શિર દુઃખને ના નમ્યું ;

જન્મ મરણ વિપત્તિ એ નિયમ નિલનો,
અન્યાય એહ માંહિ જીવે કેમ માનવો ?

અચ્યુત કૃષ્ણબોધને જરા વિચાર તું,
યજ્ઞમાં દ્રવ્યું જીવન ન ઉત્તર થાય શું ?

તવ દૃષ્ટિની તમામ સૃષ્ટિ દ્રવ્યથી ભરી,
હોમાય નૂતન નૂતન દેહથી ફરી ફરી.

ફરી ફરી વિશેષ વિભૂતિ ધારી ઉઠતાં,
તનુમને તમામ અંધુ ! જીવ ખીસતો.

ખીસવાની અવધિ પ્રભુએ ભજ્યે ચતી,
અનંત જીવનમુક્તિ એ જ સર્વની ગતિ.

નિશ્ચિત રહે તું, સ્થૂળનાશ નાશ એ નથી,
પલટાય ઉચ્ચતા મંહી તમામ વિભૂતિ.

દઈ ગમી દુઃખ-જીવનના વિકાસ એ ;
સમજ સમજ, રહમ રહીમની મહાન એ.

ઉઠ, દિલ ! ઉઠ, શાહ જન આપતિમાં,
ત્રિભુ પ્રભુએ વરસે ને ! સિરે વિપત્તિમાં.

૫૨

મહેમાન રાજદમ એક દિન યઇ ગયો ;
પ્રસારી ગ્રેમધર્મ પંખી ગાણતો યયો.

સુદર પુનિત દૃષ્ટિ એણે એવી તો કરી,
હમારૂં અમન તે દિનોયા સહુ ગયું ફરી.

તે દિનોથી આલસાની માળ ગઇ ઠડી,
જાગી રહી છે દિન્ય રોશની હમેશની.

કાંટા અને શૂળો હતાં, તે સહુ ગયાં તથ,
સુગંધ ભર્યા સુમન ઉર્ભાં સ્વાગને સથ.

ગ્રીષ્મઝાળ શો અનિલ આવતો'તો જે,
તે દિનોથી નિલ સાં વસંતખડાર છે.

તૂટક તૂટક ઝરણુસેર ઝીણી આલતી,
અરખલિત બહેણુ વહેતાં એનાં ભારથી.

અધરથી અગાર તણાં ઝાપટાં ઝરે,
તે દિનોથી સુગંધ ભર્યા ફૂલડાં ખરે.

અન્યોન્ય વૈરથી વિદંગ જેદ બાઝતાં,
મિલાવી પાંખે પાંખ-આસેઆસ બેઠતાં.

તે દિનોથી ત્રાસ તો ચમદંડનો ગયો,
અભય મનુબહેણુ માંહી જાઉં છું વહો.

તે દિનોથી રાગલાગ સહુ ગયો જૂઠી,
સમન ધ્રુવ સમરસે ત્રિભુ ગયો ડૂળી.

३

प्रकाश .

નહો દઉં તકલીફ તને હું હવે, હરિ !
કર્મભોગ ભોગવતો જાઉં છો મરી.

‘જાનાની’ પત રાખવાનું ના ‘હવે’ કહું,
અડગ પ્રત્યક્ષ મુહુરત નહોં કદી ચળું.
‘છોને’ શિરે ઓમ આ અથાગ વટવું,
છોને પૃથ્વી ક્ષાત્રીને પાતાલ ડોલવું.
છોને ઉછળા ઉદ્ધિ મુજ બ્રહ્માંડ બોળા દે,
છોને મારી સૃષ્ટિ અલમનીરમાં ફેળે.

બહુ થયું, નહોં હવે પોકાર પાડું હું,
આ કાગળના ધાવ તે નહોં જતાવું હું.
બસે ને મર્મમર્મમાં એ ધાવ દાહ દે,
બસે ને લાલુ એહમાં સહુ દુસ્મનો મૂકે.
ગમી ન હોય ભાવિબાણુ ધોર વાગતાં,
સ્વીકારી એ આગાહી સંધી દેહ ધારતાં.
મૃત્યુનો લેશ પ્રેમ જીવ ઉપરે થતાં,
પરમ સસની બણી એ પાવ ધારતાં.
અનંત જન્મની કૃતિ એ માર્ગમાં નડે,
કર્મ કેરૂં કણુ જીવને સદા ચડે.

ચક્રપાસ કર્મબઠ્ઠી આ બ્રહ્માંડમાં તપે,
તપસ્વીઓનું કર્મ એતી ખાખ સહ ખપે.
રાગલાગથી વિમુક્ત એમ જે થતા,
પરમ પ્રેમના સોપાન પર જે મ્હાલતા.

બહાલા ! મુરને અસુર ન એક રે,
જગલા હંસલા સરખા ન લેખ રે,
બહાલા ! નુગરાં સુગરાંથી ઉલટાં એ જ.   ટેક.

અમરો અમૃતને પીએ રે, પિયાશ કરે લોહીપાન ;
એકનું આગાર તેજમાં, અંધારામાં ખીજને આરામ રે ;
બહાલા ! નુગરાં સુગરાંથી ઉલટાં એ જ.

ઉદયકળા અર્કની ચતાં રે કુમળાં કમળો ઉદયંત,
ઉલૂક તો અંજલિ જઈ આંખે યદ જતાં મૂળગાં અંધ રે
બહાલા ! નુગરાં સુગરાંથી ઉલટાં એ જ.

વરસે સ્વાતીનાં બિંદુહાં રે, છીપતે મુખ મોતી ધાવ ;
જલિમ ઝેર એનાં જામતાં નવકુળ નાગના દંઠની માંલ
બહાલા ! નુગરાં સુગરાંથી ઉલટાં એ જ.

મંદુક કમળમળે રહે રે કરતાં કાલવનો આહાર ;
જમરા બોગી સુવાસના પેશી અંતર પીએ અમીધાર રે ;
બહાલા ! નુગરાં સુગરાંથી ઉલટાં એ જ.

અવેરી જૂવે જેમૂલ હીરલો રે, મૂર્ખ બિલોરે મોહાવ,
એરજુધાવ હીરલા ઝીલે, ત્રિજુ કાચ ટકારે તૂરી ભાવ રે
બહાલા ! નુગરાં સુગરાંથી ઉલટાં એ જ.

૩

જટિલયોગમાં હજી હુંમન ગળે નહીં ;
ત્રિવિધ તાપજાળથી હું દિલ છૂટે નહીં.

અંપલાતું છું અનાદિ ઘેર તિમિરમાં ;
 તિમિર જાણું, તો ય આંખથી છૂટે નહીં.
 જાણી બૂઝી બધા સ્વીકારી મૂર્ખતા ગંધી,
 એ જૂલમી પાસલાથી બચું એ બને નહીં.
 અહરનિદ્રા સ્પર્શનેહના તમામ આ ;
 શરાણી એ હજી ઉરેથી કાં શીટે નહીં.
 આ સ્પર્શ કરી ! દર્શિંગની એ કલ્પના ;
 એ અડબંધ વિષમ, હજી કાં છૂટે નહીં !
 આ અદમ્ય દાણુ ! જોહ જાદુખેલની સમો
 ઉઠ્યો અનાદિ, દુઃખદ કાં હજી રામે નહીં ?
 વિવેક વારવાર હા ! પ્રહારિણ બોધતો ;
 બીતર ભેદમન્યો કાં હજી છૂટે નહીં ?
 શ્રુતિ વેદની વિભોક્ષી-અહમ્બોલ ગંભીરા
 જાગે, તથાપિ ઉર કેમ શાંતિ એ નહીં ?
 અજ્ઞાના જાપ એહના હું જીવનભર જપું,
 અખંડ એક લગન એહ જામે કાં નહીં ?
 અષ્ટાંગ યોગ સિદ્ધ સમો સાધતો રહું,
 કદી સમાધિ ના છૂટે, એ કાં બને નહીં ?

૮

ઉઠો ઉઠો, આંખડી ઉઘાડો, મન ઘેલા !
 નીંદાધેનમાંથી જાગો-જાગોને સવેળા ;
 ઉઠો ઉઠો.

જુગ કાંઈ ગયા નીંદેન-માંદિ વીતી,
જનમ જનમ પશુવત પોલી ગ્રીતિ ;
ઉઠો ઉઠો.

પશુ કેરા દેવ કરી પશુ તું પૂજારો ;
એવું બહાવ કુરકુર જમડાનો મારો ;
ઉઠો ઉઠો.

મરત ફકીર ! સસની કર દદ પ્રતીતિ ;
જૂઠડા જમાનાથી યા અલગ, અતિથિ !
ઉઠો ઉઠો.

૫

બસ ! આજથી પિશાચ ! તમે હ્યો ને રખસત ;
અનંત કાળના અરિઓ ! હ્યો ને રખસત.

દિલલગી તમારી સંગ ન હોય કોઈ દિન ;
ત્રેમધર્મેના અરિઓ ! હ્યો ને રખસત.

પ્રધંચ અગનથી બરી ઓ કાળ જગતની !
આ સુમનદિલ માહરાથી હ્યો ને રખસત.

જવલંત ઝહર વર્ષનારી બ્યાળસદિઓ !
હું ચંદન કેરે કાળજેથી હ્યો ને રખસત.

દિરાતિયંત્રના સમા મધુર મંત્ર ઓ !
હું દીન મૃગલાથી તમે હ્યો ને રખસત.

ચમન-હમાઈ ચાર સદા સૂર્યચંદ્રથી,
*ઓ અદણુ-રાહુ એહના ! તમે હ્યો ને રખસત.

કુમળા હમારાં દિલ, અનિલલહર ના સહે ;
 ત્યાં વજ્રગોળા મારનાર ! જ્યોને' રૂપસંન. !
 હમારા કોટિક જન્મના ઓ કર્મરાશિઓ !
 આ ઉરની જળતી સગડી ! તમે જ્યો ને રૂપસત.

૬

પ્રવૃત્તિની પાઠશાળા આ, સુદૃઢ ! સતશાસ્ત્ર ના એમાં ;
 ખૂરાઈના બધા ગ્રંથો, નથી પ્રભુતા કરી એમાં.
 અરે ! 'વેદાંતનાં વાક્યો તને રજો, નથી તે ત્યાં ;
 ન ઉમદા. હંદગાનીના સુદૃઢ ! સદ્ભાવ કંઠ એમાં.
 નથી એ દેવની લીધિ, નથી ગાયત્રીના મંત્રો ;
 ન છાયા શુદ્ધ સત્યોની સુદૃઢ ! કાંઈ રહી એમાં.
 અરે ! આસુરી માયાવી બધાં છે સ્વાર્થનાં સૂત્રો ;,
 ભણે એ આસુરી લોકો, ન લોભાતો સુદૃઢ ! એમાં.
 કરે એ ધાન રનેહીની, જતી વિદ્વાન જોગીની,
 અસૌકિક ઓલિઆઓની ; ભય અશાન એ એમાં.
 અને દ્વિજની બધી દીક્ષા સરી જાતિ અમૂલીયે,
 થકે ત્યાંડાળના રંગો, અને સૌ પ્રેત શાં એમાં.
 હતા ક્ષત્રિય શૂરા સાચા, પરાયે હંદગી દેતા ;
 હવે નિજ અર્થને કાળે પરાયે રક્ત દે એમાં.
 મનુ ભગવાનના દૈવી તૂટ્યા સદ્ગર્ભના મહેલો ;
 પ્રમારત આર્થની આજે સુદૃઢ ! જાંવી વળા એમાં.
 અરે ! એ આર્થનો ઉદ્ધિ આમીનો ઉદ્ધટી ચાલ્યો ;
 મદા જવાળામુખી નિત્યે સુદૃઢ ! ભભૂકે હવે એમાં.

અદેરે ! આર્યનો લાતુ યો છે અસ્ત બહુ દિનથી ;
ઉપા એના ઉદયની ના હજી તો ભાસતી એમાં.

૭

પ્રવૃત્તિનો પરાજય રે કરવો મારે કેવી રીતે ?
હાલકેલોલક હુંડાં રે, છતગાં એને કેવી રીતે ?   ટેક.

શું થંભાવું ? થોભાવતા વધુ વધુ વેગે ધાર,
ઝહર તણા એ ચેપથી અચળતા વધી જાય ;
સ્થિરતા નથી સધાતી રે, નિવૃત્તિ સાધુ કેવી રીતે ?
પ્રવૃત્તિનો પરાજય રે.

સાતે સમુદ્ર એ ચેપથી હલમલી રહ્યા હરનિશ ;
અંગોઅંગ ઉછાળીને ધસે-દળે દશ દિશ ;
કરણુ એનું રડવું રે મુપ્ત્યું જાયે કેવી રીતે ?
પ્રવૃત્તિનો પરાજય રે.

પ્રચંડ પ્રતાપી સૂર્યમાં દીપ્તે પ્રવૃત્તિના ડંખ ;
ક્ષણભર ક્યંહી સ્થિરતા નહીં ઉજળે એને અંગ ;
જવલંત જવાળા વરસે રે જોઇ જાયે કેવી રીતે ?
પ્રવૃત્તિનો પરાજય રે.

એ ચેપે સંસાર મહુ પડ્યો બની મુડદાલ ;
એ મુડદાઓ ઉપરે જૂઠી રહ્યાં દુઃખજાડ ;
જડમૂળ એનાં ઊંડાં રે ઉખેડ્યાં જાય કેવી રીતે ?
પ્રવૃત્તિનો પરાજય રે.

જો ને ! અનિલ એ ચેપથી મૂએ ચૌદ અક્ષાંડ ;
વિશે પાંખો વીંજતાં પરવરે પૂર પ્રચંડ ;

એને એક ખીસે રે અમર બાંધે કેવી રીતે ?

પ્રવૃત્તિનો પરાજય રે.

સમુદ્ર અનિલ સંસાર ને સૂર્ય તારલાવય,

અંતરિક્ષગણુમાં નથી સ્થિરતાનો કંઈ અશ ;

તો નિરવધિ શાંતિ રે હુંમાં આવે કેવી રીતે ?

પ્રવૃત્તિનો પરાજય રે.

૮

જેણે પ્રવૃત્તિનો કર્યો ત્યાગ રે,

સજી લીધો નિવૃત્તિનો સ્વાંગ રે,

બહાલા ! જગ્યા સોહી જાણુવા એ જી. ૨૬.

પીયૂષ નયણાંથી ઝરે રે, વચ્ચનોએ કૃપણ દ્રવન ;

ધર્મે પદ્મેપદ પરવરે, હૈહું પ્રેમાનંદે અડત રે ;

બહાલા ! જગ્યા સોહી જાણુવા એ જી.

સોહંતા સમપ્રતિમાં રે, નહિ રાગ, કાઈ શું ન દેય ;

મૂળે મગતા એને નહીં, નહિ નહિ કુચ્છુદિ લવચેશ રે ;

બહાલા ! જગ્યા સોહી જાણુવા એ જી.

તનના મુખ સહુ શમી ગયાં રે, શનિયા મનના થે વેગ ;

શાંતિમાં એ જાગી ગયા, એને સુખદુઃખના નહિ નેમ રે ;

બહાલા ! જગ્યા સોહી જાણુવા એ જી.

નહિ ઇચ્છાની ઉત્પત્તિ રે, કામના નહિ એને કોય ;

વાસનાઉર્મિ ઉડે નહીં, સ્થિર ઉદધિના જેવા એ હોય રે ;

બહાલા ! જગ્યા સોહી જાણુવા એ જી.

અંતર જેવું જીએ કયે રે, કથાનાં જેવાં જેનાં કૃત્ય,
ત્રિભુ એવાને ઉદ્ધામથી નિશ્ચિન નમણું કરત રે ;
બહાલા ! જગ્યા સોહી જાણવા એ જી.

બહાલા ! પ્રવૃત્તિને લાગી
જેને નિવૃત્તિની રહ લાગી રે,
સોહી દર્શન કરતા એ દેવના એ જી. ૮૬.

ઉલટી દ્રષ્ટિએ દેખતા રે, ત્રિવેણીતટ પર તાર ;
એ તારે નૃત્ય ધારીને ઉધારે ચૌદ ભુવનનાં બાર રે ;
સોહી દર્શન કરતા એ દેવના એ જી.

ઉલટી શ્રુતિએ સુણતા રે અનહદ પ્રભુના અવાજ ;
એ નાદે બોમ વર્ષતા કાંઈ નિરખતા તારાસમાજ રે ;
સોહી દર્શન કરતા એ દેવના એ જી.

ઉલટાં મન ઉપાડતા રે, મૂકતા ત્રિવેણીની પાર ;
આથ સૃષ્ટામાં બળી જતા, જેમ લવણુકદધિ એકતાર રે ;
સોહી દર્શન કરતા એ દેવના એ જી.

અહંકારને ઉલટાવીને રે સમાવે મુરતાનાં માંસ ;
મુરતા સદશુરસાનમાં કાંઈ મેળવતાં મુદત યાવ રે ;
સોહી દર્શન કરતા એ દેવનાં એ જી.

રમરણુ દૃષ્ટિ સૃષ્ટિઓ રે મન શુદ્ધિ ને અહંકાર,
સકળાતીતમાં એ સદુ ત્રિભુ જમાવતા એકતાર રે ;
સોહી દર્શન કરતા એ દેવના એ જી.

૧૦

જેનાં ઉજ્જવળ શીલ અપાર રે,
અનુપમ રહેણી સદા એક તાર રે,
બહાલા ! આતમદર્શી એ જાણુવા એ જી. ૨૬.

તરુતર જેવાં લેખણે રે, કાપે એનાં અંગડાં ચે કાપ,
દહે ખણે એને ખાંતથી, આપે ફળફૂલ છાયા તો ય રે ;
■ બહાલા ! આતમદર્શી એ જાણુવા એ જી.

ચંદન જેવા રાખાવના રે, દહે કાઈ એની ચે કાપ,
અનુપ સુગંધ એ આપતા, એને તાવંતાં ચે સુખ ધાય રે ;
બહાલા ! આતમદર્શી એ જાણુવા એ જી.

સમેટી મેલ સહુ ભોમના રે નદીઓ સાગરને લ્હાય ;
ગરવા સાગર ગંભીર, કરી નિર્મળ સમાવે અંગ માંલ રે ;
બહાલા ! આતમદર્શી એ જાણુવા એ જી.

બગલાં મારે માણસાં રે, માનવી ધ્રુવે મળ તીર ;
સરોવર ફરી સાધુતા, મહુને સ્નેહથી પાતાં નીર રે ;
બહાલા ! આતમદર્શી એ જાણુવા એ જી.

નિજમાં વિકૃતિ ના જરી રે, દુઃખ દે કાંઈ પારાવાર,
ઉલટા એને ઉદારતા, ત્રિભુ જાપ એ પર ખસિદાર રે ;
બહાલા ! આતમદર્શી એ જાણુવા એ જી.

૧૧

જેને લાગી રાખ્દની ચોટ રે,
તૂટી પરિયો કુચ્છિનો કોટ રે,
બહાલા ! માધુ એ ગૂંન લેખવા એ જી. ૨૬.

નિજતુ બધુ ચે બાળી દઇ રે ધરતાં કેસરિયાં અંગ,
ધર્મનો ધ્વજ શૂર ધારતા, રણમાં ક્ષત્રિય રાખે એ રંગ રે;
બદાયા ! સાધુ એ શૂરા લેખવા એ છ.

ઉચ્ચ પદ આબરું તછ રે નીચે દ્રવે મેધરાજ,
ધરતી ગમેગન ધારી લે, ધાર્યે બનતો એનો લીલો સાજ રે;
બદાયા ! માધુ એ શૂરા લેખવા એ છ.

પારધી-ગુરુએ ભવવી કે સુણાયા બ્રમનાં વાણંત ;
શિષ્યદ્વિધુને માગ્યા, મરતા મરતાં ચે પોષ્યાં તનનાં તંત્ર રે;
બદાયા ! સાધુ એ શૂરા લેખવા એ છ.

વાસતી વાયુના ક્ષણે રે ગજરજ લહેરે વહી જાય ;
ધન્ય ! મુગમ પ્રમાગીને ધીમે ધીમે કુળાં કરમાય રે;
બદાયા ! માધુ એ શૂરા લેખવા એ છ.

પરને કાન્તિયે અર્પના રે તનમન સમૃદ્ધિ તમામ
અવળના તાર તૂટે નહીં, ત્રિલુ કરતા એ બડને પ્રણામ રે;
બદાયા ! માધુ એ શૂરા લેખવા એ છ.

૧૨

બ્રહ્મ આગે અનાદિ ભાય કે,
માયા અનિર્વચનીય ભાય કે,
બદાયા ! મળને જોના નદિ જડે એ છ.   તેક.

જન્મ્યાનુ નામ જાનિયુ કે, અજન્મ્યાનું નામ ન હોય ;
નામનો વય થાય નાગમા, અજન્મ્યાનો નામ ન હોય રે;
બદાયા ! મળને જોનાં નદિ જડે એ છ.

વિષ્ણુ શિવ વિરંચીઓ રે ત્રિગુણી માયાનાં એ નામ ;
ચૌદ બ્રુવન એનાં છોકરાં, વંધ્યાપુત્રના એ સહુ મુકામ રે ;

઼
઼઼઼઼઼ા ! મૂળને જોતાં નહિ જડે એ છ.

માયાના રૂપે નવ રાચિયે રે, એનાં જૂઠ્ઠાં અંગ ;
જળો રંગ પતંગનો, એ તો જે ધડીનો મોહદંદ રે ;

઼઼઼઼઼ા ! મૂળને જોતાં નહિ જડે એ છ.

અસલ અર્થુ યાશે નહિ રે, કલ્પ જામે કાઠી વહી જાય ;
મૂગુવારી લહરો લહે, એનું દીપું થે વારી નવ થાય રે ;

઼઼઼઼઼ા ! મૂળને જોતાં નહિ જડે એ છ.

ફૂલ્યાં કેસુનાં ફૂલડાં રે, ખાખર સોજીતો સુહાય ;
મુવાસનો મોગી જમરસો ત્રિજુ દ્રષ્ટિ કરે નહિ સાં ય રે ;

઼઼઼઼઼ા ! મૂળને જોતાં નહિ જડે એ છ.

૧૩

જે મનવાણે ન અહાય,

ગુરુ છ ! અલખ લખ્યા કેમ જાય છ ? ટેક,

નહિ મૃત્વી ગુર ! પાવ ધરે સાં,

નહિ ગમ સાં શો જવાળ છ ?

ખૂબ અંતરમાં જોળી જોયું,

મને ગમ ન પડતી જગાય ;

ગુરુ છ ! અલખ લખ્યા કેમ જાય છ ?

અગત ગમત સાં કશું નહિ,

ગુર ! નહિ હુમણઅગકાર છ ;

સૌંદર્ય કે સાગર સ્થાવર વંગમ

નહિ વનનો વિરતાર ;

ગુરુ ! અલખ લખ્યા કેમ જાય છ ?

સૂરજ નહિ, નહિ ચંદ્ર સુકોમળ,

સંધ્યા હવા ન સુહાસ છ ;

નહીં પવન, ગુરુ ! પાણી નહીં,

એ હિમવતી ન ઓગળાય ;

ગુરુ ! અલખ લખ્યા કેમ જાય છ ?

વેદે શાસ્ત્રે પુગણે માંહી

છે પદ્મ અપરંપાર છ ;

વાગીશ્વરીની યે નજર ન ખૂંચે,

એમ પ્રગટ કરતાં પોકાર ;

ગુરુ ! અલખ લખ્યા કેમ જાય છ ?

જાગૃત, સ્વપ્ન, સુપૃતિ નહીં,

નહિ તુર્કામાં નિરખાય છ ;

રિપાય વિપત્તી બને નહીં ત્યાં

પ્રત્યે કેમ પરખાય ?

ગુરુ ! અલખ લખ્યા કેમ જાય છ ?

અક્ષય દુઃખ દુઃખ ન જાણું,

અક્ષય સમયે સરજનહાર છ ;

ભાગાભાવ ત્રિભુ કશું ન ભાસે,

વિરમું કરતાં વિચાર ;

ગુરુ ! અલખ લખ્યા કેમ જાય છ ;

૧૪

યંમે શુરના ગ્રેમનો પડયો-પડ્યો નહો ;
આનંદમસ્તીમાં હજી પડ્યો-પડ્યો નહો.

હજી હું ચર્મપૂતળાં મેંડી રમ્યાં કરે,
એ મૂળ બંધ મોહનો છૂટી શક્યો નહો
આ લેળું ચસકું માહકું, ઉનાટમાં ભમે ;
આદૈતરાંતિ એહમાં ભરી શક્યો નહો.

ઉડે ઉડતી કલ્પના કહ વીજવેગમાં,
અહાઅગત એહમાં ફૂટી શક્યો નહો.

સંસાર કેરી જાગ શી ધમ્મણી ઉર્મિ આ,
અહરસે શાંત એ કરી શક્યો નહો.

ભવાટવિમાં ભટ્ટી અગ ઝાંઝરાં યયાં,
મનમદૂલી ઝાંઝરી કરી શક્યો નહો.

તરૂં છું હિલ્લર છીછરાંમાં ખગ પ્રાણી હું ;
મગ્ધ મહાહિમિનું ચઢ શક્યો નહો.

ઉડું છું અદ્ધર આબ માંહિ વેગનો ભયો ;
કુરનસ દેવભાવને કરી શક્યો નહો.

આદસ્ય મને તારું તેમ તું તણાઉં છું ;
હૂપણું આદસ્યગા દોખી શક્યો નહો.

માયાની નટડી નાચે તેમ નાચતો રલો ;
અર્થઃ અહયોગ ત્રિજી સાધી શક્યો નહો.

૧૫

બહાલિડા ! અણુધારી રે જીવનશુદ્ધિ આવી મળે ;
મોટા તપધારી રે ગતિ એની કાંઈ ના કળે.   ટેક.

બ્રાહ્મણ રૂધિરમાંસના ગંગા કરી ચોપામ
દશ સુખ આદિતિ દષ્ટ રે વર્તાવનો'તો ત્રાસ ;
રામે હણતાં એને રે બ્રહ્મે એનું નર બળે ;
બહાલિડા ! અણુધારી રે.

હિંસક બીલના હાથથી તીવ્ર છટતાં તીર
બીલીપત્ર ખડિયાં ખરી રે ચંદ્રભાંસીને સિર ;
દિવ્ય વિભાને બેશી રે હીજો દિમક સ્વર્ગે પળે ;
બહાલિડા ! અણુધારી રે.

હુટે રોજી રાખતો, બરતો શોણિતગ્રાસ,
એ સનકની સાનથી રે છટ્યો કૂર બવપાસ ;
આઘ કવિ કહેવાઈ રે વાલ્મિકિને ઋષિસ્થાન મળે ;
બહાલિડા ! અણુધારી રે.

અન્નમેળ બ્રહ્મપુત્રને ચાંડાળણી શું ધરવાસ ;
વૃદ્ધપણમાં એ વામી એ રે મૂકતો ન મોહપાસ ;
નારાયણ નામ લેતાં રે અંતકાળે સુકિત મળે ;
બહાલિડા ! અણુધારી રે.

કૃપાની પણ ભગવંતની, અનંત અગ્રોર પાપ ;
નિમિષ માત્રમાં બાળીને રે હડાવી દેતી ખાખ ;
તલસો એ પણ માટે રે, ત્રિભુ કારે ભાગ્ય કળે ;
બહાલિડા ! અણુધારી રે.

૧૬

બ્રહ્મના સાગર ડોલે, ડોલો એની લહેરે;
જગતરૂપે નિરંજન અમધૂત ખેલે;
બ્રહ્મના સાગર ડોલે, ડોલો એની લહેરે.

નવા જેવા ખેલ, નિરંજન જૂનો ખેલાડી;
આપે સંજતો મૃગવારિની વાડી;
બ્રહ્મના સાગર ડોલે, ડોલો એની લહેરે.

પોતે ફળ ફૂલ વેલી બમરે ભમતો;
આપે રસરૂપ એક રસમાં રમતો;
બ્રહ્મના સાગર ડોલે, ડોલો એની લહેરે.

મૂળે એક વસ્તુ, અનેક એ તો કાચું;
સમરસ સઘન નિરંજન એ સાચું;
બ્રહ્મના સાગર ડોલે, ડોલો એની લહેરે.

૧૭

માલિકજામતો નિશો ચડયો-ચડયો નહીં;
એકનાર એક હુનમાં થયો-થયો નહીં.

મોઝૂદ દૃષ્ટિવેગ હજી માહરા બધા;
શૂન્યમંડળે સમાવી એ ચડયો નહીં.

મિત્રનવ બાવ બાળે તારલાનાં ઝૂમખાં,
અર્ધત એકબેસાન સાં જગતી શક્યો નહીં.

આ અનિદ્ર શીતલ ચંદ્ર મધુર ધોર મર્જતા,
એ બ્રહ્મખામે એકના કરી શક્યો નહીં.

આ સહિ માટી સહ શુભન ત્રિવિધ નાયતાં ,
વ્યક્તિત્વ એક માંહીનુ ભવી શક્યો નહો.

આ વિદ્યમ ભિન્ન ભિન્ન ગાન મીઠાં દ્રવે ;
અવળગાનમાં ઉતારી એ શક્યો નહો.

અક્ષાંડ ત્રિવિધ તારનુ વાજન છેડતું ,
અદૈતતારમાં મીલારી એ શક્યો નહો.

આ મરિત સરવર ઉદ્ધિ મેડ મીઠાં મરા ,
અનેક એકજલ જનાવી હું શક્યો નહો

કમ્પક આડક્રોઠ ઉભા આજના સમા ,
દેશ દેશજર અક્ષનો લઈ શક્યો નહો.

શુરએ હાય શિર ધર્યો, શુ ના ધર્યો થયો ?
મમાધિયોગ ત્રિભુને થયો-થયો નહો.

૧૮

મારે અંતર અમઝણ થાય,
શુરજી! કાઈ હુથી ન સમજાય છ. ટેક.

વક્ષમીજમાં આઘ બીજ, કે
હરો ચિટપનો ચિન્તા છ ?
કે વક્ષમીજ એ ય હરો અનાદિ ?
એનો જુદિ ન પામે પાગ;
શુરજી! કાઈ હુથી ન સમજાય છ.

વજીરથળ સહિ દેગ ઉપલ્યા ?
ગેણ એનો કરતા છ ?

સંગરંગ સૂજનારને કે નહીં ?

દોષિત બ્રહ્મ શું થાય ?

ગુરુ ! કાંઈ હુંથી ન સમજાય છ.

જ્યાં રે જોઈ ત્યાં ભિન્નત્વ બાસે,

એકરસ કત્યું કેમ જાય છ ?

નંબે ગ્રહ તારા જૂદા જૂદા આ,

હું-તું-મેદ ઉભરાય :

ગુરુ ! કાંઈ હુંથી ન સમજાય છ.

ગુણના ગંજ ભર્યા, ત્યાં ક્યાંથી

નિગુણું બ્રહ્મ સુદાય છ ?

ગ્રંથસૂરજ ગુણ, સુરને લેપ એ,

બ્રહ્મા વિષ્ણુ લેપાય :

ગુરુ ! કાંઈ હુંથી ન સમજાય છ.

જનમોજનમની દલના દૂડી

તે કેમ રોકી રખાય છ ?

મનવિદુતના વેગ કહો ક્યાં

રથગ વિણ સમજ્યા સમાય ?

ગુરુ ! કાંઈ હુંથી ન સમજાય છ.

આ સંસારના ભાવઅભાવે

ગુપ્તદુઃખ દિલમાં થાય છ :

સ્વભાવસિદ્ધ એ પ્રસક્ત બાસે,

છોડયે ત્રિભુ કેમ છોડાય ?

ગુરુ ! કાંઈ હુંથી ન સમજાય છ.

૧૯

લક્ષ અલક્ષે દેરવાય,

બહાલિયા ! ભરપૂર બ્રહ્મ દર્શાય છે. ૮૬.

ખીજમાંથી ઋક્ષ વાધ્યુ,

વિઠપે ખીજ અપાર છે;

ખીજમાંથી સૃષ્ટિ સધગી,

આધ ખીજ ઝોંકાર;

બહાલિયા ! ભરપૂર બ્રહ્મ દર્શાય છે.

સ્થળસ્થળમાંથી અનિલ લહરે,

અવની ઉરમાં વાય છે,

બ્રહ્મને સંગરગ લાગે નહીં

ઘટઘટ રમતો સદા ય;

બહાલિયા ! ભરપૂર બ્રહ્મ દર્શાય છે.

અનંત ઉર્મિ ઉદધિમાં ઉછળી

ઉદધિ માંહી સગાય છે;

બ્રહ્મઉદધિમાં અનંત બ્રહ્માંડો

એમ ઉછળી વિલાય :

બહાલિયા ! ભરપૂર બ્રહ્મ દર્શાય છે.

સહુમાં વસે, ને મહુથી ન્યારે,

જેમ સૂર્યન્યોતએગાર છે;

બાહર બીતર બ્રહ્મ બધે એમ,

બ્રહ્માંડપાર અપાર;

બહાલિયા ! ભરપૂર બ્રહ્મ દર્શાય છે.

કાષ્ટ મથતાં અગ્નિ વાગે ,
 એતે દીપતી દીપ છ ;
 શુરૂ એતાવે ચિનગારી તો ત્રિબુ
 પ્રગટે એક અદ્વૈત ;
 બહાલિડા ! ભરપૂર અલ્પ દર્શાય છ.

૨૦

લક્ષ અલક્ષે લય થાય,
 દેશીડા ! દિલમાં બ્રહ્મ દર્શાય છ. ૨૬.

ઉર્ધ્વ સલિલે, સલિલ અનિલે,
 અનિલ તેજે રામી જાય છ,
 તેજ ગગનમાં, ગગન અહમાં ,
 એમ લયે બ્રહ્મ મમજાય ;
 દેશીડા ! દિલમાં બ્રહ્મ દર્શાય છ.

પ્રાણ મનમાં , મન બુદ્ધિમાં
 હીક કરીને હૃદય છ ,
 બુદ્ધિ અહમ્માં, અહમ્ માયામાં ,
 માયા બ્રહ્મે બગી જાય ;
 દેશીડા ! દિલમાં બ્રહ્મ દર્શાય છ.

એક અખંડ હો એ અપિનાયી ,
 અંતરગત ઓગળાય છ ;
 સ્ફુરણા સર્વે સાંત થતામાં
 આનંદધન ઉભરાય ;
 દેશીડા ! દિલમાં બ્રહ્મ દર્શાય છ.

નિયમવિધીનું જ્ઞાન ન રહે જ્યારે
સ્થિર સમાધિ સધાય છે :
દિવ્ય શાંતિમાં સતતા અનુભવ
સતમાં સુરતા પ્રમાય ;
દેશીડા ! દિલમાં બ્રહ્મ દર્શાય છે.

અસ્પૃશ્ય હવે જ્યારે આદમૂષ્ણ છાંડે
ત્યારે બ્રહ્મ સનાતન થાય છે :
એ જ સનાતન વસ્તુ ત્રિબુ એમ
મરજીવાએ મણાય ;
દેશીડા ! દિલમાં બ્રહ્મ દર્શાય છે.

૨૧

એને સોહમ્ સમજાય ,
સાધો ! એને સોહમ્ સમજાય છે. દેક.

અંતર ઉજ્જવળ કાચ : સરીખું
નિર્મળ જ્યારે થાય છે ,
સંસારપરની સ્વયંજ્યોત ત્યારે
આપે પ્રગટ એ થાય ;
સાધો ! એને સોહમ્ સમજાય છે.

પ્રુદ્ધી આંખે ભમે ખલકમાં,
તો ય જગૃત ન જરાય છે ;
અંતર ઊઘેલાના જેવું
પ્રપંચપૂરે નવ ધાય ;
સાધો ! એને સોહમ્ સમજાય છે.

ખુલ્લે કાને વિચરે જગતમાં,
 તો ય બધિર વરતાય હ;
 અનહદ નાદે રહે શ્રુતિ નિત્યે,
 અન્ય શબ્દે ન ચળાય;
 સાધો! એને સોહમ્ સમજાય હ.

નહિ જાગૃત, નહિ સ્વપ્ન મુગ્ધુમિ,
 તુષાંપદ નવ જાણુ હ;
 શકળ રિયતિથી એક નિરાળી,
 એકતાર નિર્વાણુ;
 સાધો! એને સોહમ્ સમજાય હ.

દુઃખમુખ ને બાવજાબાવ એના
 બ્રહ્મઅગ્નિમાં જૂંજાય હ;
 રિયર દીપક સમ ને મહાવર્તીએ
 ત્રિશુ બ્રહ્મ મણાય;
 સાધો! એને સોહમ્ સમજાય હ.

૨૨

સપ્તન છૂજ સમાન બીતરબદ્ધારમાં બધે;
 અવાચ્ય આનંદમાં હજી શકું નહીં.
 બરપૂર આ બ્રહ્માંડ મમરસ શાંતિમાં ચતું;
 જાણુ, તથાપિ શાંતિમાં ચૂપ શકું નહીં.
 અથાગ ગભીર બોમ સ્થિરતામાં ફરી રહેલું;
 ફરી જવાનું શ્રવ, તો ય ફરી શકું નહીં.

સમી ગયા થું સાતિમાં તમામ તારલા !
 બાણુ એહની કળા, કરી શકું નહીં.
 મૌન શીતળ ચક્રિકા બહાર લૂટતી ;
 બહાર સમજું એ, તથાપિ લઈ શકું નહીં.
 મૂંગા મના આ રોલ શાનિર્મલુમા ફૂળ્યા ;
 ઝૂકારી એક વાર હું ફૂળી શકું નહીં.
 એક પંખીનો ય શબ્દ લેશ ના મુલ્યું ,
 અતરમુખ એ થયા, હું થઈ શકું નહીં.
 વૃક્ષ સ્થિર આ બન્યા, ન પહોં હાલતાં ;
 તદ્વચ તેડુ તાન લગાવી શકું નહીં
 દીમે ન નામ માન વેગ આ અનિલમાં,
 નિર્વેગ શાનિ એવીમા બળી શકું નહીં.
 દૃષ્ટિ સૃષ્ટિ ભ્રૂહ એકતાર સહુ બને,
 સ્થિર સમાપ્તિ ત્રિભુ એ માધી શકું નહીં.

૨૨

બાનાની પત એવી રે ઝડપું એ પીયૂષ કરે ;
 અધાન અજવાળી રે દિલ્લમાં દીપક કરે.   ટેક
 અહાપ્રવચ એહનગલ અગલ અર્ધુદિશ વાળ ,
 એહ અગન પ્રાગી જતાં મહેશ નિજ ઉર માંચ ;
 પચાવી એને પ્રીને રે વહાનપનો ભાન ભરે ;
 બાનાની પત એવી રે.

નહીં અમરતનુ કે નહીં માનવ તનુ મર્યાદ ,
 જેવે વગહનુ ધાગીને રે હર્ષો અચરનો ઉન્માદ ;

નિજ દાઢે ધરા રાખી રે, ઉઠારી એક સ્તુતિ કર્યે ;
જાનાની પત એવી રે.

કુલીનપણાનું કંઈ નહીં, ધર્મી પ્રયંઃ પ્રતાપ,
સોદર્યભયા નીક ૧ રે નૃગિહ મારે તરાપ ,
પ્રદક્ષાદને ઉઠારી રે નખે આસુગ્રાણુ હરે ;
જાનાની પત એવી રે.

વિશ્વભરને વય નહીં, નહિ કાળનો સ્વામ,
કૃષ્ણ કાલિંદી ત્રાટકી રે નાથ્યો કાળી નાગ ;
ફણે ફણે પગ ઠોકી રે નાગને ઝુખડે રૂઢર ઝરે ;
જાનાની પત એવી રે.

મહા વિપત્તિમાં ગણે મહામપતનું મૂળ ;
નિજ કુળ યાદવ કોટીને રે કરે કૃષ્ણ નિર્મૂળ ;
પ્રલયવારી પાથરી રે મહીયા પાજા બ્રહ્માડ કરે ;
જાનાની પત એવી રે.

૨૪

જેમાં સહુ મમાર અનદ્યોત મચાવતા,
ત્યાં રહુ જારમેજાર મળ્યુ ભાગ્યમ માહરં.
પ્રભુનું જાનું એવું રે પ્રવૃત્તિ એને નવ નડે ;
ધાર્યુ જેણે અગે રે એના સર્વ જન્મ ટળે.   ટેક.

અહો ! એ જાનું શું કયું ? વિરાગ બ્યોમ સમાન,
ચક્રચક્રતા નવવળ ગૃહો રે એ મહી લે આતમ ;
અતર એને તો ચે રે અહમ્નાવ ન કદી ચે ચઢે ;
પ્રભુનું જાનું એવું રે.

અહો ! એ જાનાની પતે સૃષ્ટાની સદુ મિદિ
 નિજ નિજ કાર્યે વર્તતી રે કરતી અમૃતદિદિ ;
 જળસ્થળે જીવે સૌમાં રે ઉજળતા ચા રમ્ય રમે !
 પ્રભુનું જાનું એવું રે.

અહો ! એ જાનાની પતે અનિલજીવનના આધ
 પોષે સદુ બ્રહ્માંડના રે ભાતભાતના ભોગ ;
 નયન હૃદયતાં લહરે રે ગીહ્યાં એનાં મોઝાં વડે ;
 પ્રભુનું જાનું એવું રે.

અહો ! એ જાનું શું કયું ? ઉદધિ જતી ગંભીર
 અનહદ શાંતિએ ઉછળે રે અનહદ શીતળ નીર ;
 નાવો ઉપર આતે રે, ઉરમાં જીવજંત વાસો વસે ;
 પ્રભુનું જાનું એવું રે.

અહો ! એ જાનાની પતે પહાડ ઝાડ ચોમાન
 વિધવિધ ઉગે વનસ્પતિ રે સુમન વેલી ભૃગમાન ;
 જાણ્યેતનનાં સહુનાં રે અંતર માંહિ તૃપ્તિ રમે ;
 • પ્રભુનું જાનું એવું રે.

૨૫

અમૃતના તારમાં તારો મિલાવી તાહરા તું રે ;
 સુરો ઉંપા નીચા મધ્યગ-જગે એવા બળવા રે.
 પ્રભુ ખંચેથી ખંચાતું, દીધા મૂંચે દીધા ચાતું ;
 ચહે એવું જતી રહેવું ; જગે એવા બળવા રે.

કદી સાંજે મવારે, કે કદી મધ્યાહ્ન મધરાતે,
 કદી ચે વાર તહેવારે, જગે એવાં બળવા રે.

પણે પરમાત્મની બધી યે વહે અમૃતના અંશે ;
સહુ યે માંગલિક માની બજે એવા બગવા દે.

કદી ઉચા ચઢી પહાડે નીચે નવખંડને ન્યાળી
ગમીનાં નેત્ર જીનાંમાં બજે એવા બગવા દે.

કદી ભગ્ય બોમને ખોળે તારુણિયા ઝૂમખાં ઝૂલે,
અહો ! એ ઝૂમખે ઝૂલતાં બજે એવા બગવા દે.

અને કંઈ વાયુની લહરે, પરમ પરિમાળ જ્યાં રહે,
વહતાં લહર એવીમાં બજે એવા બગવા દે.

કદી રમ્ય ભાગના ક્યારે કૃપા કૂણડાં રતિ આવે,
ઝીલે ભૂંગ શુભતાં, હાં યે બજે એવા બગવા દે.

કદી મદમસ્ત ઉદધિમાં તુષાનો ધોંઝતાં મેળે
ચીરાતી કિસ્તિમાં બેસી બજે એવા બગવા દે.

કદી મહેફિલ મોટીમાં, કદી આઝારગિરદીમાં,
કદી એકાંત મુખદુઃખમાં બજે એવા બગવા દે.

૨૬

ખરતાં જૂનાં પાન નવીન તરવર ધારતાં ;
એવાં દેહનાં દાન જન્મ જન્મ જીવને મળે.

વળી ઉદધિમાં જમ અનેક ઉછળે ઉર્મિઓ,
અનેક ઘણાંડ એમ વણ્ણરીમ ઉછળે આજમાં.

નાનાગોટા લોઠ અમૂલ્ય ઉછળે ને રામે ;
અનંત જીવની ઝોક ઉગે ને એમ આયમે.

પૃથિવિ વ્યોમ ને અવર્ગ અતિ ક્ષિ આદિ આ બધું
 દેવ-શુનૈનો વગ, પદમા પ્રત્યે સમી જતા
 એ આગમ કોણુ માં મર્ત્યેષ્ટન હું માનવી ?
 ગત જેના માન, અગત્ય અળખામણ
 હાડ મ મ રૂધિર મેં શુક ચર્મ મદ્ય ,
 એવું બધું સરી ન્યા પણુ છૂટી ગયું
 બહાના ! ન ગીએ બહાન ચમાપણાના સગનો ,
 જૂની એ મોડાળા આજે જન્મ બાળી મૂકે
 પ્રથમ સ્ટિ મગગાર દટિમા મુક દાદ તું ,
 જૂનો મ જગાર મન ડી કનતા મૂળને

૨૭

માનવ જાત મહેમાન, નદેમાન વિશ્વની મેદની
 અનત એના આમાન મધુ મલ લોકે ઠરા
 આવેલ અતિ થ એને આજે રે,
 મહાજન ! મીકરે મળજો રે ,
 પ્રેમાશ્રુએ એના ચરણ પખા ૧ રે
 થોડા થોડા થઇ જાજો રે ,
 આવેલ અનિષિ એને આજે રે
 જાત પૂજતા તમને જાહેર ચાગે રે,
 એ છે આજન્મા લોગી જૂના રે
 ચંદ્ર સૂરજ સહિ અતિ નરોતા રે,
 મેતામ પ્રત્યામી ન દીપાગે ,
 આવેન અતિ એને આજે રે

શૂન્ય સેજડીએ કંઈ જુગ સૂતા રે ;
 આપે અણધાર્યા ઉડી લાંથી રે
 અવધૂત વેશે એણે અટણ માંડ્યાં રે,
 જાતું છે લાં આળ્યા જ્યાંથી રે ;
 આવેલ અતિથિ એને આદર દેજો રે.

થોડીક પળને માટે થયેલ પરણા રે,
 રખે ઉણું એમાં કાંઈ રાખે રે ;
 વીતી વેળા તે પાછી હાથ ન આવે રે,
 રખે હારતાં જન્મ બાધે રે;
 આવેલ અતિથિ એને આદર દેજો રે,

પંખીના મેળા જેવો મેળા છે એનો રે,
 ઉડી પ્રભાતે મેરામ જાશે રે ;
 કાટી ઉપાયે પાછા મળશે ન કો દી રે,
 બહાલમ રોક્યા ના રખાશે રે;
 આવેલ અતિથિ એને આદર દેજો રે.

રેણુ અંધારી માટે રોકાઈ રહ્યા છે રે,
 મજલ કરી છે એણે મોટી રે ;
 કૃપા કરીને ત્રિબુ તમ ઘેર આવ્યા રે,
 મુકામ નાંખેલ કોટાનકોટી રે ;
 આવેલ અતિથિ એને આદર દેજો રે.

૨૮

તું-કેસરીને અંધન કશું ? મમતાગ્નિ તોડી રે,
 તારી સ્વતંત્રતા કારણે ગિરિગુફા વેરી લે ;
 તું-કેસરીને અંધન કશું ?

કેસરીકુળની મયાદ એ, આભે ગળેન થાતાં '
 શિર પછાડીને મરે, વ્યોમે વીજ ચમકતાં ;
 તું-કેસરીને બંધન કશું ?

ધાન સામા ઘૂરકે બસે, મંચુક શિર દે ટકોરા,
 બાલુ ખીજવે ખીખી કરી, નાર બતાવે નિજ નોશ ;
 તું-કેસરીને બંધન કશું ?

કેસરીકુળની મયાદ એ, ઉડી એક ક્ષણે
 કુંભરથળ ચીરે હસ્તિનાં, પંજે રક્તમાં રંગે ;
 તું-કેસરીને બંધન કશું ?

જે ને નીચ ચાંડાળ આ માંસ મુદદાસ નાંખે,
 બિલ્લી મુશકની સમ ગણી એક લાડીએ હાંકે ;
 તું-કેસરીને બંધન કશું ?

કેમ ફસે વહાલા ! ફદમાં ? તારી તુલના નથી લાં ;
 પાંજર પંજે તોડી ત્રિભુ દોષ જ વન કરે રાજ ;
 તું-કેસરીને બંધન કશું ?

૨૧

કેસરિયાં કપડાં કરી ધર્મને યુદ્ધે ઉભો :યા ;
 ખુલ્લી સમશેર શાબ્દની લછને રણમાં ધસી જ ;
 કેસરિયાં કપડાં કરી.

દેવને દુલ્હન યુદ્ધ આ, વહાલા ! સમય ન ચૂકે,
 તેમ ચલાવ્યા ત્રિભુ અરિ તારો કેડો ન મૂકે ;
 કેસરિયાં કપડાં કરી.

પાંચે પાદરમાં દૈત્યો પડ્યા, અનગળ સૈન્ય અધોરી ;
 નગરના ડોટ ને કાંગરે ફૂડા કરતા બળભેરી ;
 કેમરિયાં કપડાં કરી.

રાજભુવન સુધી આવિયા કરમાં લઇ દૂર ફાંસા,
 ચેત ! આ આવી અંતની ઘડી, વસમી મુણુ અદિવાયા ;
 કેમરિયાં કપડાં કરી.

જો ! શયતાન સેનાપતિ હવે તારી ગમ આવે.
 તેમ પકડ, નહિ તો તે તને બચોબચ કેદી બનાવે ;
 કેમરિયાં કપડાં કરી.

નાંખશે તને મોહફૂટીમાં, તિગિરના કુડે રાળાવે ;
 ઉઠ ઉઠ, નહિ તો આની રત્નું, ત્રિભુ કેટલું ચેતારે ?
 કેમરિયાં કપડાં કરી.

૩૦

હમારા દેશમાં જાતાં હમોને કોઇ ના રોકે ;
 હતા મહેમાન બે દિનના, હમોને કોઇ ના રોકે.

હતું પ્રારબ્ધમાં જોતું, બની આબુ બધું તેતું ;
 હમારૂં ભોગબું બાવી, હમોને કોઇ ના રોકે.

હવા કંઇ વસ્ત્રની વાનાં ચઢી તમ આંગણે આપ્યા ;
 તમે યે ચોગ્ય સત્કાર્યા, હવે ઓ બાપુ ! ના રોકા.

તમાગં સૌ ઋણો માંહી હમારા સૌ ઋણો બાળ્યાં ;
 તમારા આંગણાં માહી ઉડાવી જાણ, ના રોકે.

હમારે જે શિરે બેઠો, તમાગં તે જીવન નિરંખ્યાં ;
 બધા એ બોજ ઉતારી ઉઘાવો, આવ. ના રોકે.

મેલુપરાયણ હવે દિલસને કરવું રે,
 કલના ઉઠંતી છોડી દેવી રે ;
 આવવા ન દેવી પાછી સ્વપ્ને થ એને રે,
 ॐ એ નાગણ કાળી જેવી રે ;
 આસ-ઉશાસે સાધુ ! સોહમ સાધો રે.

નિશ્ચળ વૃત્તિએ તને નિજનંદ મળશે રે,
 ચંચળ મનને સ્થિર સ્થાપે રે ;
 એહ અસખ્યને જ્યાંડે લક્ષ્યાં લેશે રે,
 પુર્ત સમશે ત્રિવિધ તાપે રે ;
 આસ-ઉશાસે માધુ ! સોહમ સાધો રે.

ગાઠ સુપુષ્પિ જેવો સસાર બાધો રે,
 સ્વપ્નાં તને થ-થ સમગ્રશે રે ;
 સારે તુંમાંથી જ્યોતિ ઝગદળ જાગી રે
 સત્યરાયર ભરપૂર બાસે રે ;
 આસ-ઉશાસે સાધુ ! સોહમ સાધો રે.

અસખ્ય મલ્યાની બાપુ ! એવી એંધાણી રે,
 હુંપણાવું જાન મૂળે ન આવે રે ;
 સમરસ શાંતિ એને અંતર બાહર રે,
 એકરસ સુરતા જાગી જાવે રે ;
 આસ-ઉશાસે સાધુ ! સોહમ સાધો રે.

સડજાલીતમાં જેણે તાર મિલાવ્યા રે,
 તે સદજ સમાધિએ સતા રે ;

આવાગમનનો ત્રિભુ ફેરો મટાડી રે

સાધુડાં જુગેજુગ છૂટાં રે ;

શ્વાસ-ક્રિયાએ સાધુ ! સોહમ સાધો રે.

૩૩

ભીતર સમૃદ્ધિ અનહદ ભરી, જોવી દોષ તો તું જોષ લે ;

ભવની ભાવઠ ભાગશે, અગમ અખૂટ એ લેષ લે ;

ભીતર સમૃદ્ધિ અનહદ ભરી.

નહોં ચિરાગ સૂર્યચંદ્રના, નહિ વર તારાખખના ;

બહારતું એમાં કંઈ નહોં, એ તો વર છે અંતરનાં ;

ભીતર સમૃદ્ધિ અનહદ ભરી.

નોખત શીંગી તંમર નહિ, નહોં ઉદયિઅવાળે ;

સાજ વિનાના સુર તું સુણી લે, અંતરમાં વાળે ;

ભીતર સમૃદ્ધિ અનહદ ભરી.

હીરા માણિક નહિ મોતીડાં, નહોં ખનિજ કશું યે ;

પૃથ્વીમાં નંધી એવું અંતરે જોષ લે ઝબકે ઘણું યે ;

ભીતર સંમૃદ્ધિ અનહદ ભરી.

નહિ પીણું શામળું ચેત કે નહિ રંગ વ્યોમ શુક્તાખી,

બહારનો રંગ એકે નહોં, જોષ લે અંતરની જ્યોત્તિ ;

ભીતર સમૃદ્ધિ અનહદ ભરી.

જે જોષએ તે તુજ આત્મમાં, જૂઠે જાદર ના ભમતું ;

ત્રિભુવન ગેબી ધુનમાં નિશદિન મસ્ત પડી રહેતું ;

ભીતર સમૃદ્ધિ અનહદ ભરી.

૩૪

૧.

મલ મગગ શમ્ભવી ગાન રે,
 વીરા ! ધનુ ઉચ્ચમા દાન રે.
 બહાવા ! મનથી મગતા મૂડિયે રે ૭ રેક.
 બ્રહ્મા દિત કાળ છે રે,
 કાળમા ઇંદ્રદિક થાય
 મૃગચારીના ઝોરમાં
 એમ ચાલુ જુવન ઉશા ૧ રે
 બહાવા ! મનથી મગતા મૂડિયે એ ૭.
 કલ્પિત મૂર્તિ બ્રહ્મા રે,
 દિતિ બ્રહ્મા એનો બાપ
 અમખ્ય અન એના થઈ ગયા,
 ભરે વેદધુનાણુ એ સાખ ૧,
 બહાવા ! મનથી મગતા મૂડિયે એ ૭.
 કલ્પિત સૂર્ય ને ચંદ્ર હે રે,
 કલ્પિત તાનઝોના વૃદ્ધ,
 મહાપ્રવચના મેદાતમા
 એનું નિદગીતુ સુષુપ્ત નિક ૧ રે.
 બહાવા ! મનથી મગતા મૂડિયે એ ૭.
 વાણી યે કલ્પિત બ્રહ્મા રે,
 વણન ડગે શુ વે ૧
 પરાના યે પન પોકોએ નદી
 ક્યાથી નહ શકે જુદિ એ ૧ રે ;
 બહાવા ! મનથી મગતા મૂડિયે એ ૭.

અકલ્પિત એક બ્રહ્મ છે રે,
 સ્થિર રેવરે સદા ય ;
 સિદ્ધ કરો એ સગાધિએ,
 સલ શબ્દની પકડને બહાંચ રે ;
 બહાણા ! ગનથી મમતા મૂકિયે એ છ.

૩૫

સાધુ ! બીતરનું સહુ બહાર રે,
 રથાને રથાને એ બ્રહ્મવિહાર રે,
 સાધુ ! મનવા એ લહેરે માણુતા એ છ. ટેક.

આધું કનક પથરાય આ રે
 જોને ! જૂનુંબની માંભ ;
 જગનું જીવન એ જોને,
 રવિ માંહી એ જ્યોત સદા ય રે ;
 સાધુ ! મનવા એ લહેરે માણુતા એ છ.

જોને ! લીલમલીલાં ઝાડવાં રે
 એહ લહેરે જૈલત ;
 પ્રગટલથી જૈપી રહ્યાં,
 એ સહુ બીજ જીવે સોહે તંત્ર રે ;
 સાધુ ! મનવા એ લહેરે માણુતા એ છ.

જોને ! અનિલ શીંગા આ પગે રે
 તૃપ્ત સુમધન વાય ;
 રથાને રથાન બહેપી ડહાં,
 રહી સુમધ સુમનની માંભ રે ;
 સાધુ ! મનવા એ લહેરે માણુતા એ છ.

જેને ! હલક બર્ખા ઉછળે રે

અદ્ભુત સુર ગર્જત ;

અહુદિશ એ બેદી વહે,

શાબ્દધ્વાનિ સહુ શાબ્દ ઉડત રે ;

સાધુ ! મનવા એ લહેરે માણુતા એ છ.

હું જગત ને સૃષ્ટિઓ રે

દિશા કાળ કહો જોહ ;

ત્રિશુ અક્ષરે સહુ રમી રણાં,

વસ્તુ અક્ષરાતીત છે એહ રે ;

સાધુ ! મનવા એ લહેરે માણુતા એ છ.

૩૬

ધીરા ! બીતર બાહર એક રે,

જ્યાં ત્યાં વ્યાપક એક અસેક રે,

ધીરા ! એક જ્યોતિનાં અજવાળિયાં એ છ. ૨

મેળાંની માળ મહાસાગરે રે

ઉપરા ઉપરી દ્રવંત :

એકખીજ આયડે-મળે,

શાંત એ મંદી વારી દીસત રે ;

ધીરા ! એક જ્યોતિનાં અજવાળિયાં એ છ.

જેને ! વાયુની લહરીઓ રે

શીળી ઉન્હી કાંધ વાય ;

ગર્જ-ધૂમે વેટોળિયા,

સહુમાં વાયુ તો એક જથ્થાવ રે ;

ધીરા ! એક જ્યોતિનાં અજવાળિયાં એ છ.

જોને ! દલક બધા ઉછળે રે

અદ્ભુત મુર ગર્જત ;

ચક્રદિશ એ બેદી વહે,

શબ્દબ્રહ્મે સદુ શબ્દ ઉત્ત રે ;

સાધુ ! મનવા એ લહેરે માણુતા એ છ.

તું જગત ને સૃષ્ટિઓ રે

દિશા કાળ ક્ષો જોડ ;

ત્રિભુ અક્ષરે સદુ રમી રહ્યાં,

વસ્તુ અક્ષરાતીત છે એક રે ;

સાધુ ! મનવા એ લહેરે માણુતા એ છ.

૩૬

વીરા ! બીતર બાહર એક રે,

જ્યાં ત્યાં વ્યાપક એક અલેક રે,

વીરા ! એક જ્યોતિનાં અજવાળિયાં એ છ. ૨૬.

મેળાંની માળ મહાસાગરે રે

ઉપરા ઉપરી દ્રવંત ;

એકખીજ આયડે-બજે,

શાંત એ મંદી વારી દીસંત રે ;

વીરા ! એક જ્યોતિનાં અજવાળિયાં એ છ.

જોને ! વાયુની લહરીઓ રે

શીળી ઉન્હી કાંઈ વાય ;

ગર્જ-ધૂમે વંટોળિયા,

સદુમાં વાયુ તો એક જણાય રે ;

વીરા ! એક જ્યોતિનાં અજવાળિયાં એ છ.

ડાસે તરુવર મૂલતાં રે
 ત્રિધવિધ ધરીને આકાર ;
 કદવાં-મીઠાં, વંગરંગનાં,
 એમાં અમ્યુત રસ નિર્ધિકાર રે ;
 વીરા ! એક જ્યોતિનાં અજવાળિયાં એ છ.

ઉચ્ચાનીચા કાળા પર્વતો રે
 શુદ્ધ ખીલુ ને ઝોગાન ;
 ધાર કુંગર ને ટેકરા,
 સહુમાં માટી રહી છે સમાન રે ;
 વીરા ! એક જ્યોતિનાં અજવાળિયાં એ છ.

એમ આ પ્રહાંડ બહુરૂપી રે
 ત્રિધવિધ વપુએ વિલસંત ;
 શુદ્ધ પ્રહા ત્રિભુને દિશે
 શાંત નિરવધિ નિત્ય દીસંત રે ;
 વીરા ! એક જ્યોતિનાં અજવાળિયાં એ છ.

૩૭

હું નહિ, તું નહિ, આખ પૃથ્વી એમાં કશું નહોં ;
 એ સહુ સુર અમાપ , સાચો ખાલિક સુરસિંહ.

અમેદ પરતુ એક અનુષ્ઠાન, શિવશક્તિ નહિ કોઈ સત્તા,
 કેવલનુજના વાણ ન એમાં , કાળસ્થાનની ન એહ કથા.

નહિ ઉદધિ સરવર નદીઓ કંઈ, નહિ ઝરણાં આ ઝમઝમતોં,
 પવનવહન એમાં નહિ કશું એ, હે મન ! સહુ ખોટી શ્રમણા.

નદિ તરુવર પવન કે પ્રોહા, ગગનગુફા મંદી ને ધૂમતા,
 નદિ આકૃતિ, નદિ માપ જ એમાં, હે મન ! સદુ ખોટી ભ્રમણા.
 સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ નદિ કંઈ, નદિ મંડળ સૂરજમહનાં,
 દિશાકાળમાં એ નદિ આવે, હે મન ! સદુ ખોટી ભ્રમણા.
 નહોં જ્ઞાની કે જ્ઞાન જોય કંઈ, ત્રિપુટિં જપી એ આવ વૃથા ;
 આતીત પુરૂષ એમાં કેમ ઉતરે? હે મન ! સદુ ખોટી ભ્રમણા.
 હું નદિ, તું નદિ, નથી કાંઈ મેં થયાં થનાં કે યાવનાં,
 અમખ નિર્ગુન અખધૂત જ્યાં ત્યાં એક અનોકરૂપે રમતા.

૩૮

સમર તું ઉરમાં સંધે ભરેજો બાવ છે આહી ;
 મૂકે તું દષ્ટિ તારી ત્યાં મળે રસ એ તને આહી.
 પ્રથમ નિજને તું બૂલી જા, જગતના બાવમાં બળી જા ;
 જગાવી મંત્ર જૂનાને જપી લે જાવ એ આહી.
 જાડા આવેગ ઉછળે છે, દબે તું ખંજરે તેને ;
 ફરી ઉઠે નહીં એ જો, ઉગે તો નર એ આહી.
 સૂતાં મંદિર કરી દે સ્રા, દશે મેં દાર વાશી દે ;
 બીડી દે ભોગજો સંધી, નિરખ તો જ્યોત એ આહી.
 મૂકીને જહાર મસ્તાની બીતરના બાગમાં રમ તું ;
 પછી ફિલ વશ તને વર્તે, પીઓ રમ તો સદા આહી.
 પ્રથમ એ કાંક ગૂંચળાએ, પછી જસ શાંત થઈ જાશે ;
 પરમ પાંખે ફરે ત્યાં એ, મળે પીયૂષ તને આહી.

ત્રિદૃષ્ટિ સ્થાન પર તારે જરા થોભાવતુ એને;
 અને કર શુદ્ધ સાં રનાને, મજે રમ તો તને બ્રાહ્મી.
 અહા ! શી બહાર સા લેરી ગગનના તારલાઓની !
 ગભીર સા તેજના બબૂકા છૂટે ! સા લે મગ્ન બ્રાહ્મી.
 બન્ને હુકુમિ દેવોના. ગિનાયે સૃષ્ટિના વાગે,
 ગભીરા સુર ઉદ્દમિના, સુણી લે મગ્ન એ બ્રાહ્મી.
 પછી બસ સા ફરી જનતું, ધીમે લપ એહમા યાતું ;
 મગ્ન એ મુખ શુ ગાઉ ? ત્રિભુ ! લે હ્લેર એ બ્રાહ્મી.

૩૯

પરાપારનો ભેદ બહાનિશ ! નળી સકે નહિ વેદ ;
 અલખ લખ્યામાં કેમ ચાલશે ?
 બહાનિશ રે ! શુ મમજનું ?
 જોને ! અનંત બોમ અપાર, દગે દિશ અનંત ગભીર વિસ્તાર;
 એને મુઠ્ઠીમા કોણ સમાયશે ?
 બહાનિશ રે ! શુ સમજનું ?
 જનનજનિના ઓર, બહાનિશ ! જનનજનિના ઓર,
 જલપિપિલ કેમ એ માપશે ?
 બહાનિશ રે ! શુ મમજનું ?
 સાત સાયરના પૂર મનઃકંઠ જાણે નર,
 કેમ પળી ચાલે પી જશે ?
 બહાનિશ રે ! શું મમજનું ?

ત્રિભુ લાગી શમ્દની દોર, બહાનિયા ! બાપી વંદા એકતાર ;
દોષ મુગરાં જન એ પ્રીતરો ,

બહાવિય એ ! શુ મમનનું ?

૯૦

વિશ્વમગ્નો શબુ મેગો બોમ તાગ્યા મક્યકના,
નીચે ઠગિં લીતો ગલીઓ, મત જાહા પાવ્ય બરના.

અંદસૂયં જે ચોપીનાગા હરનિય એ પડેરો બગ્તા,
મધુના પવનો લહેરે લહેરે ગરજ જુમિ મધી ફગ્તા

ઝગઝગ શબ્દે પહાડી ઝગ્ણા વચગાન મીકડુ ડગ્તા ,
પુલ્કણન તાન નિવાની માયે લીનામન જનમા બગ્તા.

મોક્ષીરગ્ની મોગની જોના નામમાથી મુગ મગમગ્તા,
નાટાગમ કરે ગોપી સગ નાણુકડી નર્તની લતા.

તરુગ, મંચા મહાનર્તી મમ સાધિ મગાધિ સ્થિર ન્દા ,
પાળપાળમા ગૂંથી પળીઓ એ શાંતિ માઢી સમતા.

જૂઠાર એમા જીવન તાહડ, શાંતિનિધુની લહર મહી,
ત્રિભુ બહાનિયા ! જે જોછને, પગિલહની વિશ્વતિ તરી

૯૧

અમર જુમિના મત ઓનિયા , અમાગથી અનગા ગો ;
દિવસ મહી રજની જૂરે, હરેમા જૂરે ગોઅગો ;

અગર જુમિના સત ઓનિયા.

મસારસાગર સુખનો લાગે હવાહન બરિયો ,
મનસુખના મોજા મહી જીડી દુખની લર્મિઓ ;

અમર જુમિના મત ઓનિયા

વાજાં વાગે વિધિવિધનાં, સુણી મંગલગજ્જ, એને
રેલ તણા સુર સાંભરે, ગળે અશ્રુઓ નેને ;

અમર જુગિના સંત ઓલિયા.

અમનપલિતો કર્મમાં લલ્લ નિજનું બધું ચે પ્રભજે,
ખાજ હડાવે તેમ અંમમાં શાંતિ અદ્ભુત બાજે ;

અમર જુગિના સંત ઓલિયા.

એ શાંતિ હૃદયેહૃદ ભરી, કાળના માપ ન માપે ;
હપાડ્યાં ત્રિભુવન પાવલાં, વધતાં આગે જ આગે ;

અમર જુગિના સંત ઓલિયા.

૪૨

યરા સંત કોઈ ચિન્હે છાજને, અનર અહમ્પદને ટાળે,
મગન મરત થઈ શરે શકીરા, અલખઅખાડામાં મહાલે.

બતી મેહજા રામરોમથી બધાં કર્મનાં બી બાળે,
મન-ઉદ્ધિમનો વેગ શમાવી અંચળ ચિત્તને પરખળે.

રથૂસના રસને ટેંચું મારે, પ્રેમધર્મ હૃદયે પાળે,
શીલસંતોષમાં શૂનપૂરા, હક બોલે, સત પથ ચાલે.

અટન કરે નહિ, રહે એકલા, કોઈ શું દિલ ના દિલ બેળે,
નિર્બંધ જોગી અટંકી એવા નિઝનંદગા નિત્ય બેલે.

જપે અજપા તપ સદા ચે, હરખે અનહદમાં ચાલે,
પીએ પ્રેમરસ, ચઢે ખૂમારી, ઉતરે નહિ એ કોઈ કાળે.

તાળી લગાવે ગગનગુફામાં, અધર તખ્ત આસન વાળે,
મહાવર્તી એ સ્વતંત્ર વર્તે, અલ્હદર્શી અલ્હામાં મહાયે.

૪૩

અલપ નિરંજનનો જૂનો મગનઆગાડો ;
અયળ મહાયોદા એમા આનંદ ઘણાડો ;
અલપ નિરંજનનો.

લ્લાપામ કરતા ગયા જુગજુગ વીતી ,
નિયમિત અયળ પ્રભુમાં રૂઝતાં પ્રતીતિ ,
અલપ નિરંજનનો.

હમલે ને હમલે એને પ્રેમ જગે શો !
અનહદ ધુનની શી બહાર મચવતો !
અલપ નિરંજનનો.

એ ધુન સાથે જો છવા ધુન તારી બેલે ,
જન્મમરણથી તું મુક્ત થાય મેલે ;
અલપ નિરંજનનો.

૪૪

નિજ રૂધિરને યજ્ઞ તૃપ્ત કરી ત્રય લો
શુભ મહ કરીને લગ્ન , શુન્ય બેઠી આજ નહ.

મારી જ્ઞાનસ્મૃતિ ફરી જાગી ,
આજ બંધ નયન ઉઘડિયાં ;
મારી ગયેલ સમૃદ્ધિ લાધી ,
આજ બંધ નયન ઉઘડિયાં. ૨૬

બહાલિશ ! લોહબેડી આ મગતાની તોડી
મ્હારી સુરતા ધ્રુલે જોડી ;
આજ બંધ નયન ઉઘડિયાં.

બહાલેડા ! તિમિર ઘોરના દાગળ ફેડા ,
 એમા હતા જૂનડા જૂન ,
 આજ બધ નયન ઉધડિયા

બહાનિડા ! અકેઅજનાસે જૂન ગયા શીંગ ,
 મેં તેા અમન-ગા દોડી ,
 આજ બધ નયન ઉધડિયા

બહાલેડા ! ઘોર અન્ને આ વ્યોમ તૂટી પડતું ,
 મારે શિરે ખરગ વીંઝતું ,
 આજ બધ નયન ઉધડિયા

બહાનિડા ! એ તો પીયૂષની ઝરે વૃષ્ટિ ,
 રસ અજબ ઝરે કંઠ સૃષ્ટિ ,
 આજ બધ નયન ઉધડિયા

બહાવિડા ! ધેગ ધૂનડ ધૂરકતારતા ,
 સૂની સંધ્યા શુન્ય કરતા ,
 આજ બધ નયન ઉધડિયા

બહાલિડા ! ધૂનડ શીંગ કોયલ મરત માતી ,
 આ ઉરે હવક ન સમાતી ,
 આજ નધ નયન ઉધડિયા.

બહાવિડા ! જ ના વ્યાળો તિમિરમા ફૂફાડ ,
 એહ મુખથી વરમતી જ્વાળા ,
 આજ બધ નયન ઉધડિયા

બહાવિડા ! વ્યાગ શીંગ બન્યા એ અમૃતઝરણા ,
 દ્રવે અખડ અલની કરણા ,
 આજ બધ નયન ઉધડિયા

બહાનિયા ! થરતી બ્યોમ ન દિશ એકે દીગતી ,
કઇ વનપેક્ષી ન નિવમતી ;

આજ અધ નયન ઉપડિયા

બહાનિયા ! ડાળી ડાળી સહિની રહી જૂની ,
ત્રિભુ બ્રહ્મકૂતે ગદી ફૂલી ,

આજ અધ નયન ઉપડિયા.

૪૫

અનતતાના અગ અનતતામા ભેગવી
મુગ્ધભાગ નિ શઠ હાથે વિગ્યા માણુરો

ભટખતો ફરે સદા તુ-નામ ઉપરે ;
ખાતિય જહાથી થયો તુ નામ ઉપરે .

સૂટાની બાદશાહી , કોડી હાથ ના અંદ ,
ફટીજ થઈ કાઠા રૂંડે તું નામ ઉપરે

ખજાના અખૂટ સૂર્યચંદ્રતારાના ,
ઉડાવુ એની રોગની તું નામ ઉપરે

અનેલવહરે જૂલતા આ નિટપ બાગુડા ,
કરે આઝીઠ આખથી તુ નામ ઉપરે

સુમનસુમન ભૂગૃતણી ધુન બમતી ,
બામવુ એહ વરડી તુ નામ ઉપરે

વિહંગના આલાપ વન ગગનતા મીઠા ,
ઉતારે એથી આગતી તુ નામ ઉપરે

અમરાવતીના ગોખ સમો રાગમહેલ આ
એનો હવે હવન કરે તું-નામ ઉપરે.

પુનિત બાવથી ભરેલ સ્વર્ગકપરનો
સર્વ એ ઓવારે હું તું-નામ ઉપરે.

જલાતું હાડકાટ રધિરધી ટોમી હોમી,
આંદૂતિ અંગની દઉં તું-નામ ઉપરે.

દમબદમ હું લખખપનેઅ જપી જપી
કુરખાની ત્રિબુની કરે તું-નામ ઉપરે.

૪૬

જામે માઝમ રાત, સ્પષ્ટિ એ શૂન્યમાં શમી ;
એમાં અચળ નિવાત રોશની સુર જમાવતો.

દીપક કરે જે, દિલમાં દીપક કરે,
મારો સાધુ દિલમાં દીપક કરે એ જી. ટેક.

મધ્ય રાત્રિના મેદાનમાં જે નવ ખંડ નિદ્રા કરે ;
આપે જલાવી જ્યોતને અંતરપડળ હરે ;
મારો સાધુ દિલમાં દીપક કરે એ જી.

પહાડી પવન ક્યો પાધરો જે, ફૂંક્યો તિમિરદળે ;
ઝપટ આવરણ એ દીપને કાઢ દી પાછો ન કરે ;
મારો સાધુ દિલમાં દીપક કરે એ જી.

ઉદુગાય શાશી રૂપિ કૂટીને રે છણી રનેહ નિજ કરે,
ક્રૂપા તિગિરે ક્રૂપા દધ દીવેલ સમર ભરે ;

મારો સાધુ દિલમાં દીપક કરે એ ૭.

કાળ કળાડી કાપિયો રે એની જાળે જાળે ,
પૂદાંઓ રિધવિધ વિશ્વનાં એમાં ઉડતાં બાળે ;

મારો સાધુ દિલમાં દીપક કરે એ ૮.

ધટડાં ઉજ્જવળાં કરી ગયો , આત્માની જ્યોતિઓ જ્યો ;
ત્રિભુ તત્ત્વ બધી બૃજવી નિલ નિલ નમણો કરે ;

મારો સાધુ દિલમાં દીપક કરે એ ૯.

૪

આ નં ૬

૧

અલખ સુરદરનાર ચિત્તવૃત્તિ નવ સંચરે ;
બંધ થયેલાં બાર કેમ કડું કહે ઉઘડે !

અલખ નિરંજન આવો , મારા દાતા ! દિલમાં દીપક કરાવો રે છ ;
રનેદ્રપાન સખર રસ ભરિયું , નેહનીધાએ પ્રગટાવો ,
મારા દાતા ! દિલમાં દીપક કરાવો રે છ.

આ હરપાત્ર મેં વિરાગઅગનમાં ફરી ફરી જ્વાળે પકાવ્યું રે છ ;
તારા વિરહના અંશુરૂધિરે અનહદ પાણી ચઢાવ્યું ,
મારા દાતા ! દિલમાં દીપક કરાવો રે છ.

અહમ્ સાથ મેંરકારધાતુ લઈ અલ્પએરણે ચઢાવ્યું રે છ ;
ચાનહયોડે ટીપી ટીપીને અનુપમ માત્ર બનાવ્યું ,
મારા દાતા ! દિલમાં દીપક કરાવો રે છ.

‘તું હી તું હી’ પોદર-યંત્ર પર દમ પર દમ લગાવ્યું રે છ ;
સ્વર્ગભુવનના રસાયનોથી ધસી ધસી સાદુ ઉગાવ્યું ,
મારા દાતા ! દિલમાં દીપક કરાવો રે છ.

પરમ શુદ્ધ થયું , સ્થૂલની રેખા એક રંગે થે નહિ એમાં રે છ ;
ચંદ્ર સૂર્ય ને ગગનતારલા પ્રગટ ઝળકતા જોમાં ,
મારા દાતા ! દિલમાં દીપક કરાવો રે છ.

આવ , આવ , આનંદનના તારા હૃદયપૂલડે વધાવું રે છ ;
એક વખતનાં દરોનમાં ત્રિશુ જન્મેજન્મ મુજ પારે ,
મારા દાતા ! દિલમાં દીપક કરાવો રે છ.

૨

વીરા ! અલખઉપાસી ! આવે, સંત !

દિલની વાતો કરિયે ;

મુઠ્ઠી મુઠ્ઠી મર્યાદા ઊંડો તંત ,

દિલની વાતો કરિયે. ટેક.

વીરાજી, માગ ! બેટદ અલખિલાસો ,

લક્ષ્મી રત્નો દ્રષ્ટિભાસો ;

સંત ! દિલની વાતો કરિયે.

વીરાજી માગ ! લક્ષ્મી નદીઓ સહુ વહેતી ,

બેટદ ઉદધિમાં વિલાતી ;

સંત ! દિલની વાતો કરિયે.

વીરાજી ! નદીઓ વર્ષામાં ર.૨૭, ૨માડે ;

ઉન્દાળે ત્રાસ મૂકાયે ;

સંત ! દિલની વાતો કરિયે.

વીરાજી ! ઉદધિ અનંત લક્ષ્મી એકધારી ,

અતુલાય થકી વહે ન્યારી ;

સંત ! દિલની વાતો કરિયે.

વીરાજી ! નદીઓ પહાડે ખીણે અથડાયે ,

એ રંગોએ રંગાયે ;

સંત ! દિલની વાતો કરિયે.

વીરાજી ! ખીણો પહાડે મહુ ઉદધિમાં ફેાયે ,

કણ લેખી શકે નહિ કાંયે ;

સંત ! દિલની વાતો કરિયે.

પીગણ ! એ તા સગેત સમાં જળ આજે ,

કાંઈ કામી અનેક પથ ગજે ;

સંત ! દિલની વાતો કરિયે.

પીગણ ! અનેત ઉદાર ધ્રુવરસ દરિયો ,

એમા રમે ત્રિભુ મગ્જવો ;

સંત ! દિલની વાતો કરિયે.

૩

અજર પ્યાલો સાધુ ! પ્રેમનો , મારા મનવા ! તું પી જા ;

સમરસ વસ્તુ મનઃ બરી , ઝળહળાજ્યોતે જામી જા ;

અજર પ્યાલો સાધુ ! પ્રેમનો.

સૂર્ય ચંદ્ર જે પ્રેમની બહાડપ્રાણે બળી જા ;

ચંચુળાચરને નિશ્ચય કની અલક્ષે લક્ષ લઈ જા ;

અજર પ્યાલો સાધુ ! પ્રેમનો.

પ્રગટ છે ઘટમાં એ પ્રભુ , અનહદ કરતો અવાજ ;

બાહર સુર બધા પાડીને એ અવાજે બળી જા ;

અજર પ્યાલો સાધુ ! પ્રેમનો.

મમતા બધી જે મુઝી પરી છૂટા ગાહિત ચઈ જા ;

દુ-પદને જે હોમીને શુન્નપારે સીધો જા ;

અજર પ્યાલો સાધુ પ્રેમનો.

ગૂરતુખનની દુપરે નિગ્જન તેજઅગારા ,

સુગતાનાં ચક્ષુ જોવીને દિલબર કરી લે દેદાશ ;

અજર પ્યાલો સાધુ ! પ્રેમનો.

૨

વીરા ! અલખઉપાસી ! આવે, સંત !

દિલની વાતો કરિયે ;

મૂઝી મઝી મર્યાદા છોડે તંત ,

દિલની વાતો કરિયે. ટેક.

વીરાજી માગ ! બેલદ અઘાપિલાસો ,

હદમાં રહેલા દ્રષ્ટિમાસો ;

સંત ! દિલની વાતો કરિયે.

વીરાજી માગ ! હદમાં નદીઓ સહુ વહેતી ,

બેલદ ઉદધિમાં પિલાતી ;

સંત ! દિલની વાતો કરિયે.

વીરાજી ! નદીઓ વર્ષામાં રૂઝો, રમાડે-

ઉંઘાળે ત્રાસ પડાયે ;

સંત ! દિલની વાતો કરિયે.

વીરાજી ! ઉદધિ અનંત લહરો એકધારી ,

ઝડપમાં થઈ વહે ન્યારી ;

સંત ! દિલની વાતો કરિયે.

વીરાજી ! નદીઓ પહાડે ખીણે અથડાયે ,

એ રંગોએ રંગાયે ;

સંત ! દિલની વાતો કરિયે.

વીરાજી ! ખીણો પહાડો મહુ ઉદધિમાં ફેાયે ,

કણ લેખી ચેકે નહિડો યે ;

સંત ! દિલની વાતો કરિયે.

વીરાશ્રી ! એવાં સંદેત સમાં જળ આજે ,
 કાંઈ કામી અનેક પંથ જાજે ;
 સંત ! દિલની વાતો કરિયે.

વીરાશ્રી ! અનંત ઉદાર અલસ દરિયો ,
 એમાં રમે ત્રિભુ મગ્નવો ;
 સંત ! દિલની વાતો કરિયે.

૩

અજર પ્યાલો સાધુ ! પ્રેમનો , મારા મનવા ! તું પી જા ;
 સમરસ વસ્તુ મગર બરી , -ઝળહળાવ્યોતે જામી-જા ;
 અજર પ્યાલો સાધુ ! પ્રેમનો.

સૂર્ય ચંદ્ર એ મેળવી જલ્લાંડપ્રાણે બળી જા ;
 સંયુગ-આતને નિશ્ચળ કરી અલક્ષે લક્ષ લઈ જા ;
 અજર પ્યાલો સાધુ ! પ્રેમનો.

પ્રગટ છે ઘટમાં એ પ્રભુ , અનહદ કરતો અવાજ ;
 બાહર સુર બધા પાડીને એ અવાજે બળી જા ;
 અજર પ્યાલો સાધુ ! પ્રેમનો.

મમતા બધી ચે મુઝી પરી છૂટા ત્રાહિત થઈ જા ;
 દુઃખદને ચે હોમીને શુન્નપારે સીધો જા ;
 અજર પ્યાલો સાધુ પ્રેમનો.

નૂસ્તખનની ક્ષિપરે નિરજન તેજઅંબાર ,
 મુગતાનાં ચક્ષુ જોવીને દિલબર કરી લે દેદાશ ;
 અજર પ્યાલો સાધુ ! પ્રેમનો.

નિશ્ચય અખડાનંદમાં અતર ગળે એકતારા ,
રમે ત્રિભુવન નિગ્મનંદમાં હરદમ બીતરબહારા ;
અજર પ્યાલો માધુ ! પ્રેમનો.

૪

અજર પ્યાલો સાધુ ! પ્રેમનો , ગારા મનવા ! તું પી જા ;
સમરમ વસ્તુ મનમ જરી , ઝળહળ જ્યોતે જામી જા ;
અજર પ્યાલો સાધુ ! પ્રેમનો.

પૃથ્વી પાણી વાયુ આબ ને તેજ , હુડગણસમજ ,
આગળ પાછળ બ્રહ્મ બધું , બિચાર મહોતું જૂધી જા ;
અજર પ્યાલો સાધુ ! પ્રેમનો.

હંમ બ્રહ્મ તે બ્રહ્માંડમાં , સ્થાવરજંગમ બધામાં ;
બ્રહ્મા ને તૃણમાં ભેદ નહીં , ચૈતન્ય સમ હૃદયેહૃદમાં ;
અજર પ્યાલો સાધુ ! પ્રેમનો.

ક્ષરઅક્ષર માહિ એ વિભુ, વેદપુરાણે પરવરિયો ;
તર્કવિતર્ક ન્યાયમાં અદૈત સંગમ સ્તરિયો ;
અજર પ્યાલો સાધુ ! પ્રેમનો.

બ્રહ્મ દર્શન દ્રશ્યમાં ભેદભેદે બ્રહ્મ કરિયો ,
મનમાં વાણીના વહનમાં નિર્ગુણ શુણે થાણું દરિયો ;
અજર પ્યાલો સાધુ પ્રેમનો.

જગૃત એ બ્રહ્મ, સ્વપ્ન બ્રહ્મ , સુષુપ્તિ બ્રહ્મ તુરિયા,
બીતર બાહર બ્રહ્મ બધું , ત્રિભુ બ્રહ્મરસ ભરિયા ;
અજર પ્યાલો માધુ ! પ્રેમનો.

૫

જપતાં જપતાં હબ થાકી ના, થાકે નહીં ;

સુરતાએ આ હવ જાને સુરને બેઠતો.

રટન કરે રે, મેરાગ રટન કરે,

મારા સાધુ ! અગધૂત રટન કરે રે હ. ટેક.

નયન સમી ગયાં ઉરમાં રે, ઉર એ થયું રટને લીન ;

હય રટનમાં ગયો ભળી ; મહાજગમાં જોગ મીન ;

મારા સાધુ ! અગધૂત રટન કરે રે હ.

છોડયું એ છૂટે નહીં રે, જગિયું હવન સહે ;

અન્ય રસમાં એને નાંખતાં નિમિષ પ્રાણ ના રહે ;

મારા સાધુ ! અગધૂત રટન કરે રે હ.

જામે ધુતી એ સલેક્ષમાં રે, અદુદિશ કરતું કરે ;

મૂળ સ્થાન એના પ્રેમનું પાછું આવી ત્યાં દરે ;

મારા સાધુ ! અગધૂત રટન કરે રે હ.

મૂળ લક્ષ તું માહરૂં રે, અમરણ વ્રજ શાંતિ જરે ;

સેમરોમ અદનલેપ સમ નિર્મળ પીમૂપ ઝરે ;

મારા સાધુ ! અગધૂત રટન કરે રે હ.

હિમકર તું, સમરણ પાંચું રે, મેરાગ જૂઝણે જૂઝે ;

પવનહિચોળા પ્રેમના નાખી ; શુધયુધ ભૂરે ;

મારા સાધુ ! અગધૂત રટન કરે રે હ.

તન સમરણે શાંતિ એહવી રે, ધરા યે પહોચી ના શકે ;

અનુભવિયા ત્રિભુ પિરૂલા, અક્ષણ લખ અટંકી કરે ;

મારા સાધુ ! અગધૂત રટન કરે રે હ.

૬

પ્રભુની પ્રેમધુણીમાં જલાવી મુઠ્ઠુ મારે,
ખણીને ખાખ ઉડાવી, રહ્યો આભાસ ના નામે.

ઉભા છે સાક્ષીઓ એના બધા આ યોગના તાગ ;
બરે છે સાખ ચમકારા, રહ્યો આભાસ ના નામે

બહુ આ નેત્ર બીનાથી મધુરી લહેત માર્તંડી,
હનારા મસ્ત મુર્ચ્છિતો રહ્યો આભાસ ના નામે

દિશાઓ પૃથ્વીની જૂની ઉરે ઉડાવુથી જોયે,
હમોમાં તૂત હરિજનનો રહ્યો આભાસ ના નામે.

મુણાવે સદિના સૂગો ચઢાવેલી સમાધિથી,
હમો જેવા એ નરવરનો રહ્યો આભાસ ના નામે.

બધા યે બહેળિયાં ફૂદી કુળા કંઈ હાસ્યથી કથતાં,
હમો જેવા નિહારીનો રહ્યો આભાસ ના નામે.

ઉચ્ચારે શાહી આશગની, બધા વનદેવીનાં ચમુતો,
હમેને માણનાગનો રહ્યો આભાસ ના નામે.

હમરો હાથ ઉચાથી કરી મંજા રહ્યો ઉદવિ,
હમારા દોસ્ત હુકમનો રહ્યો આભાસ ના નામે.

બધા યે વિશ્વના દેવો હયા આલાપથી ગાતા,
હમારા પ્રેમ પુનિતનો રહ્યો આભાસ ના નામે.

હમારા નિશ્ચયો ગીતા ખસ્યુ બેઠું બસે કહેને ;
હમારા લક્ષથી જોતાં રહ્યો આભાસ ના નામે

૭

પરમ પદ પાવે રે કોઈ પૂગ ૮૬.

જગત રૂએ નિદ માંહ , અવળ પુગ્ય એક જગે હ ,
એને નયને નિદ ન હોય , વિયમે અંતગિગમે હ ;
એ વિગમે ગળી જનું ત્યારે તુરિયાએ જામે ચિત્ત ,
પ્રપંચ સૃષ્ટિની પાર પરિબ્રહ્મ પ્રગટ એક અદૈત ;
પરમ પદ પાવે રે કોઈ પૂગ.

બ્રહ્મચરિની માંહ દરપના કર્મ હોમાવે હ ,
અહમ્ પદને યે ગાળી ત્રિવેણીનટ પર જાવે હ ;
અંદામૃતના ગ્સ સરિખડું અદ્વુત તેજ ઉભગાય ,
મહાં મહાસિમની સુરતાએ ત્યાં નકલક પુરૂષ ન્દાય ;
પરમ પદ પાવે રે કોઈ પૂગ.

ગડગડ ગરજે મેધ , ઉદ્ધિ ઉડે અરામ હ ,
જાસર શીંગી તંબૂર છટે એમ હરીશ વાગ્યાં હ ;
જખક જમક વિદ્યુત જખકે , વડમે મોતી અપાર ,
તાગસમૃદ્ધિ કાંઈ રંગમેરંગી મારે બોમ અળકાર ;
પરમ પદ પાવે રે કોઈ પૂગ.

ગાઠ તિમિરના આગ ગગનપટ સમતા આવે હ ,
સત્ય શબ્દની ધુને શુકનાં જાળ સમાવે હ ;
સમતાં વેત સઘ સ્વયજ્યેતિ આપે પ્રગટ માય ,
મરજ્યા એ સુરતાએ મળી એકરૂપ સોદાય ;
પરમ પદ પાવે રે કોઈ પૂગ.

સસ નિરંજન એક જીતર બાહર સુહાવે છ ;
 નહીં આદિ, નહિ અત, મધ્ય નવ કાળ કહાવે છ ;
 નહીં પાંચ પચ્ચીસ, કે નહિ માયાદિક મઝાણુ ,
 અલખ એક સખર ત્રિભુ બનિયો, પહોચે ન મન પ્રુદ્ધિ વાણુ
 પગ પદ પાવે રે કાઈ પૂગ

૮

ખુદાઈ જામ પીવામા હમોને તો મજા આવી ;
 અને એ મજા નિશામા પડી રહેતા મજા આવી
 બધા ચે તાગલાઓની ચમકતી ગેશની દેવી
 હમારી દ્રષ્ટિમા જાગી, હમોને તો મજા આવી
 બધી બેહુતની ખુશી બરીને પેપચાં માહી
 ધીમેથી મીચતા તેને હમોને તો મજા આવી.
 અને શાં ઉગ્ને કમજે ગ્લાં બ્રહ્માંડ ઉભગમ !
 લટકતાં સસને દોરે ! નિરખવામા મજા આવી.
 બધા ચે દેવ ને દેવી અને અંતરીક્ષના અગરે
 પુનિત એ આવનાથી કંઈ ખાડ કરતા મજા આવી.
 હમોને અલખના નાદો ' અહી આયો ' જોવાવે ભાં ;
 લહર તો એક અખલદગા હનો' નહેતાં મજા આવી.
 ત્રિવેણીતટ ઉપર જાતા , પુનિત રસનારિમા ન્હાતાં,
 હગારા અગ બાલાતા, ચતાં સ્પર્શ મજા આવી.
 કુરે વિદ્યુત ચમકાગ , ને વરમે નુર એકધાન ,
 અખંડ એ તેજકુનિયાગ હમો જોનાં મજા આવી.

બધું ધે ધોર પડામાં બંસાઈને રાખી જાતું,
છવાતું ગાઠ અંધારું, રાખી જાતાં મન આવી.

અહો ! શી ધ્રુવની જ્યોત ! અમર રસ સાંત ઉઘોત
રહી જાગી ! બળી એમાં દુઝોનો તો મન આવી.

૯

ખડુનામીનું નામ ન હોય રે,
જ્યાં ત્યાં અખંડાનંદ એ જોય રે,
બહાસા અખધૂત ! એ નિજ આતમા એ છ. ટેક.

ઝગદગતી જ્યોતિ બધે રે રોસની જામી ભરપૂર ;
અંતર એ માંદી ગળી ગયું, નખસિખ ઝગકી રહ્યું એ દૂર રે,
બહાસા અખધૂત ! એ નિજ આતમા એ છ.

નહિ પર્યત, નહિ પૃથ્વિએ રે, નહિ અંધ, નહિ કાંઈ સૂર ;
બોમ અનળ વારી નહીં, એ સૌ ધ્રુવ સનાતન દૂર રે,
બહાસા અખધૂત ! એ નિજ આતમા એ છ.

વિષ્ણુ શિવ વિરંચી નહીં રે, તેત્રીસ કોટી નહિ, અન્ય ;
મહત્તા માયા કથું નહીં, એ તો પ્રગટ ધ્રુવનું ચૈતન્ય રે,
બહાસા અખધૂત ! એ નિજ આતમા એ છ.

એમાં ત્રણ અવસ્થા નથી રે, નથી ત્રણ ગુણની કંઈ ગધ ;
નિલ અસંગમાં સમ શો ? નિલ મુક્ત સદા નિર્બંધ રે,
બહાસા અખધૂત ! એ નિજ આતમા એ છ.

આગળ પાછળ સહુ દિશે રે બીતર બાહર ધ્રુવ ;
ત્રિષુ સમરસ જ્યાં જુવે એકાકર ત્યાં એક અખંડ રે,
બહાસા અખધૂત ! એ નિજ આતમા એ છ.

૧૦

હમારી શહેનશાહીમાં ખુદનો હાથ છે ;
હમારા પાવનખતમાં ખુદનું નર છે.

હમારા ચશ્મમાં ખુદાઇ ચંદ્રસૂર્યનું
રહું મિલાવી નર સાથ તારલા તણું.

ખલાંડ આ બરેલ ભાવ મીઠડા દ્રવે,
હમારું ઉર સ્થાન સ્થાન એવું વહે હવે.

તંબુ હમારો વ્યોમ, તખ્ત પૃથ્વી બેસવા,
પવન હમારો દાસ, આપે શીતળી હવા.

મેઘવૃષ્ટિ સૃષ્ટિ હમારીને સીંચતી,
ને દિલસૃષ્ટિ અનુપ રૂપ અજબ ધારતી.

વનરાજી નતન નૂતન નૃત્યે ઝૂલતી ,
હમારે શિરે ફૂલડાંની ઝડી વર્ષતી.

હથી ગ્રીવાએ પહાડ પહો બંદગી કરે,
હમારો દેવભાવ એના ઉરમાં કરે.

શિખર શિખર શેષનાં શાં ડોકિયાં કરે !
પ્રેમધાર ઝરણુ એનાં નયનથી ઝરે.

હજારો હાથને ઉછાળી સિંધુ જો ! રમે,
ઉદર એવું દિલ દયાસ્નેહમાં રમે.

ધરૂં છું આગે અંગ પરમ ઉજ્જવળી પ્રભા
હમારે રામ રામ વહે મીઠડી મળા.

૧૧

આ તે શું જાણું હરે ?

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું ;

તારી સજાળ જાનની સાને

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું. ૨૬.

ગુરુજી ! દેસરીકુળનું બિરદ જણાવ્યું,

એના મુખથી તૃણ પડાવ્યું ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! કર્તુરીમગ હું તૃણ સૂંધતો,

બાહર અહુદિશ જામંતો ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! હિર બેદીને મુજને મૂંઝાડી

દિવ્ય કર્તુરીની વાડી ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! સુગધભાવે હું ભોગી જામરશે

કાંઈ કીચડમાં રડવડતો ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! કુંજધટામાં પાછો તે મૂક્યો,

કમળવનલહેરે ઝૂક્યો,

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! મૃગજળ જળ ધારી ધાઈ અવટાતો,

સાં મૂક્યો અગનપલીતો ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

શુરશ્ર ! મારું અંતર બેદીને બતાવ્યું
નિર્મળ જળ મુરસરિતાનું ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

શુરશ્ર ! પીલોર બાહરનું, મણિ મેં માની,
ફરી હજી ઉગ્ર લેવાની ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

શુરશ્ર ! મિત્રામણિ હું-દિલસમાં ગોતી
એની દિવ્ય બતાવી જ્યોતિ ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

શુરશ્ર ! મુજમાં સર્વસ્વ રહ્યું છે સમાધ ;
બાહરની બધી દગાધ ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

શુરશ્ર ! અંતરસંધિની બાહર બધી છાપા ;
ત્રિભુ હવે નહીં જાય વહાયા ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

~ *Ranjee* ૧૨

ધેરાં ધેરાં શાં અન્ને !

આજ ઉપરા ઉપરી પડતાં !

ને ઉર શું ઉર ચાંપીને ,

આજ એકાકાર સુહતાં ! ૮૬.

બહાલિડા ! બોમપૃથ્વી વચ્ચેના એ મેળા,
એમાં ક્ષણબર ડ્રિટિ મેળા ;

આજ ઉપરા ઉપરી પડતાં.

બહાલિડા ! એ મેળાની ધુને આ કેવી

કંઈ વિલસી રહી વનદેવી ;

આજ ઉપરા ઉપરી પડતાં.

બહાલિડા ! રવિએ નિજનું બધું ચે દીધું સાગી ,

એ મંહી દીધ કાંતિ સમાવી ;

આજ ઉપરા ઉપરી પડતાં.

બહાલિડા ! ત્રિવિધ તાપને તરત સમાવે,

એમ ધુનના અનિલ આવે ;

આજ ઉપરા ઉપરી પડતાં.

બહાલિડા ! રસથી દ્રવતી સહુ જાયે સરિતા,

સ્હેરંતી ઉર્મિ ધુન પીતા ;

આજ ઉપરા ઉપરી પડતા.

બહાલિડા ! મોઢા મોઢા પહાડો એ ધુને

ઉભા ધ્યાન જમાવી શુન્યે ;

આજ ઉપરા ઉપરી પડતાં.

બહાલિડા ! ઉદ્ધિઅંતર કુદ ના સમાયે ;

શેા પળપળ છલકી જાયે !

આજ ઉપરા ઉપરી પડતાં.

બહાલિડા ! પૃથ્વી કણકણ ધુન એ જાગી,

કેવી ઉભી બની અનુરંગી !

આજ ઉપરા ઉપરી પડતાં.

બહાલિડા ! પૂર્ણ કળાએ મોર નૃસં કરતા,

એ ધુનથી અશુ નીમળતાં ;

આજ ઉપરા ઉપરી પડતાં.

વહાલિડા ! વન ને કુન્ને ને વિટપે ને વેલી,
ભૂગધુને શી અનહદ હેલી !

આજ ઉપરા ઉપરી પડતાં.

વહાલિડા ! યુગના રાખદે દિલધુન એમ ખૂને,
ત્રિશુ જરામરણ નિજ ભૂને ;

આજ ઉપરા ઉપરી પડતા.

૧૩

વીજ ચમકે રે મીઠા મેહુલાની માલ ;
અચર ગરજે રે, સૃષ્ટિ એહથી ઉભગય. ટેક.

રસથી વ્યોમ આ મુહાવ, મીઠો મેહુલો છવાય,
અશ્ર અશ્ર કેરે અગ આનંદ જામે અભંગ,
ને દિગંતો બધા થ પ્રસન્ન સાંત શા દેખાય !
અગ મારા રે જૂઠે પ્રમજતા માંલ ;

વીજ ચમકે રે.

પણે અઝોની હાર ગલીર કરતી વિહાર,
ક્ષણમાં નૂતન આકાર ધરે આપથી અપાર,
દેતી ઉલટાવી અગ, ઉલટપુલટ ધરી રંગ ;
નૂતન રંગે રે અગ મારા પલટાય ;

વીજ ચમકે રે.

ઉભી અડોઅડ જો ! એહ, લાગી રમવાની લેહ,
ફૂંડી ફરતી કંઈક બાલ, કંઈક ચૂનતી ગાલ,
કંઈક હસી તાળી લેતી, કંઈક કણ્ઠગુંજ કહેતી ;
એ ગુંજારે રે ઉરે મસ્તી જાગી જાય ;

વીજ ચમકે રે.

પળમાં એ બધી ભૂસાય, ખીજી પળે નૂતન થાય,
 એકએક પલટી જાય, પાછી અલગ અલગ થાય ;
 નૂતન નૂતન ભજવી ભાવ લેતી લક્ષ અલક્ષ લ્હાય ;
 એના લ્હાવે રે મન મારું ભરમાય ;
 વીજ ચમકે રે.

ક્યાંક ચેત દુકુળ લાલ, અમ્મ જાંણુ ગુલાબ,
 ક્યાંક અમ્મ કૃષ્ણ પીત, નીલરંગ ચક્રચકિત,
 એવા રંગ કંઈ સુહાવ, અમ્મદેહ મંદી ટંકાય ;
 એહ નીરખી રે રોમ મારાં પુલકાય ;
 વીજ ચમકે રે.

અવિછિન્ન એહ રાસ, જામે અમ્મનો વિલાસ,
 કૃષ્ણમૂર્તિ સમી એક બજાવે બંસરી અહાલેક,
 ફરતી સુહાગી અમ્મનાર થંભી જાતી ડ્રજબાગ ;
 ઉર થંભે રે કૃષ્ણમોરલીની માંલ ;
 વીજ ચમકે રે.

થંભે ઉદધિનાં અંગ, થંભે સરિતના તરંગ,
 જાડપાન દીલશુંગ થંભે ઉર્વિ અંગાંગ,
 જડ ચેતન અંતરિક્ષ દરો જામી જાતી દિશ ;
 આતમ થંભે રે, ઉરે ધુન ના સમાય ;
 વીજ ચમકે રે.

પણે દેવતાનાં વૃંદ અથે ઝીલતાં આનંદ,
 રિયર શાંતિની માંલ ઉરની લહર જામી જાય,
 નૂતન ભાવ સહુને એક, સર્વ રનેહમાં મળેલ ;
 એહ જોતાં રે રનેહઝંઝુ પૂટે દાય ;
 વીજ ચમકે રે.

મેઘ બોમે ગર્જત, ઘોષ ઉર્વિ ઝીલંત,
 ઉઠ્યાં ગરજી ઝાડપાન સરિત સ્તરવર યોગાન,
 એહ શબ્દે સંસાર વીધ્યો સારો આરપાર ;
 ઉર ગર્જે રે ઉડા આનંદની માંલ ;
 વીજ ચમકે રે.

બોમે વાદળી નતિત, કેડી નૃલ ભૂ કરંત,
 ઉદધિલહર હારોહાર કરે નૃલ બેશુભાર,
 વાયુ નૃલ ભર્યા વાય, નૃત્યે સરિત સરતી જાય ;
 અતર માઈ રે નાચે સહિનૃલ માંલ ;
 વીજ ચમકે રે.

આમે આંખા અનેક ભેટે સાથ એકમેક,
 નીચે સિધુલહર અગાધ ભેટે એકમેક સાથ,
 વચ્ચે અનિલઉર્મિ અનંત એક ખીજમાં ભળેત ;
 મારા દિલમાં રે ઉર્મિઉર્મિ ભળી જાય ;
 વીજ ચમકે રે.

દૃઢદૃઢ ડાળેડાળ મળે પર્ણપર્ણપાળ,
 ચચેચંચુ પાંખેપાંખ વિહંગ જોડે શાખેશાખ,
 ઝૂલે માળા અંતરિક્ષ, મંહી હોંચે ભીડી પક્ષ ;
 મનને માળે રે આત્મા હોંચે ખીડી પાંખ ;
 વીજ ચમકે રે.

બોમ વિશાળુ છવાય, વારિદ એકતાર થાય,
 દિશા બધી ચે રસરૂપ જ્યાં જ્યાં જોઈ ત્યાં અનુપ,
 શાંત ગંભીરા રસ માંલ અનિલવેગ સદુ સમાય ;
 ઉરવેગો રે ધીરે ધીરે સ્થિર થાય ;
 વીજ ચમકે રે.

જેઈ આમલાની માંછ શીતળ શાંતિનો જમાવ,
 જેઈ આમલાની પાર, શાંતિનો ત્યાં પારાવાર,
 જેઈ જગતનાં વનકુંજ, શાંતિની ત્યાં ગુંજગુંજ ;
 આત્મ મારે રે એહ શાંતિ શી ઉભરાય !
 વીજ ચમકે રે.

૧૪

છાધું મેઘથી બ્યોમ ! ભરપુર જમી રહું શું બ્યોમ !
 નીચે મોરલાઓ નાચતા ;
 બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

મૂકી રહી વનવેલ, ગુલામાં ગાછ રહી છે ઢેલ,
 ચોગાને હરિણો લોટતા ;
 બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

સરવર ઉપરે ગાન, રસભર ભમરા કરતા ગાન,
 કમળને ઉદરે પોદતા ;
 બહાલિડા રે ! શું મમજાવું ?

ડાળે ડાળેથી સુર, પંખીના મધુરમ ઉડતા સુર,
 આનંદની ધુન આલાપતાં ;
 બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

હવે મુખ ધેનુનાં વૃંદ ઉભાં જો ! એકતાર આનંદ,
 રસભર સાથે છવ જોડતાં ;
 બહાલિડા રે ! શું મમજાવું ?

ત્રિભુમાં આનંદહેલી બહાલિડા ! જમી રહી રસરેલ,
 હવે છોડી કટી છૂટે નહોં ;
 બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

૧૫૫

થયો 'મેઘ' તૈયાર વરસવા નિજ હૈયાની ધાર,
વિરહી પૃથ્વીને કારવા;

બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

તો ને ! પુલકતાં અંગ, બહાલિડા ! વનવનના રોમરંગ,
એ મેઘલિયાને આલિંગવા :

બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

પાંખડી પાંખડી ધુન, જાગી એ પુષ્પપુષ્પમાં ધુન ;
શાં રસમાં લાગ્યાં ડોલવા !

બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

મેર કરતા વૃત્ત, કલાપીની કલા ન વરણી જાય ;
પ્રેમાશ્રુ લાગ્યાં આલવા ;

બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

ડાળોડાળની માંલ અશ્રુનાં પંખી જૂલી નિજ બાન,
તો ને ! જૂલવે લાગ્યાં જૂલવા ;

બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

હરિજન—આતકે બાન જૂલિયા, નિજ સ્વરૂપનું બાન ;
માંડયા ત્રિજુ ગાન ગળવવા ;

બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

૧૫૬

યદ અતરથી લીન, સ્રષ્ટિ આ રસધરમાં શી લીન !
સરોજ—નયન શાં મીઝિયાં !

બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

‘વનદેવી’ આ ‘વાર’ પ્રેમમાં ‘મમ-મધ’ એકતાર,
શાં અંગે અમ નમાવિયાં !

બહાલિડા રે ! શું સમજવું ?

‘વિહંગસુરની-ધાર’ ઉચે મુખ ‘અભિષેક’ કરતી જાય,
એ ધુને અતર નમાવિયાં ;

બહાલિડા રે ! શું સમજવું ?

રોક- ઉચીએ ‘સેલ પછે’ જો ! ‘ઉભી’ કારની હાર ;
શાં અતર ‘ઉચે’ રેપિયાં !

બહાલિડા રે ! શું સમજવું ?

‘અનિલ શાંતિ’ બરપૂર ‘અંતરમાં’ જમી રહી રસપૂર,
હોરંતા મદ એ ઠરી ગયા ;

બહાલિડા રે ! શું સમજવું ?

સ્થળે રમણ મૂકું નેત્ર, રજરજ ઉર્વિના સહ રામ
રસબર ત્રિભુ ધુન ધારી રલાં ;

બહાલિડા રે ! શું સમજવું ?

૧૭

અચરજ ‘જેવું’ આજ, નિરખ ને ! એમાં ઉપર ‘આજ’,
એના દશ દિશ છોડા ‘અડી’ રલાં ;

બહાલિડા રે ! શું સમજવું ?

જોને ! ‘નીચે’ જોળ ‘યોગાન’, ‘મનહર’ વિશાળ જોળ યોગાન ;
એને પર્વત વીટળાઈ રલાં ;

બહાલિડા રે ! શું સમજવું ?

ફેરવ ડ્રિટ ચલુદિશ, આગને ટેકવીને ચલુદિશ
શિખરેશિખરે શોભી રહ્યા ;

બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

દિશે દિશે આ ચાપ ઇન્દ્રનાં, શિખરે શિખર શાં ચાપ
કંઈ ભવ્ય ભાવ ભજવી રહ્યા ;

બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

અહો ! શા રંગબેરંગ, છેડલા ચાપ તથા નવરંગ
શા શિખરે શિખરે અડી રહ્યા ।

બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

એ ધ્વજમહેલની બહાર અનુપમ અજમ, ન વરણી જાય
ત્રિજુ આહ્વાદે દ્રવી રહ્યા ;

બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

૧૮

વળી આરંભ્યો નાદ, મેલુમે પરમ મેમનો નાદ ;

પડધાએ દશ દિશ પડી રહ્યા ;

બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

અનંત બ્યોમ ઉદાર નિરવધિ શાંતિ ભૂવી આ વાર
જોને ! ઉર એનાં ચમકી રહ્યાં ;

બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

અક્ષય ગતિના અનિલ, દિગંતોના યાત્રાણુ અનિલ
સ્વચ્છંદ ગનિએ વહી રહ્યા ;

બહાલિડા રે ! શું સમજાવું ?

વળી ઉદધિ આ વાર, ઉછાળી જળખોળલા આ વાર
કેવી પ્રેમાંજલિ અર્પી રહ્યા !

જ્ઞાતિડા રે શું સમજાવું ?

ધનદેવીનાં વસ્ત્ર, અહો ! એ નવપક્ષવનાં વસ્ત્ર
પાલવધેરે જૂલી રહ્યાં ;

જ્ઞાતિડા રે ! શું સમજાવું ?

કુંજકુંજમાં લહેર, બધે એ જામી રહી એ વહેર ;
ત્રિભુ દિવ્યતામાં કૂચી રહ્યા ;

જ્ઞાતિડા રે શું સમજાવું ?

૧૬

શી ધ્વનિ તણી જલિહાર ! અહો ! શી સ્નેહસખ્દની ચોટ !
શી સ્નેહાધીન સ્પર્ધિ ગણ !

જ્ઞાતિડા રે ! શું સમજાવું ?

નદી એ નદીનાં નીર, ઉડંતી જળસાડી એ રચીર
શી એમ ને એમ થંભી ગણ !

જ્ઞાતિડા રે ! શું સમજાવું ?

નૃણુ ખાતી સહુ ધેન, ધરી-એ નૃણુ મુખ માંહી ધેન
ઉચે મુખ ધ્વનિ સુણી રહી ;

જ્ઞાતિડા રે ! શું સમજાવું ?

શૃંગે શૃંગને શીર્ષ, અને સહુ ગ્રહ ગ્રહને મુખ
એ ધ્વનિની હલક હાલી રહી ;

જ્ઞાતિડા રે ! શું સમજાવું ?

કુંજકુંજમાં મહેલ, ધ્વનિના કુસુમકુસુમમાં મહેલ !
શી આનંદધન દરદી ગદી !

જ્ઞાલિડા રે ! શું સમજવું ?

એ પ્રેમાલાપનું ગીત કલાપીને વર્યું કંઠ ને સિત ;
ત્રિશુ પ્રેમધુન ભમી રહી ;

જ્ઞાલિડા રે ! શું સમજવું ?

૨૦

જેને ! દ્રવ્યા માંડ્યો મેધ, રસનો દ્રવ્યા માંડ્યો મેધ
એને જુદી માડી પી જવા ;

જ્ઞાલિડા રે ! શું સમજવું ?

દિક્ષને કરી વિશાળ વરસતાં પ્રેમાશ્રુતનાં પ્રુંદ,
એને ઉરમાં માંડી ઝીસવા ;

જ્ઞાલિડા રે ! શું સમજવું ?

કાણ કાળજી રમાય, ચેલના કાળમીઠના ખાણ
એ ઝડીમાં માંડ્યા જીના, ચવા ;

જ્ઞાલિડા રે ! શું સમજવું ?

વનવદ્ધમી ગુલજર, ઝીલી એ પર્ણપર્ણમાં ધાર,
માંડી ધૂટડે ધૂટડે એ પીવા ;

જ્ઞાલિડા રે ! શું સમજવું ?

કરમાયેલા છોડ, ચઢને લીલા-રસના રોપ
નિજ અંતર માંડ્યા દારવા ;

જ્ઞાલિડા રે ! શું સમજવું ?

રયાન રયાન સહુ સૃષ્ટિ, રસસંધી આનૃત ઉરની સૃષ્ટિ
મંડી રસધરસ ઝીલવા ;

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

૨૧

જેમ જેમ રૂઢિ થાય, તેમ તેમ વિરહ આનજની લાલ
આ સૃષ્ટિ માંડી કાઢવા ;

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

જોને ! આંતરનો બાક બૂમનો ચહુદિય મંદી છવાય ;
શી વરાળ માંડી ઉડવા !

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

રણુરણુ સૂતાં શૂન્ય, ઉડે ભાં વરાળનાં એ અગ્ર,
કંઈ જાએ જાએ નભ ઉડનાં ;

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

આરણ્ય અરણ્યને અંગ વિરહના ધોવાવા લાગ્યા રંગ ;
નિશ્વાસો લાગ્યા જૂલવા ;

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

જનવનમાંની જાળ, વિરહના વહિ તણી મહાજાળ,
એના હેલા બડા બબૂકતા ;

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

બ્રહ્માને રમણલાંડ, બહાલિયા રે વિરહઆનજ ઉભરાય ;
એને રસરૂઢિએ દારિયા ;

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

૨૨

જેને ! જિંદગી આપ, ધીમે ધીમે ગર્જતા બ્રહ્માના આપ
શી ગહન ગનિયા વરગી રહ્યા !

બ્રહ્મવિદ્યા કે ! શું સમજાવું ?

પૃથ્વી પુણ્યના મેલ ઝીલે ગા ઉર ખોલીને એક !
શા અગોચર જીના થયા !

બ્રહ્મવિદ્યા કે ! શું સમજાવું ?

વનવન કેગ મૂળ કોઈ એ ધન્ટીકેરમાના મન
એ રમ પીને રૂપ સમાવ્યા ;

બ્રહ્મવિદ્યા કે ! શું સમજાવું ?

જડહંસાના પદાર, અહો ! ત્યાં અધગ્ની ગી ચોટ !
પથરે પથરે દ્રવી રહ્યા ,

બ્રહ્મવિદ્યા કે ! શું સમજાવું ?

સૂકાં રાત વેગન દરીને અવજિત પાન
સુકોમળ શીતળ થઈ રહ્યા ;

બ્રહ્મવિદ્યા કે ! શું સમજાવું ?

હવ્ય હવ્યની માંજ અહો ! એ રમધર લ્હાણુ લ્હાણ ;
ત્રિભુ આનંદઓપે ગળી ગયા ;

બ્રહ્મવિદ્યા કે ! શું સમજાવું ?

૨૩

પડી જિંદગી ચોટ, અહોહો ! બ્રહ્મજિંદગી ચોટ,
જેને ! અણુમાં રચન રચન દોરતા ;

બ્રહ્મવિદ્યા કે ! શું સમજાવું ?

જોને ! બજારી ભોગ વૃદ્ધિમા ડ્રવંતી રામેરામ,
કદાચી કૃપાના ઉડી નલા

બહાનિગ રે ! શુ સમજાવુ ?

જોને ! ગુમસૂગને નેન ઉડ્યા એ બોમરાનીને નેન
કદાચ સંતિભોત જાયે વલ્યા ,

બહાનિગ રે ! શુ સમજાવુ ?

કશ દિશ ગિનિની ભાગ વૃદ્ધિમા ન્હી આભાગે આવ ,
ગિરિ એ નમ ગાહી મળી ગયા ,

બહાનિગ રે ! શુ સમજાવુ ?

શબ્દનૃદિતા પંખી વૃદ્ધિમા ન- કયા તણ જખ ;
સહુ અત-મુખ જમી રહ્યા ,

બહાનિગ રે ! શુ સમજાવુ ?

સમ્પત્તિ નિનિધ સમગ્ર દુખ્યો તે વૃદ્ધિ પાનના ,
ત્રિભુ નિજપણ સહુ જની નલ ,

બહાનિગ રે ! શુ સમજાવુ ?

૨૪

નહિ દિવસ, નહિ રાત, વૃદ્ધિમા નહિ ચંદ્ર, નહિ ચંદ્ર ;
કાંઈ એકાગ્ર જધુ દોલ નલ ,

બહાનિગ રે ! શુ સમજાવુ ?

નહિ પૃથ્વી આકાશ, વૃદ્ધિમા નહિ વાગ કે સ્થાન ,
એમ એકાકાર જમી રહ્યું ,

બહાનિગ રે ! શુ સમજાવુ ?

તેને । વૃષ્ટિના ઓધ, ધીમે ધીમે ગર્જતા બ્રહ્મના ઓધ
શી ગહન ગતિથી વરસી રહ્યાં !

જ્ઞાસિદ્ધ રે ! શું સમજાવું ?

પૃથ્વી પુષ્પના મેલ ઝીંઘે શાં ઉર ખોલીને એલ !
શાં અંગોઅંગ બીનાં થયાં !

જ્ઞાસિદ્ધ રે ! શું સમજાવું ?

વનવન કરાં મૂળ ડાંગ એ ધરતીકંદરમાંનાં મૂળ
એ રસ પીને રૂપ સમાધિયાં ;

જ્ઞાસિદ્ધ રે ! શું સમજાવું ?

જડહૈયાના પદાડ, અહો ! ત્યાં રસધરની શી ચોટ !
પથરે પથર ડવી રહ્યા ;

જ્ઞાસિદ્ધ રે ! શું સમજાવું ?

સૂકાં રાત વેગાન દરીને રસવૃષ્ટિનું પાન
સુકોમળ શીતળ થઇ રહ્યાં ;

જ્ઞાસિદ્ધ રે ! શું સમજાવું ?

હૃદય હૃદયની માંઘ અહો ! એ રમધર લ્હાણું લ્હાય ;
ત્રિભુ આનંદઓથે ગળી ગયા ;

જ્ઞાસિદ્ધ રે ! શું સમજાવું ?

પડી વૃષ્ટિની ચોટ, અહોહો ! બ્રહ્મવૃષ્ટિની ચોટ,
તેને । અરણ્ય રથગ મથગ દોડતાં ;

જ્ઞાસિદ્ધ રે ! શું સમજાવું ?

જોને ! બબૂતી લોમ વૃદ્ધિના દ્રવંતી રોમેરોમ,
કદ ગેટી ફવા । હડી નલા ,

બહાનિયા રે ! શુ મમજાનુ ?

જોને ! શુગશુગને નેન, હચા એ બ્યોમરાનીને નેન
કદ સંતિઓત જાયે વલા ,

બહાનિ ! રે ! શુ મમજાનુ ?

દશ દિશ ગિગિતી માગ વૃદ્ધિમા નહી આભામે માત્ર ,
ગિતે એ નસ માહી ગળી ગયા ,

બહાનિયા રે ! શુ મમજાનુ ?

શખ્દનૃદિતા પંખી વૃદ્ધિમા નહ ચયા તજી સખ ;
સહુ અત-મુખ જામી રલા ,

બહાનિયા રે ! શુ મમજાનુ ?

સકલ નિનિધ સખા રૂપ્યો તે વૃદ્ધિો પાનાના ,
ત્રિભુ નિજપણુ સહુ જમી -લા ,

બહાનિયા રે ! શુ મમજાનુ ?

૨૪

નહિ દિવસ, નહિ રાત, વૃદ્ધિમા નહિ અંદ, નહિ મૂર્ખ ;
કાઇ એકાકાર બહુ દોષ નહુ ,

બહાનિયા રે ! શુ મમજાનુ ?

નહિ પૃથિવ આકાશ, વૃદ્ધિમા નહિ કાગ કે સ્થાન ,
એમ એકાકાર જામી ગયુ ,

બહાનિયા રે ! શુ મમજાનુ ?

નહિ રૂપ, નહિ રંગ, વૃદ્ધિમાં નહિ આકૃતિ, નહિ નામ ;
જડચેતન નવ જાણે કશું ;

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

ઉપર નીચે જહાર વૃદ્ધિમાં ચક્રદિશ અખંડ એકતાર ;
જ્યાં જોઈ ત્યાં સમરસ છાંછ રશું ;

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

આહો ! મોંચીને નેન જોડે હું બીનરગુદાની માંભ,
એ જ રસે ઉર રમી રશું ;

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

બ્રહ્મ જાણે બ્રહ્માંડ, એક એ પરમ સત્ય પ્રચંડ ;
ત્રિભુ નિજપણું મહો ગણી ગયું ;

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

૨૫

એક રસિકડી લહેર, અગ્રના મધુર હૃદયની લહેર
વિષવિધ રૂપ ધારી રહી ;

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

બધીં સરોવર નીર, કુંજમાં વનવન કેરે તીર,
એ લહરે ફૂલમંડલિ ચઢી ;

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

ગગન ગોળ ચગકાર, મંદીના ઉર્ધ્વકેક સહુ પહાડ,
સખા એ લહરે લોટી રહી ,

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

અનંત ગતિના અનિત, અને એ અનન માયરની છોળ,
સહુ ભગતીઓટ જૂલી રહી ,

બહાનિડા રે । શુ સમજાવુ ?

અદ્રસૂર્યની જ્યોત, અને મહુ દિશાકાગની કુજ,
એ લહરે મદાની જૂની નહી ,

બહાનિડા રે । શુ સમજાવુ ?

દિવ્ય ધાર્મિક જ્ઞાન, દિલની ઉત્તર દેરી ઉત્તમ
ત્રિશુ એ લહેર જીની રહી ,

બહાનિડા રે । શુ સમજાવુ ?

૨૬

પીધો પ્રેમગમ પથું, પૃથ્વીને પીધો પ્રેમરસ પૂંડ ,
એની તૃષ્ણા તનથી ઉડી ગઇ ,

બહાનિડા રે । શુ સમજાવુ ?

મધુ નિર્મળ આમ, હોકુ હો, જગતવેગું આમ ,
કષ ઉદયકળા ઉઘી નહી ,

બહાનિડા રે । શુ સમજાવુ ?

જગતે ધર્મ નરરૂપ અજળ આગવનવ બાવુપ ,
સદિ દેવપ્રભા એટી ઉભી ,

બહાનિડા રે । શુ સમજાવુ ?

પૃથ્વીનો પુલકિત દેહ, લીલમનીલો પૃથ્વીનો પુલકિત દેહ ,
નવી તૃષ્ણાજી ઉપસી રહી

બહાનિડા રે । શુ સમજાવુ ?

અતીકિંક ઉધડ્યો ઉગ્ગમ, સ્થળ સ્થળ પગ્મ પ્રગટ્યો પ્રકાશ
સી ભવ્ય બુદ્ધી ચમકી નહીં !

બહાલિયા રે ! તું સમજાવું ?

બ્રહ્મ વગ્યો બ્રહ્માટ વિશ્વને તૂમિ થઇ અગામ ;
ત્રિશુ આત્મતૂમ હમા અહીં ,

બહાલિયા રે ! શું સમજાવું ?

૨૭

જોને ! વનુધનને મેધે આજ

પ્યાલો રસનો પાથો ;

એ પીતા પીંડમા વાધ્યો પ્રેમ

૧-મ ધર્મ દશાયો રેક.

બહાલિયા ! પ્રથમે પૃથ્વી આ ધખતી'તી કેતી !

દુતાશન પ્રગટયા જેતી ,

આજ પ્યાલો રસનો પાથો.

બહાલિયા ! આજે અમૃત હરે દ્રવે એને,

બીતર બાહર નમ કેતે ,

આજ પ્યાલો રસનો પાથો.

બહાલિયા ! રોમે રોમથી અમૃતકોરા વગસે,

ધૃતિભેદલ મુમડે કેતે ;

આજ પ્યાલો રસનો પાથો

બહાલિયા ! ગિરિને શિખરેથી ઉડતી'તી જ્વાલા,

લાં વહે પીયપની ધાન,

આજ પ્યાલો રસનો પાથો

જ્ઞાસિદા ! જ્યોત અગ્નિથી હતું શું બનેલું !
 દીસે શાંત રસે એ હૂબેલું ;
 આજ પ્યાસે રસનો પાયો.

જ્ઞાસિદા ! જયલેન વર્દિ જે ફૂંકતોતો વાયુ,
 જય અમી ન ઉરમાં સમાયું ;
 આજ પ્યાસે રસનો પાયો.

જ્ઞાસિદા ! કુંજેકુંજ જ્યાં ખાળ ઉડતીંતી,
 ખડેકી રહી કુંજસમૃદ્ધિ ;
 આજ પ્યાસે રસનો પાયો.

જ્ઞાસિદા ! જ્યાં જ્યાં જળનીંતી માનવ દૃષ્ટિ,
 ત્યાં દિવ્ય ભાવની દૃષ્ટિ ;
 આજ પ્યાસે રસનો પાયો.

જ્ઞાસિદા ! ઉર્મિ રમ રમ રસરિસ્તાર,
 આભઅવની એકતાગ ;
 આજ પ્યાસે રસનો પાયો.

જ્ઞાસિદા ! જ્વલનસ જ્વલંડમાં એ નથી માનો,
 તોડી પાજો વહે છત્રકાતો ;
 આજ પ્યાસે રસનો પાયો.

જ્ઞાસિદા ! ઉભા જેવો એ રસસાવરને કાંડે,
 ત્રિભુ વડે એ ઉર્મિ મોટે ;
 આજ પ્યાસે રસનો પાયો.

૨૮

લેપ વિનાનું બોમ, વિસ્તર્યુ લેપ વિનાનું બોમ,
તેને ઉદરે તારા આપતા ;

બહાસિડા રે ! શું સમજાવું ?

વહે વાયુ નિર્લેપ, પ્રભુના વહે વાયુ નિર્લેપ,
એમાં જગના શ્વ સહુ શ્વતા ;

બહાસિડા રે ! શું સમજાવું ?

ઉભી પર્વતની દાર, સમાધિસ્થ સિંધર પર્વતની દાર,
એના સિર પર અબ્રો મૂલનાં ;

બહાસિડા રે ! શું સમજાવું ?

શા વહે ચંદ્રથી આધ, દૂધના લેપ વિનાના આધ !
એ દહેરાતાં વન પી જતાં ;

બહાસિડા રે ! શું સમજાવું ?

જેને ! લેપ વિનાની પૃથ્વી, ગ્રેમમાં રસભીની આ પૃથ્વી,
ઉપર લીલાં તૃણ જગતાં ;

બહાસિડા રે ! શું સમજાવું ?

નિર્લેપ બ્રહ્મ આગાધ, અખંડાનંદ બ્રહ્મ આગાધ,
ત્રિભુ એમાં બ્રહ્માંડો બાસતાં ;

બહાસિડા રે ! શું સમજાવું ?

૨૯

બહાસિડા ! શાંતિજોગે રે સૃષ્ટિ આ જો ! ઉંધી ગાઇ ;
અંગેઅંગ એને રે પ્રસન્નતા જાગી ગઇ.   દેહ.

હવે આત્મમાં ચંદ્રિકા ને સહુ હુમણુમાળ
 સૂતાં આજાં અત્રકે દિવ્ય સૃષ્ટિનાં બાળ ;
 મીઠી અમૃતધારા રે એ અબ્રમાંથી જાયે વહી ;
 બહાલિડા ! શાંતિખેળે રે.

કરી સમાધિ શંકરે ધરી બ્રહ્મતું ધ્યાન,
 ને મંહી વન કૈલાસનાં થયાં શાં અંતરધાન !
 શ્વેત વેલી છોડે રે પાન એકે હાથે નહીં ;
 બહાલિડા ! શાંતિખેળે રે.

દશે દિશા ભરી દૃષ્ટિ જો ! દીસે શાંતિ ભરપૂર,
 તૃપ્તિ યતાં સહુ અંતરે નિર્મળ વરસે નર ;
 નખશિખ પીયૂષ રેણું રે હુંમાં ને બ્રહ્માંડ મંહી ;
 બહાલિડા ! શાંતિખેળે રે.

એ સમાધિની ધૂનમાં મનહું કર મસ્તાન,
 અદ્ભુત જેવા શબ્દ ત્યાં આનંદ પડશે કાન ;
 કોના-ક્યાંથી આવે રે ? શોધે તો ય સૂઝે નહીં ;
 બહાલિડા ! શાંતિખેળે રે.

એહ શબ્દસરિતે બધાં પૃથ્વિપડ પૂરાય,
 ને બોલે શીંગી ચંદ્રિકા એહ શબ્દમાં ન્હાય ;
 અનિલ અંતર લઇને રે દશે દિશાએ જાયે વહી ;
 બહાલિડા ! શાંતિખેળે રે.

પંચ તત્ત્વને ઝોધ ને ચૌદ બુદ્ધિને મહેલ
 એહ ધનિની દક્ષકથી આજળ જોત જાગેલ ;

એહ સુરની વાટે રે સજીવનમંત્રો જાયે વહી ;
બહાલિયા ! શાંતિખેળે રે.

શું એ બ્રહ્મના શબ્દનો ફરી થયો અવતાર ?
કે રજની પૂરી થતાં અજ ઉઠ્યા આ વાર ?
બ્રહ્મા સાથે સૃષ્ટિ રે જગાડવાની વેળા થઇ ?
બહાલિયા ! શાંતિખેળે રે.

સ્વર્ગ-સ્વર્ગના સત્યનું જાન્યું દિસે ક્યારનિહર,
ગાંધર્વા કે કિન્નરી કે નારદનું નર ?
શિવસમાધિ ઊડાવા રે કામકળા કે ઉભી થઇ ?
બહાલિયા ! શાંતિખેળે રે.

નિશ્ચય કળા એ બ્રહ્મની, સ્થૂળ નપને ન જણાય ;
આંતર ચક્ષુએ જોઇ લ્યો, રસનાં પૂર ઉભરાય ;
સત્તાં જગત જગાડે રે, ત્રિજુ બ્રહ્મામૃત જાયે વહી ;
બહાલિયા ! શાંતિખેળે રે.

૩૦

જેમ ચંદ્રમાં ચંદ્રની શાંતિ રે,
જેમ સૂર્યમાં સૂર્યની કાંતિ રે,
જેમ બ્રહ્મદર્શી રહે બ્રહ્મમાં એ છ. ૨૬.

અંતર નિલ બ્રહ્મવક્ષમાં, ખીજે ક્યાંય નવ ધાય ;
કાંઈ ન અન્ય નજરે તરે, ન્યારે સકળ બ્રહ્મ સમજાય
જેમ બ્રહ્મદર્શી રહે બ્રહ્મમાં એ છ.

દિવસ એને દીસે નહીં, નહિ રંજનીનું એને જ્ઞાન ;
સંધ્યા ઉપા સમજે નહીં, એવું અખંડાનંદનું ધ્યાન રે,
એમ બ્રહ્મદર્શી રહે બ્રહ્મમાં એ જી.

પૃથ્વી વ્યોમ પ્રીછે નહીં, નહિ જાગૃતની નહિ જાણ ;
સુષુપ્તિ સ્વપ્ન એને નહીં, એવું ચિન્મય તત્ત્વે તાન રે,
એમ બ્રહ્મદર્શી રહે બ્રહ્મમાં એ જી.

પ્રાણ પવનની પરવા નહી, મન ચિત્તવનમાં, ન બહાર ;
નિજપણાની યે ગમ નહીં, આડે પહોર બ્રહ્મ એકાકાર રે,
એમ બ્રહ્મદર્શી રહે બ્રહ્મમાં એ જી.

બીતર બાહર એ બધે, સમસ્ત સુહાગી એ સંત ;
વ્રજ એને જાદ વારણે મોઢી ચરણરણુકા ચૂમંત રે,
એમ બ્રહ્મદર્શી રહે બ્રહ્મમાં એ જી.

૩૧

નેહ નયન આ શું ચંદ્ર આવે !
ભિન્ન ભિન્ન સૃષ્ટિ અભિન્ન બનીને
ગળા જતી એના પુનિત બાવે ;
નેહ નયન આ શું ચંદ્ર આવે !   ૨૬.

ચીરા કરાડો કઠોર પહાડો,
વિચર જાડાં અને ખાડા ખરાબા,
એવી આ અવની પીયૂષશીલ શી
ઝગાર ભારતી સમસ્ત ! સીમા !
નેહ નયન આ શું ચંદ્ર આવે !

ક્ષાર ઉદધિ યે નિજ અંગ ઉછાળી
 ચંદામૃત કેરૂં પાન કરેનો,
 ધડી ધડી હદ-બેહદને ઝોળંગી
 અનહદ નાદની ધુને ચંદો !
 નેહ નયન આ શું ચંદા આવે !

અંચળ ચંડપણું દધ લાગી
 અનિલઘટા પૂર્ણ તૃપ્ત થઈ શી !
 સર્વ દિશામાં શાંતિ પ્રસારી
 યોને યોતામાં નભી ગઈ શી !
 નેહ નયન આ શું ચંદા આવે !

હુગુગુપુંદે ચમક તિવ્ર લાગી
 અંતર ઉડે રિધરતા જમાવી,
 નિજતું બધું યે ગાળી દઈને
 અચળ સન્ધમાં સુરતા મિલાવી !
 નેહ નયન આ શું ચંદા આવે !

નરવધિ આજ શું ઉજ્જવળ બનિયું ?
 અંતર શાંતિ હવાઈ રહી શી !
 કનકજાળપણું એતું ક્યાં ગયું હડી ?
 દિવ્ય પ્રભા અંહી ઝળકી રહી શી !
 નેહ નયન આ શું ચંદા આવે !

૩૨

તારક મંત્ર શું ચંદા સુણાવે !
 કુદરત બધી યે બંધ તણે

નિર્બંધ સુકિતમાં ઝૂકતી હાવે ;

તારક મંત્ર શું ચંદા સુણાવે !

હિડી પાતાળ સુધી જડ ધાવી

પર્વતમાળે હની એકતાગ,

મંત્ર સુણતાં ઉજ્જવળ બનીને

શૃંગશૃંગે શું મારે ઝગારા !

તારક મંત્ર શું ચંદા સુણાવે !

તો ને ! મરોવરની લહરી લહરી

ઉપરાઉપરી આનંદે ઢળતી,

ચંદામૃતની દ્રષ્ટિ પડતાં

ચમકી ચમકી શી જાણ દ્રવંતી !

તારક મંત્ર શું ચંદા સુણાવે !

ચંદ્રમણિ કેરા જડ પથરાઓ થે

મહાન મંત્રનો મહિમા જણાવે,

નિજના સ્થળને ગાળી દ્રવતાં

વારિભિંદુડાં ટપકે શું હાવે !

તારક મંત્ર શું ચંદા સુણાવે !

પૃથ્વી પડેલા ચકોર ખેંખીડાં

મંત્ર તણે ઉચ્ચાર ચતામાં

આકાશમાં જો પાંખે પ્રસારે

હારની હાર શી સુક્ત દયામાં !

તારક મંત્ર શો ચંદા સુણાવે !

કુણાં ક્રમુદનાં જંબ હૃદય મહુ

ઉપડી ઉપડી એ મંત્રે દ્રવંતાં,

નિજતુ જાન જયુ થે જી
 લહેરતા રસપાન કગ્તા,
 તાગક મન ગો ચદા સુખાથે ।

૩૩

મમદર્શી વહાના । ચદ્ર સુદાવે ।
 નહિ સુખદુ ખના નામલાગ મનમા
 અતઃ ઉલટે નિઃ અન્ય બાવે
 મમદર્શી વહાના । ચદ્ર સુદાવે । ૩૪

જો ને । સરોવરે ભગ બગેના
 કૃષ્ણદો નયનો લોન નગમરે ।
 શ્યમ મરોજ દધ ડોઢ ઢાળી
 જાય જળી સાગા દાઝણુ દાટે,
 મમદર્શી વહાના । ચદ્ર સુદાવે ।

નૂતન કુસુમાનલિએ વેની
 પાયરી અગ વધારતી બાધા,
 દૃષ્ટીશ ફલગે મારી કુદાગા
 નાખે સમીપે જાનત જનાના
 મમદર્શી વહાલા । ચદ્ર સુદાવે ।

કુકુચે મૃદુ શાત પીડીવા
 ચપળા સન્મુખ ગાન ગજરે,
 ધૂપરવે ધૂપડો ધૂધવીને
 કર્ણુ ચીરે ઠઠ બીરલ બાવે
 મમદર્શી વહાના । ચદ્ર સુદાવે ।

પાંખ પ્રસારી અન્યોઅન્ય નિરખી
 ચકોર મરત ઉટે રસલહેરે,
 ચક્રવાક પંખીડાં ગરીબ વદને
 ઝૂરી ઝૂરી કુખદ અશ્રુઓ ખેરે ;
 સમદર્શી વહાણા ! ચંદ્ર સુહાવે !

સરિત લહરે લહરે બિજને લેઇ
 રમતી ભગતી રમાડતી વંદે,
 કાળી આંખ ગુડા જોડી નાંખી
 ત્રિભુ તિમિરની તનયા નીંદે ;
 સમદર્શી વહાણા ! ચંદ્ર સુહાવે !

૩૪

અનુપમ યતિ જોને ! ચંદ્ર સુહાવે !
 અંતરમુખ રહીને રતના ઝો
 કોઇ નયન શું નયન ના મીસાવે ;
 અનુપમ યતિ જોને ! ચંદ્ર સુહાવે !

જો ! આ નારાઓનાં વૃંદ મળી મળી
 પ્રેમથી પૂજવા એના પદ આવે,
 ફર-ફરેલી ઝાંખી કરીને
 ઉરના ત્રિવિધ તાપ શમાવે ;
 અનુપમ યતિ જોને ! ચંદ્ર સુહાવે !

અર્ધ સુગંધના અર્પણ કરવા
 વાયુ ભરી ભરી અંતર લાવે,

એ ચે દૂરથી અર્પા અંજલિઓ
 અંગોઅંગ તૃપ્ત ભાવે ઝૂકાવે ;
 અનુપમ યતિ જોને ! અંદ્ર સુહાવે !

ઉદધિ ચે કરજોડ ઉછાળી
 અદ્ભુત ગાનથી રનુતિ ભણતો,
 દૂરથી તે ચે અરણ્ય પખાળી
 મોઘું અમૃતપાન કરતો ,
 અનુપમ યતિ જોને ! અંદ્ર સુહાવે !

વૃક્ષેશ્વર વેલીવેલી બધી ચે
 પહોંપહોં શાં વિકર્યાં ભાવે !
 અદામૃતને ધારણ કરતાં
 દૂરથી નાજુક અગ નમાવે ;
 અનુપમ યતિ જોને ! અંદ્ર સુહાવે !

કુતૂહલ ભરેલાં ગિરિનાં ય વદનો
 એક પરે એક તરવરતાં શાં !
 એ પણ દૂરથી આંખી કરીને
 ત્રિભુ અંતરની શુદ્ધિ અહંતાં ;
 અનુપમ યતિ જોને ! અંદ્ર સુહાવે !

૩૫

ધાર્મિકપણું બહાણા ! અંદ્ર ધરાવે !
 દૂપણ દિલનાં દૂર કરીને
 દેવલ્યપદમાં રિચરતા કરાવે ;
 ધાર્મિકપણું બહાણા ! અંદ્ર ધરાવે .

ધોમ ધખંતું આ વાતાવરણે
 જગત પ્રલય સમ બાળી ચૂકંતું ;
 અમૃત અમૃત વરસી સહુ દિશમાં,
 નિર્મળ શાંતિનું દહાણું કરંતું ;
 ધાર્મિકપણું બહાલા ! ચંદ્ર ધરાવે.

વૃક્ષેશ્વરનાં અવયવ ધસાઇ .
 હાવાનલનું પ્રત્યક્ષ રૂપ ધારે,
 વિટપ વિટપ જો ને ! એક બીજને
 આનંદમાં કેઠેકેઠે લગાવે ;
 ધાર્મિકપણું બહાલા ! ચંદ્ર ધરાવે.

અગનની શગડી સમું આ ચોગાને
 રજરજ ભીપણુ દાઢ ચૂકંતું,
 જો એ દિવની કણિકા સરીખુ
 જોનારનું કુંળું શયન બનંતું ;
 ધાર્મિકપણું બહાલા ! ચંદ્ર ધરાવે.

કરમાઇ ખાખ શી વેલની સમૃદ્ધિ,
 ભૂમગાન ભંસાઇ ગચુંતું,
 નૂતન જીવન આવલિઓ ધારે,
 મધૂપનું મધુગાન મચતું ;
 ધાર્મિકપણું બહાલા ! ચંદ્ર ધરાવે.

હાંફતાં પશુપંખી બધાં એ
 પહોળે યુએ ભોમ તડફટતાં શાં !
 નિરબધિ શાંતિ માંહી ફૂળી જાઇ
 ત્રિશુ સ્વરૂપમાં જામી ગયાં શાં !
 ધાર્મિકપણું બહાલા ! ચંદ્ર ધરાવે.

૩૬

સજીવનવિદ્યા શી ચંદ્ર ચલાવે !

દ્રષ્ટિ પડતાં મૃત દેહ સર્વે

અનુપમ નૂતન જીવન પાવે ;

સજીવનવિદ્યા શી ચંદ્ર ચલાવે ! ૮૬.

નિર્જીવ દેહને નાંખી દીધેલા

ઘોર કબર કરી વ્યોમની માંઢી,

તેહ તારલિયા દ્રષ્ટિ પડતાં

ઉડે બધા આભસમાધમાંથી ;

સજીવનવિદ્યા શી ચંદ્ર ચલાવે !

અનિલ લહરીની નામનિશાની

અવની ઉપરથી ઉડી ગઈ'તી,

દ્રષ્ટિ પડતાં એહ લહરી ચે

અદૃશ્ય ઉપજી મુગધ શી લ્હાતી !

સજીવનવિદ્યા શી ચંદ્ર ચલાવે !

હાડપીંજરનાં ચે ખોખાં વિખાઈ

પહાડો સૂકાં અવયવના પટેલા,

દ્રષ્ટિપાત ચતાં ધ્રુવચંદ્રના

ઝગહળ જ્યોતે શું મારે ઝમારા !

સજીવનવિદ્યા શી ચંદ્ર ચલાવે !

રમશાન સરિખા સંકતરાસિ

ઉન્હી કણકણ લ્હાય ભબૂકતા,

સજીવનદ્રષ્ટિ એક જ અડતાં

રજરજ મારે સપ્રભ ચમકારા ;

સજીવનવિદ્યા શી ચંદ્ર ચલાવે !

જ્યાં જ્યાં પ્રલયની આગ ઉડતી'તી,
 સાં સાં ચંદ્રની' દ્રષ્ટિ સરંતી ;
 અમૃતદૃષ્ટિ અતૂલ કરીને
 ત્રિભુ સજીવન ભાવ, ભરંતી ; ।
 સજીવનવિદ્યા શી ચંદ્ર મલાવે !

૩૭

બ્રહ્મરસ બીનો આ ચંદ્ર ઉગંતાં
 કુદરત સ્નેહમાં ગળતી બધી ચે,
 નિભળનેદની ઝાંખી કરંતાં ;
 બ્રહ્મરસ બીનો આ ચંદ્ર ઉગંતાં. ટેક.

આનંદજોધે આ ગગન સુદાવી
 તારાનાં સુખનો વરસી વધાવે,
 નિર્મળ નયનો ઉધાડીને પાછા
 દિશદિશમાં શો મોહ મચાવે !
 બ્રહ્મરસ બીનો આ ચંદ્ર ઉગંતાં.

અદ્ભુત ધોપ આ ઉદધિ ગમ્ભવી
 ઉચે સુરે સ્તુતિગાન કરંતો,
 અનંત વિચિત્રે નમન નમી નમી
 દ્રવી દ્રવી એને પાથે પડંતો ;
 બ્રહ્મરસ બીનો આ ચંદ્ર ઉગંતાં.

પૃથ્વી ચે સરીર સખારીને પૂઠડે
 ચંદ્રની ચાંદની ઝીલી ચૂમંતી,
 ઝાંખી કરી કરી વન દેરી વેણી
 એક બીજી સહ મળીને નમંતી ;
 બ્રહ્મરસ બીનો આ ચંદ્ર ઉગંતાં.

શાંત મુનિ સમા પહાડનાં શિખરો
 ઉચે મુખે ચંદ્રાંખી કરંતાં,
 ઝમઝમ ઝરણે પ્રેમનાં અત્રુ
 અસ્ખલિત આંખથી એને શ્રવંતાં ;
 પ્રહરસ બીનો આ ચંદ્ર ઉગંતાં.

પ્રેમધેલાં શાં કુમળાં કુમુદસં
 સરવરે લહરે લહરે જૂલતાં !
 મુખડે મુખડે શા પ્રહરના ભાવો
 ત્રિષ્ટુ અંતર પ્રહરતુસિ ભરતાં !
 પ્રહરસ બીનો આ ચંદ્ર ઉગંતાં.

૩૮

આ તે શું જાગ્યું ઉરે !
 આજ રસમસ્તીમાં ખેલું ;
 તારા સળળ જ્ઞાનના મુરે
 આજ રસમસ્તીમાં ખેલું. ટેક.

ગુરુજી ! લોહખેડી મમતાની નાંખી તોડી,
 મારી સુરતા પ્રહરે જોડી ;
 આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! પાર્થિવ દુઃખને સ્થાનકે આજે
 અદ્વૈત આનંદ ખિરાજે ;
 આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! મારું સ્થૂલ ને સૂક્ષ્મ બધું એ
 કંઈ ઉડતું વિકાસ માંહે ;
 આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! આખા ક્ષણોડે સમાર બરાડ,
તો યે લાં યે નહોં સમાઈ ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! ઉદ્ધિ અનંતતાની ગતીમાં
મારી પૂરી ન માયં પ્રતિગા ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! વાતાવરણ આ વિશ્વનિશાળું,
એમાં ન માય દિલ કષ્ટ મારું ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! મહા અંતરીક્ષ માંહી ડડી જતો,
લાં પૂરો નથી હું સમાતો ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! અદ્ધર લાંથી હું આલમાં ઉછળતો,
નથી લાં યે હવે હું માતો ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! લાંથી આગે અગોચર મોહું,
લાંની અનંતતામાં ફેલાઈ ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! છૂટે હુંમાંથી સૂર્યો ને સપ્તો,
છૂટે અનેક જીવો તત્તો ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! ઉડુગણુવૃદ્ધ આ ચમકે છે કેવાં !
મારામાં ખઘોત જેવાં ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! અનંત ઉત્પત્તિ પ્રલય અનંતા,
મારે રામરામ ચમકંતા ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! દૃથી અન્ય ગયો દવે હું ભૂલી,
જોવી વસ્તુ લાધી અમૂલી ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

ગુરુજી ! ઠદી ના મનપ્રુદ્ધિએ હું મપાઉં ;
ત્રિભુ સ્વરૂપ શે સમજાવું ;

આજ રસમસ્તીમાં ખેલું.

૩૯

કાઇ અમરાપુરનો વાસી

રાસ રમે અભયમંડપમાં ;

તેની પ્રભા છયોટ પ્રકાસી,

રાસ વ્રતન ધરોધટમાં. ટેક.

બહાલિડા ! જોને ! નબ માંહી સૂર્યની જ્યોતિ,
તેને અંતર અક્ષવિભૂતિ ;

રાસ રમે અભયમંડપમાં.

બહાલિડા ! જોને ! ગભીર આ બોમવિસ્તારા,
અનદદ અક્ષ તેથી અપારા ;

રાસ રમે અભયમંડપમાં.

બહાલિડા ! જોને ! અનિલની બહરે લહરે
અક્ષ અમૃતવૃષ્ટિ વેરે ;

રાસ રમે અભયમંડપમાં.

બહાલિડા ! જોને ! નિર્મળ રસ દ્રવે વારી,
ક્ષીરસાગર અલપધારી ;

રાસ રમે અભયમંડપમાં-

બહાલિડા ! ઉર્ધ્વ અનંત અલ્લે વિલાસે ,
સદુ સ્થગમાં સ્વર્ગે ભાસે ;

રાસ રમે અભયમંડપમાં.

બહાલિડા ! જ્યાં જ્યાં દ્રષ્ટિ મૂકે ત્યાં ત્યાં એતું ;
દિલભર દર્શન કરી લેતું ;

રાસ રમે અભયમંડપમાં.

બહાલિડા ! દ્રષ્ટિ દર્શન દસ્ય અલસમુદ્ધિ,
સદુ અગગી કરે ઉપાધિ :

રાસ રમે અભયમંડપમાં.

બહાલિડા ! દ્રષ્ટિ દર્શન દસ્ય જા લુપ્તી,
અલપધારી યારો ખુલ્લી ;

રાસ રમે અભયમંડપમાં

બહાલિડા ! સલ મુરતા થે પછી પાવે,
ત્રિભુ જન્મમરણ ના આવે ;

રાસ રમે અભયમંડપમાં.

૪૦

નયણું ઠરે રે, મારું નયણું ઠરે,
દિલભર નિરખતાં મારાં નયણું ઠરે. ટેક.

સ્થૂલ ઉપાધિ જધી મે નાંખી ઉખેડી, બહાલા !

અક્ષમ રૂપે મારું હંધું હરે ;

દ્વિલભર નિરખતાં મારાં નયણું હરે.

મનઃકલ્પની જધી આગન જુઝાવી, બહાલા !

ત્રેમનાં પીયૂષ અતરબાહર ઝરે ;

દ્વિલભર નિરખતાં મારાં નયણું હરે.

આત્મેકચ્છવાસે મારો રામ રમતો, બહાલા !

ગગનગુફામાં જધને આસન કરે ;

દ્વિલભર નિરખતાં મારાં નયણું હરે.

મુવાળાં મુમનના અમતે જામા સજાવી, બહાલા !

મોરમુગટ મારે માથે ધરે ;

દ્વિલભર નિરખતાં મારાં નયણું હરે.

દંડે મારે કૃપાનો હાથ લગાવી, બહાલા !

કુંજ ગલીમાં આવી અટન કરે ;

દ્વિલભર નિરખતાં મારાં નયણું હરે.

ત્રિજુ તલપ હવે રહી નથી નામે, બહાલા !

નેણાંમાં ભરીને તને નિદ્રા કરે ;

દ્વિલભર નિરખતાં મારાં નયણું હરે.

૫૧

વિશાળ ઉર તાહરું આ વ્યોમમાં વહે ;

મુખ પ્રસન્નતાભયુ દિગંતમાં વહે.

ચંદનવિટખમાં વહે આમોદ અંગનો,
કંઠપટ્ટા માંહિ તારી સાધુતા વહે.

ગંભીર ઉદધિને સ્પર્શે ગંભીર તું--ધ્વનિ,
તારી મોજસહરી એની લહરીએ વહે.

પુનમચંદ્ર માંહિ તારા ભાસનું અમી
ત્રિવિધ તાપને હમેશા દારતું વહે.

તારો દષ્ટિપાત જોઈ વીજળી મંડી,
પાપઅંશમાળ અસીવીજ ઘું વહે.

વહે છે તારો સ્નેહ અવિચ્છિન્ન ઝરણુમાં,
સુરસરિતમાં પુનિત સત્ત્વ ગુણ વહે.

સરોજ માંહિ ઉપડે ચક્ર તારી આંખડી,
ગુંજારવ તારો ભૂંગમાનમાં વહે.

લીલમનો જામો જડેલ તૃણરાશિ આ,
મયૂરધીએ મુગટકળા કેડી જો ! વહે.

શું કર્યું ? જ્યાં જ્યાં મૂકું હું નેત્ર માહરાં
ગુણ સ્વરૂપ ત્યાં ત્રિજુ ઉદય થઈ વહે.

૪૨

હમારાં નેણાંમાં અખંધત કરી 'ગયો વાસા';
કરી ગયો વાસા, નિર્ભય કરી ગયો નિવાસા :

હમારાં નેણાંમાં અખંધત. ૨૬.

વનનન વૃક્ષેવૃક્ષે જોઉં ઝગમગ,
ચપગાના તુંયા ચારે જાગે ચમકાગ,
હમા । નેણામા અગધૂત

અનિવની લહડે લહડે અનિનાશા આવે,
લડુપડુ ગતિએ માદનો મનવૌ મનાવે,
હમાગ નેણામા અગધૂત

જોઉં જ્યોમ તારેતાગ, તેજના અમાગ,
જોમાથી એ ઉગે આરી કરે ઉજ્યાત,
હમાગ નેણામા અગધૂત

ઉદધિ અનત વિચિએ લહેરાતો આરી
ઉર્મિ ઉર્મિ ભરી મને ધુન મચાવી,
હમા । નેણામા અગધૂત

ભિન્ન ભિન્ન સુદિમાથી ભિન્ન ભિન્ન રૂપે
એનો એ આની ત્રિશુ ઉરે ઉર ચાપે,
હમા । નેણામા અગધૂત

૪૩

ભગી રહી એ જાયે ત હુમા તુંમા આભમા,
પૃથ્વીમા ઝોતગ્રોત, ધ્રુવ ૩ પાગ, જોહદ બરે

નજરે તરે રે, નકનક નજરે તરે,
નેણામર નજરે તરે,

મારો અગધૂત નમનક નજરે તરે એ ૭ ૮૬

પૃથ્વીના આ પડ મહી રે, આકાશ અનન પરે,

તિન ગતિએ તારે એનો એ અટન કરે ;

મારો અવધૂત નકલક નજરે તરે એ છ.

રસરૂપ યદને રક્તો રે મસ્વર સરિતા બરે,

મેઘાંબરમાં એ વહી ઝરમર મોતીડાં ઝરે ;

મારો અવધૂત નકલક નજરે તરે એ છ.

પહાડે ઝાટે પુષ્પમાં રે મધુન મધૂપસ્વરે,

ઠ્ઠશોભ કરતાં પંખીમાં બિન બિન રૂપ એ ધરે ;

મારો અવધૂત નકલક નજરે તરે એ છ.

મંદ શીતળ આ વાયુમાં રે ધીમા ધીમા ચરણો બરે,

સાથે મંડળી દેવની, સુનિવર મુતિએ કરે ;

મારો અવધૂત નકલક નજરે તરે એ છ.

આંખડી અમૃત બરી રે પ્રેમનાં ઝરણાં ઝરે,

ખાદરઅંતરમાં બધે હરિજન હેરિયાં કરે ;

મારો અવધૂત નકલક નજરે તરે એ છ.

ન્યાં જોઈ લાં એ વિના રે અન્ય ના નજરે તરે,

ત્રિભુ મંગળ ગાઇ એહમાં રમતા ધૂટણ બરે ;

મારો અવધૂત નકલક નજરે તરે એ છ.

આ [વરહમાંના ખંડોના ઢાળ

પ્રાતઃસાઃગઢલ, મદ્રાષ્ટુન મદ્રાષ્ટુન મદ્રાષ્ટુન દ્રઅલ.

મંગળાચરણુઃધીરાની કાશી.

વિરાગ

- ૧ મનને ચઢાવી મેલ્યું ચાકડે રે.
- ૨ આજ તો લગ્નણી વઢાલાજીને આલિંગન દેતાં.
- ૩ હરિગીત છંદ.
- ૪ મનને ચઢાવી મેલ્યું ચાકડે રે.
- ૫ વસંતતિલકા, આજ તો લગ્નણી વઢાલાજીને આલિંગન દેતાં.
- ૬ પાપ તારાં પ્રકાશ, જાડેજા !
- ૭ હરિગીત છંદ.
- ૮ મનને ચઢાવી મેલ્યું ચાકડે રે.
- ૯ પાપ તારાં પ્રકાશ, જાડેજા !
- ૧૦ હરિગીત છંદ.
- ૧૧ વસંતતિલકા, મનને ચઢાવી મેલ્યું ચાકડે રે.
- ૧૨ મનને ચઢાવી મેલ્યું ચાકડે રે.
- ૧૩ પાપ તારાં પ્રકાશ, જાડેજા !
- ૧૪ સોરઠો, સાધુ ! વો હી બિધ રહેના રામસે એ જી.
- ૧૫ મનને ચઢાવી મેલ્યું ચાકડે રે.
- ૧૬ હરિગીત છંદ.
- ૧૭ હરિગીત છંદ.
- ૧૮ પાપ તારાં પ્રકાશ, જાડેજા !
- ૧૯ ધીરાની કાશી.
- ૨૦ પાપ તારાં પ્રકાશ, જાડેજા ! સોજા.

વિરહ

- ૧ ગઝલ, મુશ્તહુન મુશ્તહુન મુશ્તહુન દે.
- ૨ આ નવતેરી નગરીમાં ચોર ચોરી કરે છે છાના
- ૩ શાદુલવિહીલિત, સોરહા.
- ૪ મનને અદાવી મેલ્યું આકરે રે, સોરહો.
- ૫ ગઝલ, મશાહુન મશાહુન મશાહુન ફઅલ.
- ૬ સોરહા.
- ૭ ગઝલ, મશાહુન મશાહુન મશાહુન ફઅલ.
- ૮ હદા કરૂં મન સ્થિર નહિ રહેવે.
- ૯ વસંતલિલકા, આ નવતેરી નગરીમાં.
- ૧૦ સોરહો, અતિત એ બોલે-એ બોલે.
- ૧૧ ગઝલ, મશાહુન મશાહુન મશાહુન ફઅલ.
- ૧૨ સોરહો, રાસા હદ-બેહદના.
- ૧૩ સોરહો, રાસા હદ-બેહદના.
- ૧૪ સોરહો, વાંકે મારા વીરા રે ! સંગ ન કરીએ નીચનો એ !
- ૧૫ સોરહો, ગઝલ, મશાહુન મશાહુન મશાહુન મશાહુન
- ૧૬ સોરહા.
- ૧૭ ગઝલ, મુશ્તહુન મુશ્તહુન મુશ્તહુન દે.
- ૧૮ ગઝલ, મશાહુન મશાહુન મશાહુન મશાહુન.
- ૧૯ વાંકે મારા વીરા રે ! સંગ ન કરીએ નીચનો એ છ.
- ૨૦ સોરહા.
- ૨૧ સારંગ.
- ૨૨ રાસા હદ-બેહદના.
- ૨૩ ગઝલ, મશાહુન મશાહુન મશાહુન મશાહુન.
- ૨૪ હરિગીત છંદ.
- ૨૫ સોરહા.

- ૨૬ જેજે પ્રીત્યું કીધી.
- ૨૭ હરિગીત છંદ.
- ૨૮ પાપ તારાં પ્રકાશ, જાડેજા !
- ૨૯ સોરઠા.
- ૩૦ સોરઠો, ધીરાની કારી.
- ૩૧ મોરઠો, ધીરાની કારી.
- ૩૨ સોરઠો, ધીરાની કારી.
- ૩૩ અતીત એ બોલે-એ બોલે
- ૩૪ સોરઠા.
- ૩૫ દોડી, સોરઠો.
- ૩૬ આજ તો લગ્નણી વહાલાજીને આલિંગન દેતાં.
- ૩૭ ગઝલ, મદાઇલુન મદાઇલુન મદાઇલુન ફઅલ.
- ૩૮ ગઝલ, મદાઇલુન મદાઇલુન મદાઇલુન ફઅલ.
- ૩૯ ગઝલ, મદાઇલુન મદાઇલુન મદાઇલુન ફઅલ.
- ૪૦ સો હી રામ સમઈ મારા આતમનો આધાર.
- ૪૧ ગઝલ, મુદતખલુન મુદતખલુન મુદતખલુન ફે.
- ૪૨ સો હી રામ સમઈ મારા આતમનો આધાર.
- ૪૩ સોરઠા.
- ૪૪ અતીત એ બોલે-એ બોલે.
- ૪૫ વાઈ મારા વીરા રે ! સંગ ન કરીએ નીચનો એ જી.
- ૪૬ સોરઠો, પાપ તારાં પ્રકાશ, જાડેજા !
- ૪૭ ગઝલ, મદાઇલુન મદાઇલુન મદાઇલુન ફઅલ.
- ૪૮ રાસા હદ-બેહદના.
- ૪૯ ગઝલ, મદાઇલુન મદાઇલુન મદાઇલુન ફઅલ.
- ૫૦ ગઝલ, મદાઇલુન મદાઇલુન મદાઇલુન ફઅલ.
- ૫૧ ગઝલ, મદાઇલુન મદાઇલુન મદાઇલુન ફઅલ.

૧૨ ગઝલ, મદ્રાઈયુન મદ્રાઈયુન મદ્રાઈયુન ફઅલ.

ધીરા

- ૧ ગઝલ, મદ્રાઈયુન મદ્રાઈયુન મદ્રાઈયુન ફઅલ.
- ૨ સાધુ ! વો હી બિધ રહેના રામસે એ છ.
- ૩ ગઝલ, મુશ્તઈયુન મુશ્તઈયુન મુશ્તઈયુન ફે.
- ૪ આજ તો લગ્નણી વહાલાછને આલિગન દેતાં.
- ૫ ગઝલ મુસ્તઈયુન મદ્રાઈયુન ફઅલુન ફઅલુન
- ૬ ગઝલ, મદ્રાઈયુન મદ્રાઈયુન મદ્રાઈયુન મદ્રાઈયુન.
- ૭ ધીરાની ઠાસી.
- ૮ સાધુ ! વો હી બિધ રહેના રામસે એ છ.
- ૯ સાધુ ! વો હી બિધ રહેના રામસે એ છ.
- ૧૦ સાધુ ! વો હી બિધ રહેના રામસે એ છ.
- ૧૧ સાધુ ! વો હી બિધ રહેના રામસે એ છ.
- ૧૨ સાધુ ! વો હી બિધ રહેના રામસે એ છ.
- ૧૩ ગુરુ ! મે બન ગયા રે ફકીર છ.
- ૧૪ ગઝલ, મદ્રાઈયુન મદ્રાઈયુન મદ્રાઈયુન ફઅલ.
- ૧૫ ધીરાની ઠાસી.
- ૧૬ આજ તો લગ્નણી વહાલાછને આલિગન દેતાં.
- ૧૭ ગઝલ, મદ્રાઈયુન મદ્રાઈયુન મદ્રાઈયુન ફઅલ.
- ૧૮ ગુરુ ! મે બન ગયા રે ફકીર છ.
- ૧૯ ગુરુ ! મે બન ગયા રે ફકીર છ.
- ૨૦ ગુરુ ! મે બન ગયા રે ફકીર છ.
- ૨૧ ગુરુ ! મે બન ગયા રે ફકીર છ.
- ૨૨ ગઝલ, મુશ્તઈયુન મુશ્તઈયુન મુશ્તઈયુન ફે.
- ૨૩ ધીરાની ઠાસી

- ૨૪ સોરઠો, ધીરાની કાશી.
 ૨૫ ગઝલ, મદાઈલુન મદાઈલુન મદાઈલુન મદાઈલુન
 ૨૬ સોરઠો.
 ૨૭ સોરઠો, મનને ચઢાવી મૂક્યું ચાકડે રે.
 ૨૮ રાસા હદ-ખેહદના.
 ૨૯ રાસા હદ-ખેહદના.
 ૩૦ ગઝલ, મદાઈલુન મદાઈલુન મદાઈલુન મદાઈલુન
 ૩૧ મનને ચઢાવી મૂક્યું ચાકડે રે.
 ૩૨ મનને ચઢાવી મૂક્યું ચાકડે રે.
 ૩૩ રાસા હદ-ખેહદના.
 ૩૪ સાધુ ! વો હી બિધ રહેના રામસે એ છ.
 ૩૫ સાધુ ! વો હી બિધ રહેના રામસે એ છ.
 ૩૬ સાધુ ! વો હી બિધ રહેના રામસે એ છ.
 ૩૭ સોરઠો, લાવણી.
 ૩૮ ગઝલ, મદાઈલુન મદાઈલુન મદાઈલુન મદાઈલુન
 ૩૯ પાપ તારાં પ્રકાશ, જાડેજા !
 ૪૦ લાવણી.
 ૪૧ રાસા હદ-ખેહદના.
 ૪૨ લાવણી.
 ૪૩ આજ તો લખણી વાલાછને આલિગન દેતાં.
 ૪૪ સોરઠો, જેણે પ્રીત્યું કીધી.
 ૪૫ સોરઠો, ગઝલ, મદાઈલુન મદાઈલુન મદાઈલુન પ્રઅત્ત
 ૪૬ સોરઠો, લખન.

આનેદ

૧ સોરઠો, કહા કડે મન સ્થિર નહિ રહેવે.

- ૨ જેણે પ્રીત્યું કીધી.
- ૩ રાસા દદ-બેદદના.
- ૪ રાસા દદ-બેદદના.
- ૫ મોરિયો, બચત.
- ૬ ગઝલ, મકાઈલુન મકાઈલુન મકાઈલુન મકાઈલુન.
- ૭ ખંજરી વાગી રે ખેડ મહાંય.
- ૮ ગઝલ, મકાઈલુન મકાઈલુન મકાઈલુન મકાઈલુન.
- ૯ આધુ ! વો હી બિલ રહેતા રામસે એ છ.
- ૧૦ ગઝલ, મકાઈલુન મકાઈલુન મકાઈલુન મકાઈલુન.
- ૧૧ જેણે પ્રીત્યું કીધી.
- ૧૨ જેણે પ્રીત્યું કીધી.
- ૧૩ મારંગ.
- ૧૪ પાપ તારાં પ્રકાર, જાહેન !
- ૧૫ પાપ તારાં પ્રકાર, જાહેન !
- ૧૬ પાપ તારાં પ્રકાર, જાહેન !
- ૧૭ પાપ તારાં પ્રકાર, જાહેન !
- ૧૮ પાપ તારાં પ્રકાર, જાહેન !
- ૧૯ પાપ તારાં પ્રકાર, જાહેન !
- ૨૦ પાપ તારાં પ્રકાર, જાહેન !
- ૨૧ પાપ તારાં પ્રકાર, જાહેન !
- ૨૨ પાપ તારાં પ્રકાર, જાહેન !
- ૨૩ પાપ તારાં પ્રકાર, જાહેન !
- ૨૪ પાપ તારાં પ્રકાર, જાહેન !
- ૨૫ પાપ તારાં પ્રકાર, જાહેન !
- ૨૬ પાપ તારાં પ્રકાર, જાહેન !
- ૨૭ જેણે પ્રીત્યું કીધી.

- ૨૮ પાપ તારી પ્રગણ, જાહેર !
 ૨૯ ધીંગની કાળી.
 ૩૦ સાધુ ! વેા હી જિન્દગી રામસે એ જી.
 ૩૧ રામરમાયન જીમને પીયો હે.
 ૩૨ રામરમાયન જીમને પીયો હે.
 ૩૩ રામરમાયન જીમને પીયો હે.
 ૩૪ રામરમાયન જીમને પીયો હે.
 ૩૫ રામરમાયન જીમને પીયો હે.
 ૩૬ રામરમાયન જીમને પીયો હે.
 ૩૭ રામરમાયન જીમને પીયો હે.
 ૩૮ જેજે પ્રીત્યું કીધી.
 ૩૯ જેજે પ્રીત્યું કીધી,
 ૪૦ હા લાગ્યા રે દુઃખરિયે.
 ૪૧ ગજલ, મગાઈલું મગાઈલું મગાઈલું મગાઈલું
 ૪૨ જિભામ.
 ૪૩ સોરઠો, બજન.

વિ ત્રિભુવન પ્રેમશંકરનાં બીજાં છપાયેલાં પુસ્તકો

વિભાવરીસ્વપ્નઃ પ્રેમનું સ્વરૂપ સમજાવતું અલૌકિક દેશનું
એક કાવ્ય.

સ્વરૂપપ્રધ્યાંગલિ: બ્રહ્મ, માયા અને ગુરુગમ્ય અગમ્ય વાતો
વિષયનાં ભજનોનો સમૂહાય.

અન્ય એજન્ટ:—

માસ્તર લક્ષ્મીચંદ ઉત્તમચંદની કંપની,
પુસ્તકો વેચનાર ને પ્રસિદ્ધ કરનાર,
રાજકોટ પુરા.